

Fra cruising til browsing

*En kvantitativ studie om bruk av internett til å
finne sexpartnere blant menn som har sex med
menn*

Vegar Bjørnshagen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2015

© Vegar Bjørnshagen

2015

Fra cruising til browsing. En kvantitativ studie om bruk av internett til å finne sexpartnere
blant menn som har sex med menn

Vegar Bjørnshagen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

II

Sammendrag

I et historisk perspektiv har menn som har sex med menn møtt sine sexpartnere på skjulte steder i det offentlige rom – et fenomen kjent som "cruising". Med de siste tiårenes teknologiske utvikling har det imidlertid blitt stadig mer utbredt blant menn som har sex med menn å finne sexpartnere på internett. Tidligere forskning har hovedsakelig fokusert på sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofyllt sex. Studier antyder at økningen i seksuell risikoatferd, og dermed nye hivtilfeller, blant menn som har sex med menn siden starten av 2000-tallet delvis kan skyldes den økende bruken av internett til å finne sexpartnere i samme periode.

I denne oppgaven ser jeg nærmere på hvilke nye muligheter internett representerer i lys av tradisjonen menn har for å finne mannlige sexpartnere i det offentlige rom. Felles for nye og gamle cruisingformer er at de gjør det mulig å være anonym. I litteraturen om tradisjonelle cruisingområder, blir anonymiteten hevdet å være spesielt betydningsfull for menn som ikke forstod seg selv som homofile. Anonymiteten gjorde det enklere å skille den homoseksuelle atferden på stedet fra livet for øvrig. Forutsetningene for anonymitet på internett skiller seg imidlertid fra dem på de tradisjonelle cruisingstedene. På cruisingområdene er man anonym fordi man ikke snakker med hverandre, på internett er man anonym fordi man ikke kan se hverandre. På samme måte som det å oppsøke et tradisjonelt cruisingområde, argumenterer jeg imidlertid for at bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere også kan være en strategi for å skjule seksuell kontakt med andre menn for utenforstående.

Med data fra internettstudien *Chatting on the internet, e-dating and sexual risk behavior among Norwegian men who have sex with men (MSM)* undersøker jeg hvordan internett etablerer nye vilkår for seksuelle møter mellom menn. Dette adresserer jeg ved hjelp av logistiske regresjonsanalyser for å undersøke om bruk av internett til å finne sexpartnere varierer mellom menn med ulik seksuell selvforståelse og om det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikosex.

Oppgavens ene hovedfunn er at heterofile og bifile menn som har sex med menn har større sannsynlighet for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med homofile. Dette tolkes som at behovet for å skjule homoseksuell aktivitet for utenforstående varierer med hvorvidt man forstår seg selv som å være homofil eller ikke. Med utgangspunkt i Anthony Giddens' teorier argumenterer jeg for at slike variasjoner i behovet for å skjule

seksuell kontakt med andre menn tyder på at seksualiteten ikke er plastisk, men at den fremdeles lar seg begrense av kulturelle forestillinger om maskulinitet og kjønnsbaserte forventninger til atferd. Det andre hovedfunnet i oppgaven er at de som har hatt sex med noen de har møtt på internett har større sannsynlighet for å praktisere risikosex. Med utgangspunkt i Erving Goffmans teoretiske perspektiver drøfter jeg dette som et uttrykk for at nettmediert samhandling, sammenlignet med samhandling i fysiske møter, innebærer nye måter å skjule og vise seg på. I det man på nettet er anonyme og usynlige for hverandre, senkes terskelen for å være åpen om ens seksuelle preferanser, noe som gjør det enklere å finne noen man kan ha ubeskyttet sex med.

Oppgaven viser således hvordan internett viderefører de tradisjonelle cruisingstedenes mulighet til å være anonym, samtidig som det nye grunnlaget for anonymitet på internett etablerer nye vilkår for seksuelle møter mellom menn. Overgangen fra samhandling som på cruisingområdene er nonverbal og taktil til verbal i skriftlig form på internett, gjør det enklere å finne noen som har samme seksuelle preferanser som en selv.

Forord

Flere personer fortjener en takk, nå som masteroppgaven er ferdig. Først vil jeg rette en stor takk til mine to veiledere, Annick Prieur og Elisabeth Ugreninov. Jeg vil takke Annick for innsiktsfulle, utfordrende kommentarer og for gode diskusjoner. I arbeidet med oppgaven har hennes analytiske blikk vært til uvurderlig hjelp. For øvrig har jeg også hatt stort utbytte av å lese flere av hennes arbeider. Elisabeth fortjener en stor takk for gode og konstruktive innspill på utallige utkast. Særlig vil jeg takke henne for å ha veiledet meg gjennom det metodiske villnis. Jeg skylder også Bera Ulstein Moseng en stor takk – ikke bare for å ha gitt meg tilgang til datasettet, men også fordi hun har lest gjennom tidlige utkast og generelt vært tilstede med gode råd, innspill og samtaler underveis i hele prosessen. Jeg vil også takke Rolf Martin Angeltvedt, for å i (den lange) innspurten ha gitt meg fri fra jobben i Helseutvalget. Sara Seehuus skal også ha takk for å ha vært faglig og moralsk støtte gjennom hele masterstudiet. Sist, men ikke minst, vil jeg takke Vilde Sagstad Imeland og min kjære samboer, Sigbjørn André Ulstein Pilskog, for korrekturlesing av det siste utkastet.

Alle feil og mangler i oppgaven er mine egne.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Oppgavens kunnskapsmessige bidrag	3
1.2	Data og metode	3
1.3	Oppgavens struktur.....	4
2	<i>Cruising</i> – en fenomenbeskrivelse	5
2.1	Tradisjonelle cruisingområder: Storbyen og den homoseksuelle.....	5
2.1.1	De erotiske oaser og deres mangfold av menn.....	7
2.1.2	Taushetens interaksjon	11
2.1.3	Sex og anonymitet.....	13
2.1.4	Risikosex på tradisjonelle cruisingarenaer	15
2.2	Hiv, medisiner og seksuell risikoatferd	17
2.3	Teknologisk utvikling – nye erotiske oaser	18
2.3.1	From cruising to browsing	19
2.3.2	Gestenes tekstlige ekvivalent	22
2.3.3	Internett og risikosex	24
2.4	Oppsummering	28
3	Teoretiske perspektiver	31
3.1	Interaksjon og anonymitet	31
3.1.1	Erving Goffman: Fysisk nærvær	32
3.1.2	Nettmediert samhandling	35
3.1.3	Digital normløshet.....	40
3.2	Seksualitet og identitet.....	42
3.2.1	Anthony Giddens: Refleksiv identitet og plastisk seksualitet.....	43
3.2.2	Atferd, tiltrekning og identitet.....	45
3.2.3	Kategoriers lukkethet: kjønnsidentitet og maskulinitet.....	46
3.3	Oppsummering og forventninger.....	50
4	Data og metode.....	53
4.1	Datamateriale og utvalg.....	53
4.1.1	Styrker og svakheter ved datamaterialet	54
4.1.2	Restriksjoner.....	56
4.2	Operasjonalisering av variabler	57

4.2.1	Analyse 1: Avhengig variabel	57
4.2.2	Analyse 1: Forklaringsvariabler	58
4.2.3	Analyse 2: Avhengig variabel	60
4.2.4	Analyse 2: Forklaringsvariabler	61
4.2.5	Analyse 1 og 2: Kontrollvariabler	65
4.3	Metode	67
4.3.1	Logistisk regresjonsanalyse	67
4.3.2	Statistiske tester	69
5	Analyse 1: Seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere	71
5.1	Analyseutvalg 1: Deskriptiv statistikk	71
5.2	Logistiske regresjonsmodeller	72
6	Analyse 2: Bruk av internett til å finne sexpartnere og risikosex	79
6.1	Analyseutvalg 2: Deskriptiv statistikk	79
6.2	Logistiske regresjonsmodeller	81
7	Diskusjon og konklusjon	87
7.1	Digitale erotiske oaser	88
7.2	Anonymitet og risikosex	94
7.3	Konklusjon	99
	Litteraturliste	103
	Appendiks	115

Tabelloversikt

Tabell 4.1. Fordeling på avhengig variabel i analyse 1.....	58
Tabell 4.2. Fordeling på avhengig variabel i analyse 2.....	61
Tabell 4.3. Fordeling på variabel som måler antall internettpartnere de siste seks måneder...	62
Tabell 5.1. Beskrivende statistikk for menn som forstår seg selv som å være homofile, heterofile, bifile eller som er usikre på sin seksuelle orientering. Analyseutvalg 1. Prosent...	71
Tabell 5.2. Logistisk regresjon. Analyse 1: <i>Sextreff</i> . Oddsforhold.	74
Tabell 6.1. Beskrivende statistikk for menn uten internettpartnere, med få internettpartnere og med mange internettpartnere de siste seks månedene. Prosent.	80
Tabell 6.2. Logistisk regresjon. Analyse 2: <i>Risikosex</i> . Oddsforhold.	83

1 Innledning

"Aktiv oslomann søker slank passiv gutt for diskrete treff."¹ Sitatet illustrerer et fenomen som de siste tiårene har blitt stadig mer utbredt blant menn som har sex med menn – å bruke internett til å finne sexpartnere (Bolding m.fl. 2007, Elford m.fl. 2001, Garofalo m.fl. 2007a). I det vi omtaler som den vestlige delen av verden, er menn som har sex med menn en seksuell minoritet (Chandra m.fl. 2011, Mercer m.fl. 2013, Månsson 1998, Træen m.fl. 2003). Uttrykket "menn som har sex med menn" er en kategorisering basert på seksuell atferd fremfor seksuell selvforståelse eller identitet. Mennene som kan kategoriseres på denne måten representerer således en svært sammensatt gruppe, spesielt med hensyn til seksuell selvforståelse (Andersen 1987). Til tross for at mange menn som har sex med menn forstår seg selv som homofile, er ikke en homofil identitet en forutsetning for *homoseksuell* atferd. Enkelte menn som har sex med menn forstår seg eksempelvis som heterofile. Noen av måtene denne seksuelle minoriteten har organisert sin seksualitet historisk og frem til i dag er temaet for denne oppgaven. Mer spesifikt vil jeg se nærmere på menns bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere, i lys av tradisjonen denne seksuelle minoriteten har for å finne sine sexpartnere på skjulte steder i det offentlige rom.

I et historisk perspektiv har menn som har sex med menn, uavhengig av deres seksuelle selvforståelse eller identitet, møtt sine sexpartnere i parker, på offentlige toaletter og bad (Tewksbury 2008). Begrepet "cruising" betegner prosessen hvor menn som har sex med menn søker sexpartnere på ulike arenaer i offentlige settinger. Stedene er ofte, men ikke utelukkende, subkulturelt kjente, offentlige arenaer som er beslaglagt som hemmelige møtesteder. I *The Silent Community* lanserte Edward Delph (1978) begrepet "erotisk oase" som et navn på slike cruisingsteder, hvor menn samles for seksuell aktivitet. "Oase" betegner områder i ørkenen hvor man har tilgang på ferskvann som muliggjør liv og vekst (Andersen 1987: 37). Når ens seksualitet i det sosiale landskapet ikke har en klart definert plass eller aksept, er det behov for tilfluktssteder hvor slike sider ved ens person kan leves ut – "[o]aser i driftenes ørken", som Bjørge Andersen (1987: 37) skriver. Oasene eksisterer altså i stor grad fordi menn som har sex med menn i lang tid ikke hadde muligheter til å treffes andre steder enn i det skjulte (Prieur 1988). Å skjule homoseksualitet var enklere i det offentlige rom fordi store deler av det homoseksuelle liv eksisterte på steder man vanligvis oppsøkte av andre ikke-seksuelle årsaker (Lindholm & Nilsson 2002).

¹ Sitat hentet fra brukerprofil på et nettsted for menn som har sex med menn.

Til tross for at det i løpet av de siste hundre årene har vokst frem et åpent homofilt miljø i takt med endringer i lovverk, kunnskap og holdninger, eksisterer fortsatt slike seksuelle møtestedene for menn som har sex med menn. Definerende for cruisingstedene er at man har muligheten til å være anonym, ikke bare for utenforstående, men også for de andre mennene som er der (Delph 1978). Denne anonymiteten forstås som å ha vært betydningsfull for menn som har sex med menn generelt i tiden før åpne arenaer for homofile etablerte seg (Lindholm & Nilsson 2002). Med de åpne arenaene ble det mulig å finne mannlige sexpartnere andre steder enn i det skjulte. Disse stedene innebar imidlertid en bekreftelse av homofile identiteter, som kan ha gjort det problematisk å oppsøke dem for menn hvis seksuelle selvforståelse og praksis ikke var i overensstemmelse og de som ellers ikke var åpne om sin homoseksualitet. Følgelig kan de skjulte cruisingstedene ha blitt desto viktigere for disse mennene, slik anonymiteten gjorde det mulig å skille den homoseksuelle praksisen på stedet fra deres liv og selvforståelse for øvrig.

Med de siste tiårenes teknologiske utvikling har nye, digitale arenaer for cruising blitt etablert. Nettsider og applikasjoner for menn som har sex med menn har delvis erstattet tradisjonelle cruisingsteder, samtidig reflekterer de tidligere praksiser knyttet til det å finne sexpartnere i det offentlige rom (Davis m.fl. 2006a). Slike nettsider og det å finne sexpartnere på dem har blitt knyttet til den observerte økningen i antallet nye tilfeller av humant immunsviktvirus (hiv) siden begynnelsen av 2000-tallet. Flere studier har funnet en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofyllt sex (Liau m.fl. 2006). Denne sammenhengen har blitt forstått som et uttrykk for at muligheten til å være anonym på internett kan gjøre det enklere å åpne seg om sine seksuelle preferanser og dermed finne noen man kan ha usikker sex med (Lewnard & Berrang-Ford 2014).

Felles for nye og gamle cruisingformer er at de gjør det mulig å være anonym. Anonymiteten har imidlertid andre forutsetninger på internett enn på de tradisjonelle cruisingstedene. På cruisingområdene er man anonym fordi man ikke snakker med hverandre, på internett er man anonym fordi man ikke kan se hverandre. Således representerer internett nye muligheter i en cruisingsammenheng. Med utgangspunkt i data fra internettstudien *Chatting on the internet, e-dating and sexual risk behavior among Norwegian men who have sex with men (MSM)*, undersøker jeg følgende problemstilling:

Hvordan etablerer internett nye vilkår for seksuelle møter mellom menn?

Jeg adresserer denne overordnede problemstillingen gjennom to spørsmål:

1. Er det en sammenheng mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere?
2. Er det en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex?

1.1 Oppgavens kunnskapsmessige bidrag

Oppgaven er den første sosiologiske studien som i norsk sammenheng spesifikt fokuserer på internett som en arena menn som har sex med menn bruker til å finne sexpartnere.

Tidligere har hovedsakelig kvalitative studier funnet at bruk av internett til å finne sexpartnere er en strategi ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn bruker for å holde homoseksuell aktivitet skjult for utenforstående (Schrimshaw m.fl. 2013). Med utgangspunkt i et større utvalg av menn som har sex med menn, bidrar denne oppgaven ved å undersøke om slike funn kan være et uttrykk for en mer generell tendens hva angår forskjeller mellom menn som har sex med menn med ulik seksuell selvforståelse. Således utvider oppgaven kunnskap om hvorvidt det er likheter mellom sammensetningen av menn som oppsøkte tradisjonelle cruisingområder og de som bruker internett til å finne sexpartnere.

Den tidligere forskningen på bruk av internett til å finne sexpartnere blant menn som har sex med menn har hovedsakelig vært epidemiologisk. Følgelig har hovedfokuset også vært på fenomenets epidemiologiske utfall. Til tross for at en rekke studier har dokumentert sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex, har studier av hvorvidt slike tendenser også gjør seg gjeldende i Norge vært fraværende. Oppgaven bidrar således også med sosiologisk kunnskap om hvilken rolle internett har i hivepidemien blant menn som har sex med menn i en norsk kontekst.

1.2 Data og metode

Med utgangspunkt i data fra internettstudien *Chatting on the internet, e-dating and sexual risk behavior among Norwegian men who have sex with men (MSM)* fra 2007, undersøker jeg mine to forskningsspørsmål. Utvalget i studien er ikke representativt for noen større populasjon av menn som har sex med menn. Med utgangspunkt i teori og tidligere forskning,

vil jeg likevel forsøke å sannsynliggjøre at sammenhengene som observeres kan være uttrykk for noen mer generelle tendenser.

Med logistisk regresjonsanalyse undersøker jeg hvorvidt det er en sammenheng mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Dette undersøker jeg ved å se på forskjeller i bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere mellom menn som forstår seg selv som å være henholdsvis heterofile, homofile eller bifile og de som er usikre på sin seksuelle orientering.

Jeg tilnærmer meg det andre forskningsspørsmålet med tilsvarende metode. Ved å bruke logistisk regresjonsanalyse undersøker jeg om det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex. Dette undersøker jeg ved å se på forskjeller i å ha hatt ubeskyttet analsex med en tilfeldig partner mellom de som har hatt sex med noen de har møtt på internett og de som ikke har møtt sexpartnere på internett, men som likevel har vært seksuelt aktive.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er organisert i syv kapitler. I kapittel 2 kontekstualiserer jeg menns bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere ved å gi en beskrivelse av cruising som historisk fenomen. I kapittel 3 presenterer jeg ulike teoretiske perspektiver som er aktuelle for å forstå de to sammenhengene som undersøkes i analysene. Først presenteres perspektiver på sosial interaksjon og anonymitet, deretter perspektiver på seksualitet og identitet. Oppgaven har ikke et eget kapittel for tidligere forskning. Jeg presenterer imidlertid tidligere forskning både i kapittel 2 og i kapittel 3 for å gjøre opp kunnskapsstatus på sammenhengene som studeres og for å underbygge argumenter eller diskutere de teoretiske perspektivene. I kapittel 4 presenterer jeg datagrunnlaget og begrensninger knyttet til dette. Her gir jeg også en beskrivelse av hvordan variablene som benyttes i analysene er operasjonalisert. Avslutningsvis redegjør jeg for den statistiske analysemetoden som benyttes. I kapittel 5 og 6 presenteres beskrivende statistikk for analyseutvalgene samt resultater fra analysene. I kapittel 7 diskuterer jeg resultatene fra de logistiske regresjonsanalysene, med påfølgende konklusjon og forslag til videre forskning.

2 *Cruising* – en fenomenbeskrivelse

For å forstå hvordan internett etablerer nye vilkår for seksuelle møter mellom menn som har sex med menn, er det viktig å kjenne til hvordan denne seksuelle minoriteten har organisert sin seksualitet tidligere. Betydningen av internett som seksuell arena er derfor interessant å se i lys av hvordan menn som har sex med menn har lengre tradisjoner for å finne sine sexpartnere på skjulte møtestedet i det offentlige rom. Fenomenet cruising på internett kan forstås som å være nedfelt i denne bredere historiske konteksten. I det følgende kapitlet vil jeg derfor gi en beskrivelse av cruising som historisk fenomen – en kontekst bruk av internett til å finne sexpartnere kan leses inn i. Kapitlet er todelt: Innledningsvis beskrives de tradisjonelle cruisingområdene. Deretter presenteres internett som en ny type cruisingarena, hvor jeg vil vektlegge forskjeller så vel som å trekke linjer tilbake til de tradisjonelle stedene for cruising.

2.1 Tradisjonelle cruisingområder: Storbyen og den homoseksuelle

I *Gay New York* vektlegger George Chauncey (1994) betydningen av homofile menns bruk av det offentlige rom for dannelsen av et homofilt fellesskap i begynnelsen av det 20. århundre. Med de moderne storbyenes fremvekst på 18- og 1900-tallet erfarte datidens homoseksuelle at en mulighet for bevegelse mellom ulike sosiale verdener åpnet seg (Chauncey 1994: 131-135). Storbyen og hvordan den påvirket menneskers liv og atferd, var den tidlige Chicagoskolens kjerneområde (Lilly m.fl. 2011: 39-42). Blant disse sosiologene rådet bekymringer over hvordan urbane forhold tilrettela for et hemmelig homoseksuelt liv. Urbaniseringsprosesser ble hevdet å føre til en nedbryting av moralske og sosiale bånd som ellers holdt det enkelte individs atferd under kontroll. En slik nedbryting skapte angivelig en tilstand av det Walter Reckless i 1926 omtalte som "personal disorganization", hvilket innebar et frislipp av impulser og begjær. Dette kunne i sin tur resultere "... not merely in prostitution, but also in perversion" (Reckless i Chauncey 1994: 132). I et mindre moraliserende språk kan man si at storbyen gjorde det mulig for dens innbyggere å være anonyme, noe som igjen dannet grunnlaget for en større frihet til å handle ukonvensjonelt (Chauncey 1994). Henning Bech (1997) hevder følgelig at man kan forvente en intensivering av det mannlige homoseksuelle liv på steder i byen hvor en konsentrasjon av det urbane finner sted, som på

jernbanestasjonen eller andre lignende steder. Her finnes alle byens elementer, kompakt og fortettet innenfor et avgrenset område. Særlig karakteristisk for bylivet er folkemengden, med den konstante flyten av mennesker som er fremmede for hverandre.

Bech er i sin beskrivelse av det urbane livs kjennetegn inspirert av klassikere som Walter Benjamin og Georg Simmel. Benjamin (2014 [1939]) referer til Friedrich Engels' betraktninger av "massen" i London, hvor han beskriver hvordan menneskene i byen...

'... løper over og forbi hverandre, som om de ikke hadde noe som helst felles, ikke noe som helst med hverandre å gjøre, og likevel er den eneste overenskomst mellom dem denne stilltiende, at hver og en holder seg på den side av fortauet som ligger til høyre for ham... og likevel faller det ikke en eneste inn å verdige de andre så mye som et blick. Den brutale likegyldighet, den følelsesløse isolasjon av hver enkelt i sine privatinteresser...' (Engels i Benjamin 2014 [1939]: 209-210).

Om enn Benjamin (2014 [1939]) selv omtaler Engels' beskrivelse av storbyens folkemengde som å mangle verdensvanhet, nonsjalanse og som å være et blick på massen fra utsiden, peker den i retning av de muligheter gjensidig likegyldighet ga individet i folkemengden. Man kan forsvinne i mengden, samtidig som man har muligheter for bevegelse og forfølgelse, for å bruke blikket, sende og motta signaler (Bech 1997). Således utgjør byen en unik sosial verden som i seg selv forener både nærhet og distanse, anonymitet og involvering. Samtidig som du kan gjøre deg selv usynlig i mengdens tildekkende anonymitet, er det fortsatt mulig å oppnå kontakt, enten i det felles urbane rommet eller i mer spesielle områder som urinalene, parkene og jernbanestasjonene. På grunn av den store folkemassen, var nettopp slike steder attraktive møtestedet blant menn som har sex med menn (Nilsson 1998: 55). Menneskene som ferdes på slike steder legger ikke merke til omgivelsenes detaljer, slik det i *Storbyene og åndslivet* er konseptualisert av Simmel (1990 [1903]) som en form for "blaserthet". "... [At] de indre og ytre inntrykk skifter hurtig og uavbrutt..." (Simmel 1990 [1903]: 88) i storbyene forårsaker en slags "nervelivets intensivering", som gjør storbymennesker reserverte og blaserte. Den blaserte persiperer tingene "... i en ensartet matt og grå belysning, hvor ingen av dem er verd å bli foretrukket fremfor de andre" (Simmel 1990 [1903]: 92-93). Modernitetens nye, urbane samfunnsformer legger således grunnlaget for nye sosiale og, i denne sammenheng, seksuelle fellesskap. Den stadige flyten av mennesker, av "indre og ytre inntrykk", i storbyen skaper en form for anonymitet, som gjorde det enklere å knytte skjulte homoerotiske kontakter i det offentlige rom.

Robert Park (i Chauncey 1994: 134) beskrev i 1916 byen som bestående av en mosaikk av små sosiale verdener, hvis adskillelse fra hverandre tillot individer å ha ulike identiteter i hver av dem uten å måtte avsløre ens helhetlige identitet i noen av dem. Når man

tok del i byenes homoseksuelle verden, ble derfor fortielse og dobbeltliv en del av hverdagen (Nilsson 1998). Byens komplekse romlige og sosiale organisasjon gjorde det altså mulig å konstruere flere offentlige identiteter, slik at man kunne delta i den homoseksuelle verden uten å miste privilegiene i den heterofile (Chauncey 1994: 134). Slik etablerte den homofile verden seg gjennom at homofile og andre menn som har sex med menn utviklet en kultur for å leve store deler av sine liv i det offentlige rom – en slags parallelle sosiale universer hvor det var mulig å unnsnippe sosial kontroll fra deres nærmeste og samfunnet for øvrig (Chauncey 1994, Nilsson 1998).

Hva angår seksuell selvforståelse eller identitet blant mennene som deltok i dette parallelle sosiale og seksuelle universet, er det imidlertid relevant ikke bare å skille mellom hvilke muligheter de hadde til seksuell kontakt før og etter storbyenes fremvekst. Et annet viktig historisk skille kan også trekkes mellom tiden før og etter at åpne homoarenaer med synlige homofile vokste frem i byene. Dette beskrives i det følgende, hvor jeg også kort kommenterer noen av de sosiale forholdene som gjorde det nødvendig for menn å møtes i det skjulte.

2.1.1 De erotiske oaser og deres mangfold av menn

Negative holdninger til homoseksualitet gjorde det nødvendig for menn som hadde sex med andre menn å skjule deres seksuelle aktivitet². Som beskrevet ovenfor, ble dette mulig i storbyenes offentlige rom. Den offentlige sfære ble brukt som en seksuell arena for å unngå sosial kontroll ikke bare fra samfunnet generelt, men også fra ens nærmeste. 1900-tallets første tiår var preget av trangboddhet, og mange av mennene som oppsøkte de offentlige cruisingstedene var enten gift eller bodde hjemme hos sine foreldre (Chauncey 1994, Nilsson 1998). De kunne derfor ikke uttrykke deres seksuelle begjær i egne hjem. Blant mennene med minst økonomiske ressurser var det også utelukket å ta med seg en sexpartner til et hotellrom. Chauncey (1994: 195-205) hevder imidlertid at ikke alle mennene ble presset ut i det offentlige som følge av mangel på mer private steder. De erotiske oasene hadde også en tiltrekningskraft som var opphissende i seg selv, det var en spenning knyttet til stedene. Det er derfor ikke overraskende at det ikke bare var menn fra arbeiderklassen som benyttet slike steder for å ha sex, men at de også ble oppsøkt av homoseksuelle menn fra middel- og overklassen.

² Se Kristinn Hegna m.fl. (1999) for gjennomgang av nordiske undersøkelser fra 1947 og 1967, som gir innblikk i befolkningens holdninger til homoseksualitet i denne perioden.

Chauncey (1994) bruker vitneforklaringer fra 1890- og det tidlige 1900-tallets sodomirettssaker i USA for å belyse variasjonen av steder mennene brukte til seksuelle møter. Alt fra tomme parkeringsplasser, mørke trappeoppganger, toaletter og gater til tak og kjellere var steder som ble brukt til å ha sex. Delvis på grunn av fraværet av private rom ble menn som har sex med menn tvunget til å improvisere – alle relativt skjulte steder kunne potensielt benyttes, dersom man møtte en potensiell sexpartner. Over tid utviklet det seg imidlertid et seksuelt kart over byen, hvor bestemte gater, deler av parker og offentlige toaletter ble *fast* steder hvor menn som var ute etter å finne sexpartnere med høy sannsynlighet kunne møte noen som søkte det samme (Chauncey 1994)³. Flere av disse stedene ble på det tidlige 1900-tallet delt med unge heteroseksuelle menn og kvinner som også oppsøkte stedene i mangel på mer private rom. Av alle tilfluktsstedene for seksuelle møter, var imidlertid ingen av dem så spesifikke for homoseksuelle som de offentlige toalettene. Toalettene som var tilknyttet undergrunnsbanen i New York, ble døpt "tearooms". Navnet illustrerer teknikkene homoseksuelle menn utviklet for å skjule seg i det dominerende, heteroseksuelle samfunn, samtidig som de gjorde det mulig å kommunisere med og identifisere hverandre uten å tiltrekke seg oppmerksomhet fra utenforstående (Chauncey 1994). Begrepet "tearoom", som ellers hadde en helt annen mening, var således en kode som gjorde det mulig for homoseksuelle menn å diskutere opplevelser fra toalettene i "ikke-homoseksuelle" omgivelser.

Til tross for at toalettene var offentlige steder, presterte mennene som brukte dem til å ha sex å gjøre dem funksjonelt private. Som Laud Humphreys (2008 [1970]) etnografiske studie av "tearooms" på 60-tallet i New York viste, ble de offentlige toalettene et sted for homoseksuelle møter ikke bare på grunn av deres tilgjengelighet, men også fordi de var steder som gjorde det enkelt å organisere seksuell aktivitet. Selv på de mest besøkte toalettene, var det mulig å organisere aktiviteten slik at den var usynlig for de som ikke var involvert. Toalettene åpnet muligheten for det Humphreys (2008 [1970]) omtaler som "privacy in public", ved å tilrettelegge for tilfeldige, forpliktelsesløse og anonyme seksuelle møter mellom menn. De var lett tilgjengelige, lett gjenkjennelige for den innviede og sørget for liten offentlig synlighet. På denne måten forente de også fordelene til både offentlige og private omgivelser: de tiltrakk seg store mengder potensielle sexpartnere og ga dermed mulighet til "... rapid action with a variety of men" (Humphreys 2008 [1970]: 3). Denne variasjonen av menn dreide seg ikke bare om at oasene var steder hvor homoseksuelle menn fra ulike

³ Se Hans W. Kristiansen (2004) for en beskrivelse av slike cruisingsteder i Oslo.

samfunnsklasser møttes. I studiene av cruisingområdene er det også tydelig at det ikke utelukkende var homofile menn som søkte sex med andre menn i det offentlige. Også menn som ikke forstod seg selv som homofile oppsøkte cruisingstedene (Andersen 1987, Chauncey 1994, Delph 1978, Nilsson 1998). Humphreys (2008 [1970]) understreker følgelig at cruisingområdenes popularitet ikke skyldes at de er samlingssteder for homofile. I stedet er de populære fordi de tiltrekker seg mange ulike typer menn, hvor bare en minoritet av dem er aktive i den homofile subkulturen og at mange ikke identifiserer seg selv som homofile. Av mennene som ble arrestert for homoseksuell aktivitet i New York i perioden 1920-21 var for eksempel en fjerdedel gift og mange av disse hadde også barn (Chauncey 1994: 200).

Som en potensiell forklaring på hvorfor mennene som ikke forstod seg selv som homofile oppsøkte cruisingstedene, viser Chauncey (1994) til toalettene og andre cruisingområders mangel på romantikk og emosjonell involvering. Dette kan ha gjort stedene spesielt attraktive for menn som var seksuelt interesserte i andre menn, men som ikke forstod seg selv som homofile. Det er mulig at det forpliktelsesløse aspektet ved de anonyme møtene gjorde at oasene også tiltrakk seg de heterofile mennene som var ute etter en rask seksuell utløsning. Mange av mennene var heller ikke i stand, emosjonelt sett, til å oppsøke andre arenaer for homofile, som følge av de dominerende fordommene mot homoseksualitet (Chauncey 1994: 199-200). Slike fordommer gjorde at mange menn som var interesserte i andre menn hadde vanskeligheter med selv å anerkjenne denne interessen. Å møte andre menn på offentlige steder som undergrunnens toaletter, gjorde det imidlertid enklere å isolere denne atferden fra deres øvrige liv og identitet. At toalettene for eksempel ble assosiert med kroppens mest primære funksjoner, kan ha styrket oppfatningen av at deres seksuelle erfaringer derfra ikke var av større betydning enn en hvilken som helst annen kroppslig utløsning knyttet til stedet. Følgelig impliserte ikke de seksuelle aktivitetene noe mer om mennenes karakter og identitet enn aktivitetene man normalt assosierte med stedet. Derfor var det også enklere å dra hjem til ens konvensjonelle liv som ektemann og far etter et seksuelt møte med en annen mann. For mennene som imidlertid *var* deres homoseksuelle begjær bevisst, var de anonyme møtene med fremmede den eneste måten de kunne føle seg trygge på å oppnå tilfredsstillelse. Til tross for at de selv anerkjente sine homoseksuelle interesser, kunne de ikke risikere å bli avslørt på grunn av deres offentlige roller og identiteter.

Mange av mennene som oppsøkte stedene for seksuell tilfredsstillelse hadde altså ikke noen videre tilknytning til den homofile verden utover stedene for cruising. Dette blir tydeligere etter at *åpne* arenaer for homofile vokser frem mot slutten av 1960-tallet.

Margareta Lindholm & Arne Nilsson (2002) beskriver hvordan fremveksten av homoklubber på 60- og 70-tallet i Göteborg innebar en tydeligere bekreftelse av identiteter, nettopp fordi stedene var åpne arenaer i motsetning til de skjulte cruisingstedene. De åpne homoareaene var steder *for* homoseksuelle og lesbiske og de var også kjent som dette i samfunnet for øvrig. For mennene som ønsket en bekreftelse av identitet, var dette en positiv utvikling (Lindholm & Nilsson 2002: 284). For menn som hadde sex med andre menn uten at de selv definerte seg som homofile eller som av andre grunner ikke ønsket å være åpne om sin homoseksualitet, var det imidlertid mer krevende å oppsøke slike åpne miljøer. For disse mennene kan de skjulte cruisingstedene derfor ha blitt desto viktigere møtesteder etter fremveksten av et slikt åpent homofilt miljø. Da Andersen (1987) gjorde sin studie av norske erotiske oaser på 1980-tallet, var det også flere av hans informanter som ikke ville assosieres med det åpne homofile miljøet. "Miljøet" ble oppfattet som å være de åpne homofiles arena, hvor fanebærerene, de synlige, befant seg. For å unngå å bli tilskrevet en homofil identitet ville man derfor unngå disse arenaene, som snarere enn å være noe å trakte etter heller utgjorde en trussel mot deres heteroidentitet.

Mangfoldet av menn som oppsøkte oasene uttrykker hvordan det var avgjørende at man her kunne avgrense de seksuelle handlingene fra ens øvrige liv. Diskrepansen mellom noen av mennenes seksuelle selvforståelse og deres seksuelle atferd på de erotiske oasene, har vært tydelig siden slutten av 1800-tallet så vel som i studier fra nyere tid. Som Andersen (1987) skrev, er ikke nødvendigvis homoerotisk eller homoseksuell atferd betinget av en homoidentitet hos de som er på cruisingområdene. Følgelig virker ikke den homoerotiske atferden i oasene å spille en stor rolle i mennenes selvdefinering. Etter at det åpne homofile miljøet etablerte seg på slutten av 60-tallet kan dette aspektet ved cruisingstedene tenkes å ha blitt desto viktigere for mennene som ikke forstod seg selv som å være homofile eller som ikke var åpne om sin homoseksualitet. De åpne homostedene har nettopp som sin primære funksjon å være samlingssteder for homofile. I motsetning til dette, er det ikke tilfeldig hvilke steder som har blitt cruisingarenaer. Valget av steder ble som nevnt påvirket av at det skulle være mulig å skjule aktivitetene for utenforstående. Likevel visste man ofte hvilke steder man kunne oppsøke fordi de fleste møteplassene ble omtalt i avisene, slik at mange i allmennheten også var kjent med at det forekom seksuell aktivitet mellom menn på disse stedene (Lindholm & Nilsson 2002: 280). De erotiske oasers primære funksjoner var imidlertid ikke hovedsakelig seksuelle (Delph 1978: 60). Derfor hadde man et potensielt alibi, om man skulle bli observert på et av disse stedene. At man tilsynelatende er i parken bare for å gå seg en tur,

gjør det enklere å bortforklare sin tilstedeværelse for utenforstående dersom det skulle være nødvendig. Slik kunne man oppsøke de erotiske oaser uten at det gikk på den heterofile identiteten løs.

Man kan imidlertid spørre seg hvordan mennene finner hverandre på arenaer hvor betydningen av å holde aktiviteten skjult er grunnleggende. I det følgende presenteres derfor litteratur om sosial samhandling i erotiske oaser.

2.1.2 Taushetens interaksjon

Den sosiale interaksjonen på cruisingområdene ble i stor grad preget av behovet for å holde aktiviteten skjult. Anstrengelsene for å skjule seg for utenforstående kom derfor gjerne i konflikt med ønsket om å oppnå seksuell kontakt (Lindholm & Nilsson 2002: 121). Dette gjorde det nødvendig å lære subkulturelle kommunikasjonsteknikker. Et grunnleggende kjennetegn ved de fleste erotiske oaser er at aktørene ikke snakker sammen (Frankis & Flowers 2009). Fordi en tvetydighet alltid hefter ved de andres identiteter, blir verbale seksuelle tilnærminger potensielt farlige (Delph 1978: 24). Når cruisingsteder generelt har andre primære funksjoner som ikke er seksuelle og det heller ikke er rom for å kommunisere ved å snakke, måtte man derfor gå mer subtilt frem.

Til ulike tider og i ulike vestlige land viser studier at det eksisterer et lignende mønster for homoerotisk liv og atferd i parker og tilsvarende steder for skjult seksuell aktivitet (Nilsson 1998). Jamie S. Frankis & Paul Flowers (2009) argumenterer for at de siste tiårenes kvalitative studier av den seksuelle organiseringen og interaksjonen i offentlige settinger er preget av konsistens og likhet. Studiene peker alle mot en generisk seksuell kultur, en likhet i hvordan seksuell atferd forhandles og tolkes på tvers av ulike cruisingsteder. Felles for stedene er, som nevnt, at man ikke benytter verbal kommunikasjon. Uten muligheter for å kommunisere verbalt defineres derfor situasjonen av andre observerbare signaler og tegn (Andersen 1987: 58). Denne nonverbale kommunikasjon er avgjørende på cruisingstedene fordi den ikke kan overhøres av utenforstående.

På cruisingområdene har erotiske beskjeder en visuell karakter som evner å formidle meningsfulle opplysninger mellom aktører (Delph 1978: 22). "Når man spør de erotiske aktører hvordan de peker hverandre ut i store menneskemasser eller på oasene, så svarer de ofte 'Med blikket!'" (Andersen 1987: 75). I de erotiske oasene spiller altså blikket en viktig rolle. Blikkets fortreffelighet i denne sammenheng, er at det er et diskré og anonymt middel til kontakt. Innledende gjensidig interesse etableres gjennom vedvarende øyekontakt. Dette er

imidlertid heller ikke uvanlig ellers i samfunnet, man ser på hverandre, man får kontakt. Blikket har imidlertid blant homoseksuelle menn blitt hevdet å inneha en helt spesiell kvalitet, som i et historisk perspektiv har spilt en viktig rolle. Ifølge Bech (1997) har homoseksuelle utviklet helt særegne ferdigheter med blikket for å identifisere hvorvidt en potensiell sexpartner er interessert eller ikke. Chauncey (1994: 188) viser også til homofile menns taktiske bruk av det tidlige 1900-tallets kjønnskonsvensjoner som regulerte menns offentlige interaksjon. En heterofil mann vendte nesten automatisk blikket vekk dersom det skulle møte en fremmed manns blick. Den homofile mannen som var interessert i den andre opprettholdt imidlertid øyekontakten. Man øker øyekontaktens varighet for å bekrefte seksuell interesse og det skiller samtidig ut de som ikke er på området for å cruise. Blant Andersens (1987: 75) informanter vektlegges det "lange" blikket, eller intensiteten i det. Heterofile menn ville antakeligvis og i tråd med hva Chauncey skriver, tolket denne lange øyekontakten som aggressiv (Frankis & Flowers 2009).

Blikket alene gir imidlertid ikke tilstrekkelige holdepunkter for å definere en situasjon som erotisk (Andersen 1987: 76-78). Den kontekstuelle settingen er avgjørende, hvor blikket spiller en stor rolle i den innledende fasen for kontaktoppnåelse. Den innledende øyekontakt følges gjerne opp av at man følger etter den man er interessert i på en avslappet måte, eller å la ham følge etter en selv (Frankis & Flowers 2009). Forfølgelsen skal ikke være påtrengende, men utføres på en nonsjalandt måte som unngår at man går for fort frem samtidig som man minimerer risikoen som ligger i å ikke oppdage at den man følger etter egentlig er en utenforstående. Interaksjonen kan tas et skritt videre gjennom det Benny Henriksson (i Nilsson 1998: 68) omtaler som "begjærets koreografi", et bestemt kroppsspråk for å vise seksuell interesse eller mangelen på en slik interesse. Man stiller seg opp på en bestemt måte, nikker, berører seg selv utenpå klærne, viser at man har ereksjon eller simulerer masturbasjon og oralsex med hendene eller munnen. Slike signaler benyttes hovedsakelig når man har øyekontakt med den man er interessert i og fungerer som en direkte invitasjon til sex. Mer eksplisitt kan dette også gjøres ved at man viser frem og eventuelt masturberer penis.

Slike erotiske tegn danner et synlig vokabular av symbolske handlinger som formidler seksuelle motiver mellom deltakerne (Delph 1978). Det symbolske vokabularet utelukker behovet for verbal kommunikasjon og samhandlingen blir fokusert på upersonlig og anonym grunn. De erotiske oasers aktører lærer disse cruisingens normer ved å tre inn i cruisingområdet og dens kultur. Overskrider man normene behandles man følgelig med mistenksomhet og unngåelse, slik en av Annick Prieurs informanter opplevde etter å ha

snakket med en mann han hadde oppnådd kontakt med: "... hvis du er midt i et sjekkeopplegg, og du så begynner å si noe, så er det ofte at den andre bare går... det er kun den seksuelle utløsning de skal ha" (Prieur 1988: 52). Denne tausheten opprettholdes imidlertid også i situasjoner hvor omgivelsene ikke krever det. Stillhetens utbredelse i oasene kan altså ikke tilstrekkelig forklares med henvisning til at de andre som befinner seg der er fremmede, eller at visse steder forutsetter stillhet. Det gir imidlertid mening også å forstå stillheten som et resultat av at man i oasene ikke er interessert i den andres følelser og tanker, kun hans seksualitet (Prieur 1988). Dette blir drøftet videre i det følgende.

2.1.3 Sex og anonymitet

Anonymiteten som søkes på cruisingstedene forstås gjerne som en konsekvens av og et uttrykk for undertrykking av homofile (Prieur 1988). Denne forståelsen av erotiske oaser stemmer overens med faktiske forhold, som at det offentlige rom i utgangspunktet ble brukt som møtested for å unnsnippe fordømmelse og sosial kontroll. Likevel var det på starten av 1900-tallet så vel som i dag også mange av mennene som oppsøkte oasene fordi de i seg selv tilfredsstilte behov for spenning og erotisk kontakt (Eman 1999). Prieur (1988) argumenterer følgelig for at parkene og de offentlige toalettene ikke bare er resultater av samfunnets undertrykking av homofile. Begrepet "erotisk oase" kan i forbindelse med dette sies å betegne stedene ikke bare som nødutganger, men også som steder med en positiv tiltrekningskraft.

Mennene på de erotiske oasene er der gjerne fordi de vil ha sex uten at de er forpliktet til for eksempel å måtte drikke fire øl og ha en samtale i forkant (Prieur 1988: 48-51). I oasene er det i stedet "rett på sak", hvor saken er redusert til kun å dreie seg om de seksuelle handlingene. Dette kontrolleres gjennom stillheten, som begrenser interaksjonen til bare å være av seksuell karakter (Delph 1978). I den tause situasjonen, forblir deltakeren en fremmed, om enn en intim sådan. Stillheten skaper et rom hvor man kan fokusere på det seksuelle i en grad som ville være vanskeligere dersom man gjennom tale hadde avslørt sin sosiale status, yrkestilknytning, sine følelser, og andre personlige forhold. På saunaene, en eufemisme for en slags sexklubb, har det anonyme og upersonlige kanskje sitt reneste uttrykk (Delph 1978: 135). Når man ankommer en sauna erstattes klær, slik de fungerer som identitetsmarkører, med et enkelt håndkle. Dette skaper en anonymiserende uniformitet, som kun varierer med mennenes fysikk, deres bruk av håndkleet og hvordan de oppfører seg. Utad er det kun ens "visuelle" selv, slik det er presentert for de andre på saunaen eller cruisingområdet, som gjenstår og som for dem blir "selve personen" (Delph 1978). Dette

visuelle selv et trenger ikke å korrespondere med det komplekset av egenskaper som er gjeldende i livets konvensjonelle sfærer. Slik avgrenses sexen på cruisingområder og saunaene fra ens øvrige liv og gjør at den i større grad oppleves i egne fantasier enn i forholdet til den andre. I den upersonlige sexen på cruisingstedene deltar en således bare med et bruddstykke av seg selv, og med et ønske om at heller ikke den andre deltar med hele seg.

Sammenligner man så den anonyme sexens avgrensede karakter med sex i et romantisk eller fast forhold, kan førstnevnte i en viss forstand sies å være enklere (Prieur 1988). Prieurs informanter uttrykker at det uforpliktende ved sexen gjør at man tenker mer egoistisk – man ligger med noen og blir ferdig med det. Man kan derfor tolke det som at man på cruisingstedene ofte er mest opptatt av sin egen tilfredsstillelse. Dette står som en motsetning til sex i et fast forhold hvor man kanskje i større grad er opptatt av at partneren også skal tilfredsstilles. At man er forelsket i noen trekkes også frem som hemmende på sexen, man kan bli mer tilbakeholden. Når den andre også vet alt om deg kan det være vanskelig å være seksuelt åpen. I motsetning til en partner som kjenner deg godt, kan sexen med en ukjent person være mindre anspent. Man kan være mer dristig overfor fremmede. Ens partner har en vilje man må forholde seg til, man må forsøke å leve opp til den andres ønsker og forventninger. I den anonyme sexen kan man unngå dette fordi det er ens egen tilfredsstillelse som står i sentrum. Den andre byr seg selv frem til bruk, og forlates når man er ferdig (Prieur 1988).

En bekymring blant Andersens (1987: 83) og Prieurs (1988: 51) informanter var imidlertid at den man hadde sex med skulle bli ytterligere interessert og ønske å møtes igjen. Dette unngås også gjennom taushet (Andersen 1987, Nilsson 1998). Ved ikke å snakke sammen, unngår man å knytte bånd med dem man møter i oasene. I tillegg til å innebære seksuelle forventninger, kan oppfølging av kontakter knyttet i oasene vekke mistenksomhet i ens sosiale omgivelser dersom man ellers lever skjult. Man vet ikke hvordan den andre forholder seg til anonymitet og diskresjon. Således utgjør slike eventuelle kontakter en trussel mot ens status som skjult eller ens heterofile identitet. Redselen for å gjøre seg mer sårbar gjennom å avsløre sin sosiale identitet eksisterer altså også overfor andre menn på cruisingområdet. Anonymiteten gir på sin side muligheter til en fortsatt tilfredsstillelse av homoseksuelle behov. Tausheten opprettholder på denne måten skillet mellom hele personen og hans seksualitet, for eksempel i form av de hetero- og homoseksuelle sfærene i hans liv (Delph 1978). Viktigheten av at man ikke snakker, vektlegges også av flere av Prieurs (1988) informanter. Noen forteller at de mister potensen når den andre begynner å snakke, man er

ikke lenger kåt. Snakkingen virker forstyrrende på handlingene fordi man ved å snakke viser seg selv. Da forsvinner også spenningen som ligger i det seksuelle spillet.

Hvis det er slik at spenningen i de seksuelle treffene ligger i at du kan tillegge den andre dine egne fantasier om hvem han er, kan eventuelt en bestemt måte å snakke på, et bestemt toneleie, oppløse idealbildet du har overført på personen (Prieur 1988). Tausheten gir med andre ord fantasiene et større og friere spillerom, og det er i fantasiene kilden til spenning ligger. Dersom man ikke kjenner den andres totale identitet kan man i fantasien bygge opp "idealmannen" og plassere det i den faktiske kroppen man har foran seg (Andersen 1987: 84). Altså forholder man seg ikke så mye til den andre som man forholder seg til ens egne fantasiforestillinger. I disse forestillingene diktes den andre inn, og hvem denne andre egentlig er eller hva han gjør i virkeligheten er derfor ikke av betydning (Prieur 1988: 53). Det visuelle – hans fremtreden og hva han kan oppleves som er det avgjørende, det viktige (Delph 1978: 26).

2.1.4 Risikosex på tradisjonelle cruisingarenaer

Den seksuelle kulturen som eksisterer på tvers av ulike cruisingsteder, påvirker ikke bare hvordan man formidler seksuell interesse, men også hva slags seksuelle handlinger som forekommer. I forskning på hiv blant menn som har sex med menn fokuserer man på ubeskyttet analsex med tilfeldige partnere som en grunnleggende risikofaktor for overføring av viruset. I offentlige sexmiljøer er all sex per definisjon med tilfeldige partnere. Prieur (1988) undersøkte på slutten av 80-tallet hvorvidt informasjon om hiv og AIDS hadde medført endringer i homofile menns seksualvaner. Blant mennene som praktiserte risikofylt sex var det flere av dem som oppsøkte cruisingområder, og de hadde langt flere sexpartnere. I forskningslitteraturen skilles også gjerne offentlige sexarenaer ut som gråsonearenaer, steder hvor risikoen for hiv regnes som å være større fordi man har funnet sammenhenger mellom bruk av slike arenaer og seksuell risikoatferd (Binson m.fl. 2001). Slike funn har gitt de erotiske oasene ekstra oppmerksomhet innen hivforskning og i hivforebyggende arbeid.

At mennene som bruker cruisingområder også har mer risikosex, trenger ikke nødvendigvis bety at risikosexen forekommer på selve cruisingområdet. Det kan snarere være slik at mennene som i utgangspunktet praktiserer risikofylt sex også tiltrekkes de erotiske oasene. Både kvantitative og kvalitative studier av offentlige cruisingsteder viser at oralsex og gjensidig masturbasjon er de vanligste formene for sex på tvers av de ulike arenaene (Frankis & Flowers 2009, 2005, Schrimshaw m.fl. 2013). Disse sexpraksisene regnes ikke for å være

like risikofylte som ubeskyttet analsex, hva angår overføring av hiv. Ifølge Frankis & Flowers' (2009) gjennomgang av amerikanske, nederlandske, britiske og australske kvalitative studier på feltet, er det de stedsspesifikke begrensninger i de enkelte cruisingområdene som former unike, lokale seksuelle kulturer. Til tross for at det eksisterer en generisk seksuell kultur som spenner over de ulike cruisingstedene, påvirker altså variasjoner i geografiske, strukturelle og sosiale begrensninger hvilke seksuelle handlinger som forekommer. Analsex er derfor vanlig i noen offentlige sexmiljøer, hvor det i andre er en sjelden aktivitet som bryter med lokale normer. Generelt synes ubeskyttet analsex, som utgjør den mest risikofylte seksuelle praksisen med hensyn til hivinfeksjon, i stor grad å være fraværende i nyere kvalitativ forskning på offentlige sexmiljøer. Amerikanske, britiske, nederlandske og australske kvantitative studier antyder imidlertid at opptil 10 prosent av mennene har hatt ubeskyttet analsex *på* cruisingstedene (Frankis & Flowers 2009).

Diane Binson m.fl. (2001) og Zachary Y. Kerr m.fl. (2014) poengterer at det er hensiktsmessig å skille mellom ulike typer sexarenaer og ikke behandle dem som en enhetlig gråsoner når man undersøker hvor seksuell risikoatferd er mest utbredt. I en studie av menn som har sex med menn i fire amerikanske byer undersøker Binson m.fl. (2001) derfor forskjeller mellom menn som henholdsvis bare bruker saunaer eller offentlige cruisingmiljøer og de som bruker begge typer arenaer. Denne inndelingen samsvarer i større grad med den etnografiske litteraturen som viser hvordan seksuelle handlinger varierer fra sted til sted. Følgelig finner de også at det er en signifikant sammenhenger mellom arenabruksmønster og seksuell risiko. Halvparten av dem som brukte både saunaer og cruisingområder rapporterte ubeskyttet analsex med en tilfeldig partner det siste året, sammenlignet med 20 prosent av de som bare brukte cruisingområder og 34 prosent av dem som bare brukte saunaene.

Sammenlagt, hevder Frankis & Flowers (2005, 2009), at de kvantitative studiene av offentlige sexmiljøer peker i retning av at disse stedene står for en substansiell andel av den ubeskyttede analsexen som forekommer med tilfeldige partnere blant menn som har sex med menn. Med andre ord kan det å finne sexpartnere på slike arenaer sies å være en risikofaktor for overføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner. I forlengelsen av dette kommenterer jeg kort utviklingen i hivsituasjonen de siste tiårene.

2.2 Hiv, medisiner og seksuell risikoatferd

Hivtallene blant menn som har sex med menn begynte å øke kraftig fra og med 2003, hvor smittesituasjonen har vært preget av at mange smittes ved anonym eller tilfeldig sex enten i Norge eller i utlandet (Blystad m.fl. 2013). En slik økning av nye hivtilfeller blant menn som har sex med menn er ikke forbeholdt Norge, men gjør seg gjeldende i de fleste vestlige land (Frankis & Flowers 2005).

Samtidig blir hivmedisiner, ART⁴, av mange sett på som nøkkelen i forebygging av virusets spredning (Phillips m.fl. 2013). Forbedringene av hivmedisinene har ikke bare gitt hivpositive lengre liv og bedre livskvalitet (Berg 2009). Studier viser også at dersom hivpositive går på effektiv medisinsk behandling minimeres risikoen for seksuell overføring av viruset til en hivnegativ sexpartner (Katz m.fl. 2002). Slike forbedringer har antakelig formet menn som har sex med menns forestillinger om hiv, at viruset som en gang var en dødsdom nå er en kronisk sykdom som er medisinsk håndterbar. Studier underbygger antakelsen om at en redusert frykt for smitte senker terskelen for å ha ubeskyttet analsex (Mansergh m.fl. 2002). Menn som har ubeskyttet analsex rapporterer at forbedret behandling av hiv og kunnskap om at færre utvikler AIDS, gjør dem mer tilbøyelige til å ha ubeskyttet analsex. Etter at medisinsk behandling av hiv ble introdusert i 1996 er følgelig også en økning i usikker sex blant menn som har sex blitt dokumentert (Elford m.fl. 2004, Katz m.fl. 2002).

I Storbritannia finner man, i tråd med slike funn, at blant menn som har sex med menn, gruppen med det høyeste nivået av ART-bruk, har ikke antallet som diagnostiseres med hiv blitt redusert – det har økt – til tross for en økt bruk av hivmedisiner (Phillips m.fl. 2013). I en estimatstudie som måler effekten av ART, finner Andrew N. Phillips m.fl. (2013) at etter en innledende periode med høye hivtall på 1980-tallet, begynte antallet nye smittetilfeller å gå ned. Dette som følge av at seksuell risikoatferd avtok. Studien belyser så den tilsynelatende paradoksale økningen i antallet nye hivtilfeller blant menn som har sex med menn i en periode hvor medisinbruken ble mer utbredt. Deres analyser antyder at økningen i risikofylt sex blant menn som har sex med menn er drivkraften bak en ytterligere spredning av viruset, og at denne økningen virker som en motkraft til medisinenes utbredelse. Studien viser således at det er en sammenheng mellom introduksjon av hivmedisiner og en økning i ubeskyttet analsex, altså seksuell risikoatferd. Når hivtallene øker, innebærer det at

⁴ Anti-retroviral terapi (ART) er medisiner som behandler hivviruset. Medisinenes hovedvirkning er at de bremser eller stanser viruset fra å formere seg i kroppens immunceller. Slik stanser de immunsvekkelsen som før medisinenes tilgjengelighet førte til en for tidlig død.

nedgangen i kondombruk mer enn nuller ut den samlede effekten av medisiner på samfunnsnivå (Katz m.fl. 2002). Slik utgjør fremdeles ubeskyttet analsex hoveddrivkraften i det som omtales som en hivepidemi blant menn som har sex med menn i vestlige land.

2.3 Teknologisk utvikling – nye erotiske oaser

I samme tidsrom som man finner en økning i seksuell risikoatferd og nye hivtilfeller blant menn som har sex med menn, etableres internett som en ny arena for å søke etter sexpartnere. Det å finne sexpartnere på internett kan tenkes å være spesielt appellerende for menn som har sex med menn, blant annet fordi det tilbyr en viss grad av sikkerhet og anonymitet (Liau m.fl. 2006). Flere studier viser i tråd med denne antakelsen at det å finne sine sexpartnere på nettet har blitt svært utbredt blant menn som har sex med menn (Bolding m.fl. 2007, Elford m.fl. 2001, Garofalo m.fl. 2007a). Graham Bolding m.fl. (2007) fant en betydelig økning i antallet unge, britiske menn som har sex med menn som møtte sin første sexpartner på internett i perioden fra 1993 til 2002 (2.6%- 61.0%). Dermed finner de også en nedgang over tid i andelen som møter sine første sexpartnere på offline arenaer, som innebærer alt fra utesteder for homofile til offentlige sexarenaer.

Delvis fordi flere menn som har sex med menn tar i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologien, har det blitt færre av de tradisjonelle cruisingområdene (Ross m.fl. 2000). Uten å forsvinne, erstattes toalettene, parkene og skogholtene av nye medier for å organisere og avtale seksuelle møter. Internett gir altså nye muligheter for å etablere seksuelle kontakter, og antallet nettsider og geo-sosiale applikasjoner⁵ for menn som har sex med menn øker (Beymer m.fl. 2014). Teknologisk utvikling synes derav å ha bidratt til å endre cruisingscenen ved å forskyve andre måter menn som har sex med menn møtes på, og dermed også hvordan deres tilfeldige seksuelle møter forekommer. Det å cruise etter sex på nettet hevdes imidlertid å være en praksis som er analog til de andre måtene menn som har sex med menn har funnet sine sexpartnere tidligere (Davis m.fl. 2006a, Race 2015). Nettsider og applikasjoner for menn som har sex med menn kan med andre ord sies å være en form for moderne utgaver av de tradisjonelle erotiske oasene – nye arenaer for å finne sexpartnere i skyggene av den bredere offentlighet.

⁵ Applikasjoner for smarttelefoner har siden 2009 gjort det mulig for brukere å identifisere og ta kontakt med andre medlemmer som befinner seg innenfor en satt radius (Race 2015).

2.3.1 *From cruising to browsing*⁶

I den generelle populasjonen er det færre homofile, bifile og andre menn som har sex med menn enn heteroseksuelle. Således utgjør de en seksuell minoritet. Med mindre de oppsøker steder som er tilknyttet det åpne homofile miljøet eller de skjulte cruisingområdene, har menn som har sex med menn relativt lav sannsynlighet for å møte noen som søker det samme som dem selv på offline arenaer (Rosenfeld & Thomas 2012). Nettsøkets effektivitet tilskrives gjerne dets evne til å gjøre det mulig å unnsnippe geografiske begrensninger og tradisjonell familiær overvåkning. Evnen til å overskride nærhetens grenser handler imidlertid ikke bare om distanse i geografisk forstand, men også at man kan komme i kontakt med mennesker man ellers ikke ville kommet i kontakt med. Nettsidene for menn som har sex med menn gir brukerne tilgang til en større sosial gruppe enn hva som er tilgjengelig innenfor konteksten av en hovedsakelig heteroseksuell kultur (Garofalo m.fl. 2007a). Dette er en egenskap ved internett som gjør det til et særlig interessant medium for seksuelle minoriteter – menn som har sex med menn så vel som kvinner som har sex med kvinner. Det er enklere å finne det man leter etter, da man også har tilgang til et stort antall potensielle sexpartnere (Cooper 1987, Ross m.fl. 2000).

Nettstedet *Gaysir*⁷, det største nettsamfunnet for menn som har sex med menn i Norge, kan tjene som eksempel i denne sammenheng. Ved å opprette en brukerprofil, får man tilgang til de andre brukerprofilene på nettstedet. Den typiske måten å delta på slike nettsider er ved å lete gjennom de ulike brukerprofilene (Race 2010), det man i informasjonsteknologiens språk vil kalle "browsing", som nettopp kan oversettes til å lete eller kikke (etter noe). Brukerprofilene på *Gaysir* består, i likhet med andre internasjonale nettsider for menn som har sex med menn (Davis m.fl. 2006a, Race 2010), for eksempel ofte av informasjon om ens seksuelle rolle: hvorvidt man er aktiv (penetrerer), passiv (penetreres) eller begge deler under analsex. Det er også vanlig å oppgi hva slags kroppstype man har: tynn, trent, fyldig, muskuløs er noen mulige alternativer. Her kan man også annonsere hvilken motivasjon man har for å være på nettsiden, hva man "søker": "treff" (sextreff), vennskap, date, forhold, "chat på internett" eller kombinasjoner av disse. De ulike temaene og alternativene er på forhånd gitt av *Gaysir*, men brukerprofilene har også rom for egendefinert tekst, hvor man kan gi mer utdypende beskrivelser av seg selv. Profilene består også ofte av bilder.

⁶ (Race 2010: 9).

⁷ www.gaysir.no

For å gjøre "browsing" etter noen å ta kontakt med mer effektivt, er det mulig å filtrere med utgangspunkt i informasjonen brukerne har oppgitt. Mark Davis m.fl. (2006a) skiller ut denne filtreringspraksisen som et av nettsøkets mest sentrale aspekt. Man kan filtrere ut personene som ikke har de egenskapene og preferansene man er ute etter. Som en bruker av et slikt nettsted formulerer det: "... it's a way of filtering out a lot of people who are manifestly not going to be interested in... the things that I'm interested in" (Davis m.fl. 2006a: 465). Følgelig må man også konstruere eller presentere seg selv gjennom sin egen profil på nettsidene. Profilen må "markedsføres" på en måte som speiler ens eget begjær, slik at man også kontaktes av andre med korresponderende seksuelle preferanser. Informasjonen som oppgis legger grunnlaget for eksempelvis å skille ut menn innenfor et bestemt alderssegment, sted og som søker sextreff. Ifølge Kane Race (2010) er filtreringen en av måtene det å cruise på internett ligner andre former for cruising blant menn som har sex med menn. Med henvisning til saunaene spesielt, hevder Race at den bringer en form for konsumentsubjektivitet inn i den seksuelle konteksten, slik det også uttrykkes av en av hans informanter:

'It's great in terms of accessibility 24/7... I can organize my sex around my work schedule. It's also like a shopping cart. You can go 'OK' I'm interested in Caucasian men,' or whatever, down to sexual preference. It's all about being able to access an immediate selection of people you might be interested in...' (Race 2010: 9).

Til tross for at en slik konsumentsubjektivitet reflekterer mer tradisjonelle former for cruising, understreker den også at der man tidligere var nødt til å oppsøke et utested for homofile eller et cruisingområde, er det nå mulig "browse" i potensielle sexpartnere basert på deres karakteristikk, interesser og ikke minst preferanser (White m.fl. 2014). Denne overgangen til "browsing" representerer således et brudd med usikkerheten man opplevde på cruisingområdene, hvor det alltid heftet en tvetydighet ved de andre mennenes identitet og intensjoner. "Browsing" lar seg nettopp gjøre på grunnlag av en eksplisering av informasjon som på tradisjonelle cruisingområder måtte formidles diskret, implisitt og gjennom koder. En slik rasjonalisering gjør søket etter en sexpartner mer effektivt. Likevel har utformingen av brukerprofiler blitt kritisert for at mange brukere snarere enn å skrive hva de søker, i større grad bruker profilene sine til å uttrykke hva de *ikke* søker (Cooper 2012, Rodriguez 2014). Forhåndsavvisningene omfatter alt fra etnisitet ("no blacks"/"no chocolate", "no asians"/"not into rice"), kjønnsuttrykk ("no fem[inine]"/"no broken wrists"), alder ("no older than 30") til kropp ("no fats") og utseende (at man ikke trenger å ta kontakt hvis man ikke er "as hot as the profile owner" eller ikke er "musc[ular]"). Den ideelle sexpartneren defineres med andre

ord ut i fra alt han ikke er. Tilsynelatende viser dette at man på nettsider og applikasjoner blir mer snever i sine preferanser, som en kontrast til hva man i det virkelige liv lar seg overraske over at man kunne bli tiltrukket av og like. Alternativt illustrerer tendensen hvordan allerede snevre preferanser blir mer synlige i et digitalt rom, hvor terskelen kan være lavere for å uttrykke dem. I tillegg til hvordan man kommuniserer mer generelt på nettsidene og applikasjonene for menn som har sex med menn, har fenomenet også blitt utforsket i en kortfilm med tittelen *If Guys Acted In Real Life The Way They Do On Gay Apps*. Som tittelen tilsier, handler mennene i filmen på samme måte i samhandling ansikt til ansikt som de gjør når kommunikasjonen er teknologisk mediert. Den understreker forskjeller mellom de ulike samhandlingskontekstene, og tydeliggjør at det å være direkte og å si ting man ellers ikke ville sagt i det virkelige liv ikke får de samme sosiale konsekvensene online. Slik ser det ut til at det sosiale livs ellers så nødvendige eufemiseringer forsvinner på internett. At man ikke er fysisk nær hverandre synes i denne sammenheng å være av betydning.

Den fysiske adskiltheten skaper forestillingen om at man er anonym. Anonymiteten er et trekk ved internett som gjør det sammenlignbart med de mer tradisjonelle erotiske oasene. På nettet, som på de tradisjonelle cruisingarenaene, er det mulig å delta i en seksuell situasjon uten at man tilskrives en homofil identitet (Tikkanen & Ross 2003). Ward (2008) har for eksempel studert hvordan heterofilt identifiserende menn bruker nettet for å finne mannlige sexpartnere som også er heterofilt identifiserende, som en strategi for å unngå at den seksuelle aktiviteten går bekostning av deres heterofile identitet. Dette kan sees i sammenheng med de muligheter nettet gir for å finne noen å ha sex med som er i samme situasjon som en selv, kanskje spesielt med hensyn til behovet for å skjule aktiviteten for utenforstående (Schrimshaw m.fl. 2013). Slik det tidligere er beskrevet, finnes det altså fortsatt menn som ikke er åpne om deres seksuelle relasjoner med andre menn og menn som ikke definerer seg som homofile eller bifile, til tross for at de har sex med personer av samme kjønn. Studier viser at disse mennene fremdeles bekymrer seg for at deres seksuelle aktivitet med andre menn skal bli avslørt (Lapinski m.fl. 2010, Reback & Larkins 2010). En slik bekymring skyldes frykten for å tilskrives en homofil identitet dersom deres seksuelle aktivitet med andre menn skulle bli kjent (Lapinski m.fl. 2010, Malebranche m.fl. 2010). De er derfor nødt til å skjule sin homoseksuelle atferd fra familie, venner og eventuelle kvinnelige partnere. Slik de tradisjonelle cruisingarenaene gjør det enklere å skjule slik aktivitet for utenforstående, finner Eric W. Schrimshaw m.fl. (2013) at menn som har sex med både menn og kvinner og som ikke er åpne om at de har sex med andre menn, oppgir det å kunne finne sexpartnere på en

anonym måte som en av hovedgrunnene til at de vanligvis bruker internett for å møte sine sexpartnere. Filtrerer man for eksempel vekk alle som *ikke* søker sextreff på Gaysir, gjenstår et stort antall brukere som ikke har bilder eller som ikke har bilder av ansiktet. Dette lar seg tolke som et uttrykk for at man ønsker å være anonym. Både det å faktisk være anonym eller å ha en oppfatning av at man er anonym hevdes å ha en stor effekt på seksualitet, slik det er drøftet tidligere. Følgelig argumenteres det for at de som føler seg hindret i å uttrykke sine seksuelle behov offline i større grad vil vende seg mot nettet for å gjøre det der (McKenna 2001).

For menn som har sex med menn innebærer opplevelsen av anonymitet at de ikke trenger å avsløre hvem de er, eller at de kan velge tidspunkt for når og eventuelt hvilke aspekter av deres identitet som skal avsløres (Robinson & Moskowitz 2012). Samtidig vektlegges betydningen av at man i større grad kan velge hvem man ønsker å snakke med (Brown m.fl. 2005). Således kan man beskytte sin identitet og generelt unngå pinligheter som kan oppstå i møter ansikt til ansikt (Davis m.fl. 2006a). Graham Brown m.fl. (2005) hevder i denne sammenheng at forskjellene i og fordelene til nettmediert interaksjon, sammenlignet med møter ansikt til ansikt, består av den sammenfallende følelsen av både distanse og intimitet. Dette gjør det mulig for brukerne å være åpne om deres seksuelle begjær og aspirasjoner uten at de risikerer avvisning ansikt til ansikt. Ronny Tikkanen & Michael W. Ross (2003) observerer også at flere brukere av nettsidene for menn som har sex med menn synes det i slike digitale rom enklere å uttrykke seksuell interesse med nye, potensielle sexpartnere sammenlignet med hvordan det er når de møter sexpartnere ansikt til ansikt. Samtidig hevder flere menn som har sex med menn at det å bli avvist også er enklere å håndtere i en online setting enn i et møte ansikt til ansikt (Brown m.fl. 2005, Davis m.fl. 2006a).

Den fysiske adskiltheten ser ut til å innebære nye begrensninger så vel som muligheter for nettmediert samhandling. I det følgende presenteres tidligere forskning som omhandler sosial samhandling slik den tar form på nettsidene etter at man har kommet i kontakt med en potensiell sexpartner.

2.3.2 Gestenes tekstlige ekvivalent

Til tross for likheter mellom tradisjonelle cruisingområder og nettsider for menn som har sex med menn, er det en avgjørende forskjell som påvirker interaksjonen mellom aktørene. I

tradisjonelle cruisingområder møtes man ansikt til ansikt, på internett er kommunikasjonen teknologisk mediert.

Mangelen på verbal kommunikasjon kjennetegner de fleste tradisjonelle cruisingsteder, hvor informasjon i stedet formidles gjennom blikk, gester og romlige posisjoner. Nettsidene for menn som har sex med menn er imidlertid ikke tause, og i motsetning til tradisjonelle cruisingområder er de preget av mangelen på nonverbale signaler (Tikkanen og Ross 2003). Informasjon vedrørende personlighet, utseende og seksuell interesse er, som beskrevet ovenfor, tekstlig kommunisert og dermed eksplisert. Inntrykkene er derfor i stor grad avhengig av hvordan informasjonen presenteres og tolkes i fraværet av nonverbal kommunikasjon. En britisk studie finner at noen menn oppfattet dette fraværet som en ulempe ved nettsidene fordi det bidro til å skape tvetydighet i kommunikasjonen (Davis m.fl. 2006a). Når man ikke ser ansiktsuttrykket og heller ikke hører tonefallet som virker sammen med verbale ytringer, opplever man at ytringer kan bli mistolket. Davis m.fl. (2006a) påpeker imidlertid at brukerne av nettsidene er denne tvetydigheten ved nettmediert kommunikasjon svært bevisst og at de derfor former sin kommunikasjon på en måte som opprettholder meningsfull samhandling. En australsk studie viser til at noen av mennene oppfatter det som enklere å finne noen å ha sex med på internett, nettopp fordi de ikke alltid fanger opp nonverbale signaler i fysiske settinger (Brown m.fl. 2005). Kommunikasjonen på nettet hevdes her å være mer tydelig enn det tvetydige som ofte hefter ved nonverbal kommunikasjon i samhandling ansikt til ansikt. Ross m.fl. (2000) hevder i tråd med dette at når mennene kontakter hverandre for sex på internett, begrenser samtalen seg som oftest til informasjon om høyde, vekt, hår- og øyenfarge, penisstørrelse og andre fysiske egenskaper i tillegg til preferanser for bestemte seksuelle handlinger.

Rodney H. Jones (2005) viser til at utveksling av bilder som oftest også forekommer i løpet av disse samtalene. I sin studie av homofile menn i Hong Kong finner han at utveksling av bilder synes å være selve terskelen som avgjør hvorvidt man velger å møtes eller ikke. Gjensidig utveksling av bilder er knyttet til et spørsmål om tillit, om den andre er seriøs eller ikke. Hvert steg i denne informasjonsutvekslingen innebærer risiko, fordi den potensielt kan gi en av partene grunner til avvisning. Knyttet til dette fremhever Jones (2005) tapet av anonymitet som den største risikoen. Muligheten til å være anonym svekkes av at man utveksler bilder, som ofte kan være et tydeligere uttrykk for ens identitet enn den rent tekstlige beskrivelsen. For å dempe denne risikoen, velger noen å manipulere bildene eller sende bilder hvor de delvis er skjult.

Til tross for at informasjonen hovedsakelig formidles gjennom tekst og fotografier på internett, er det samme type informasjon som på de tradisjonelle cruisingarenaene formidles gjennom gester og blikk. På begge arenaer gjøres raske vurderinger basert på den potensielle partnerens fysiske egenskaper. Tilsynelatende er det også minimalt med informasjon som formidles i forkant av et eventuelt sextreff, noe som ligner den seksuelle situasjonen på de tradisjonelle cruisingområdene. Som beskrevet ovenfor understrekes betydningen av ikke å vite for mye om den man har sex med, at for mye informasjon kan spolere selve den erotiske opplevelsen av eller fantasien om den andre. Man er kun interessert i den andres seksualitet. På samme måte hevder Jones (2005) at den begrensede "båndbredden" som preger interaksjon på nettet også kan skape større rom for fantasier om den man snakker med. En av gruppene på Gaysir illustrerer denne likheten med tradisjonelle cruisingområder tydeligere: "Sextreff – rett på sak, lite prat!", beskrevet som en gruppe for dem som liker sex hvor minst mulig verbal kommunikasjon er involvert – "Av med klærne, så ACTION! Deretter kle på seg, og så gå hvert (sic) til sitt"⁸. Slik cruisingområdene ble foretrukket fremfor det å måtte møte noen på en bar eller en klubb, viste også en amerikansk studie av menn som har sex med både menn og kvinner at majoriteten av mennene foretrakk å bruke internett til å møte andre menn fordi det nettopp var enkelt og effektivt, eller "rett på sak" (Schrimshaw m.fl. 2013). Dette resonnerer også med erfaringene til mennene Brown m.fl. (2005) intervjuet, slik de la vekt på betydningen av å kunne være veldig spesifikke når det gjaldt hva de var ute etter i et eventuelt treff, uten at de måtte avsløre for mye om seg selv i forkant.

Et gjennomgående funn i den tidligere forskningen på hvordan menn som har sex med menn bruker internett for å finne sexpartnere er altså at terskelen for å snakke om sex og hva man forventer av et potensielt seksuelt møte, senkes på internett. Man kan derfor hevde at nettsidene gjør det enklere å forhandle sikrere sex ved et eventuelt møte (White m.fl. 2014). Likevel peker flere studier i retning av at det å finne sexpartnere på internett snarere er assosiert med risikofylt seksuell atferd. Noen av disse studiene presenteres i det følgende.

2.3.3 Internett og risikosex

På starten av 2000-tallet ble flere utbrudd av seksuelt overførbare infeksjoner og hiv sporet tilbake til menn som søkte mannlige sexpartnere på internett på tvers av byer i Nord-Amerika, Europa og Asia (Klausner m.fl. 2000, Liau m.fl. 2006). På samme måte som med de

⁸ Gruppen har i overkant av 8000 medlemmer, og er den av de sexrelaterte gruppene på Gaysir som har flest medlemmer.

tradisjonelle cruisingområdene, ble det i den epidemiologiske forskningen også fokusert på det å finne sexpartnere på nettet som en potensiell risikofaktor for overføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner (Robinson & Moskowitz 2012). Siden begynnelsen av 2000-tallet har man derav vært kjent med den positive sammenhengen mellom å bruke internett som sexarena og det å ha risikofylt sex blant menn som har sex med menn (Benotsch m.fl. 2002, Elford m.fl. 2001, Garofalo m.fl. 2007a, Kim m.fl. 2001, Liao m.fl. 2006, Ostergren m.fl. 2011). Til tross for den voksende forskningslitteraturen som underbygger denne sammenhengen, påpeker Robert Garofalo m.fl. (2007a) at mekanismene som ligger til grunn for den er mindre forstått. De vektlegger derfor behovet for studier som kan si noe om hvorvidt internett er "... an independent source of risk, simply a tool for taking risks, or both?" (Garofalo m.fl. 2007a: 1116).

En problemstilling i senere studier av sammenhengen mellom bruk av internett som sexarena og risikoatferd har altså vært hvorvidt det er slik at internett som sådan fører til risikoatferd, eller om nettsidene for menn som har sex med menn tiltrekker seg dem som i utgangspunktet praktiserer usikker sex. En relevant studie i denne sammenheng er utført av Bolding m.fl. (2005). Blant homofile menn i London undersøker de hvorvidt det er forskjeller i risiko for overføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner med sexpartnere de møter online versus offline. De konkluderer med at mennene *ikke* har større sannsynlighet for å praktisere risikofylt sex med tilfeldige partnere av ulik hivstatus som de har møtt på nettet sammenlignet med dem de møter på en bar eller en klubb. Slike funn undergraver ideen om at nettet som sådan skaper risiko (Davis m.fl. 2006b). Mennene ser snarere ut til å finne sexpartnere de kan ha ubeskyttet analsex med både online og offline. I en metaanalyse av flere studier som undersøker sammenhengen mellom internett og usikker sex, viser imidlertid Adrian Liao m.fl. (2006) at uavhengig av hivstatus hadde menn som har sex med menn større sannsynlighet for å ha hatt ubeskyttet analsex med en partner av ulik hivstatus møtt online enn offline. Dette sammenfaller med en metaanalyse utført av Joseph A. Lewnard & Lea Berrang-Ford (2014) som finner tilsvarende høyere odds for ubeskyttet analsex generelt, altså uavhengig av om det var med en partner som hadde lik eller ulik hivstatus som en selv, i møter initiert på internett versus de som var initiert offline.

Studiene som er presentert ovenfor gir ingen entydige svar på hvorvidt internett er en uavhengig kilde til risiko, om det tiltrekker seg menn som i utgangspunktet praktiserer risikosex eller om begge deler forekommer. Det blir imidlertid hevdet at nettet gjør det *enklere* for dem som ønsker ubeskyttet analsex – "barebacking" – å finne andre med samme

preferanser (Balán m.fl. 2009, Halkitis & Parsons 2003, Klein 2012). Mange av nettsidene er tilrettelagt for dem som ønsker ubeskyttet sex (Berg 2009, White 2014). I en studie av seks slike bareback-sider brukt av menn som har sex med menn i New York, finner Alex Carballo-Diéguez m.fl. (2006) at de ofte applauderer ubeskyttet analsex som et uttrykk for maskulinitet, frihet, mot og intimitet. For å logge seg inn på den mest populære siden må man for eksempel klikke på en "Cum inside"-knapp, som konnoterer det å ha analsex uten kondom (her omtalt som "barriers") med påfølgende ejakulasjon i sexpartneren. Med hensyn til maskulinitetsaspektet som på sidene knyttes til barebacking, blir "barebackeren" beskrevet som en som kan "ta det som en mann" og en som er interessert i "man-on-man action", selve motsetningen til feigingen, den feminine "... or others derisively referred to as pussy or tuna" (Carballo-Diéguez m.fl. 2006: 485).

Til tross for at mange, sannsynligvis de fleste, nettsider for menn som har sex med menn ikke "applauderer" ubeskyttet analsex, viser en studie at "barebackere" har større sannsynlighet for å bruke nettet til å finne sexpartnere enn dem som ikke er "barebackere" (Berg 2008). Davis m.fl. (2006b) vektlegger i denne sammenheng betydningen av filtreringspraksisen og selvpresentasjonen på nettsidene også med hensyn til strategier for å håndtere risiko for hivoverføring. De finner at mennene ofte avviser samhandling med andre brukere avhengig av deres preferanser for sikrere sex, slik dette gjerne er oppført i brukerprofilene. Lewnard og Berrang-Ford (2014) viser også til samhandlingsmulighetene på nettet som en mulig forklaring på sine funn. De hevder sannsynligheten for at menn som har sex med menn diskuterer hivstatus og seksuelle preferanser er større når de møtes online sammenlignet med når de møtes offline (se også Ostergren m.fl. 2011). På denne måten er det altså enklere å finne noen man kan ha ubeskyttet analsex med, samtidig som man eventuelt benytter seg av risikoreduserende praksiser som ikke innebærer konsistent kondombruk (Lewnard & Berrang-Ford 2014). En slik risikoreduserende praksis er "serosorting", hvor man utelukkende har sex med partnere som rapporterer lik hivstatus som en selv⁹. I tråd med dette fant også Bolding m.fl. (2005) at hivpositive homofile menn var mer tilbøyelige til å rapportere ubeskyttet analsex med andre hivpositive sexpartnere de hadde møtt online enn offline. Dette er i tråd med flere studier som har undersøkt bruk av internett til å finne sexpartnere blant hivpositive menn som har sex med menn (Brown m.fl. 2005, Davis m.fl.

⁹ Det er imidlertid flere grunner til at "serosorting" ikke er en tilstrekkelig sikrere sex-strategi: man kan potensielt smitte en annen før man selv har mottatt et positivt prøvesvar. Mange antar at de er hivnegative, og man regner med at hivpidemien i stor grad drives av personer som ikke kjenner sin egen hivstatus (Delpech & Lundgren 2014, Nardone m.fl. 2013). Blant hivpositive øker "serosorting" risikoen for seksuelt overførbare infeksjoner og "multivariant hiv infection".

2006a, Downing 2012). En annen strategi for risikoreduksjon er "strategisk posisjonering", som kan benyttes dersom de som har sex har ulik hivstatus. Ettersom risikoen for overføring av hiv er større dersom man er passiv, er den hivpositive passiv og den hivnegative aktiv. P. N. Halkitis & J. T. Parsons (2003) finner blant hivpositive menn rekruttert fra nettsider for menn som søker sex med hverandre at flere hadde hatt ubeskyttet analsex med mannlige partnere de ikke kjente hivstatusen til. De har imidlertid ikke data som sier noe om bruk av risikoreducerende strategier som ikke innebærer kondombruk i disse tilfellene.

Philippe C. G. Adam m.fl. (2011) påpeker imidlertid at det ikke nødvendigvis er sånn at sammenhengen mellom internett og ubeskyttet analsex reflekterer *intensjonell* ubeskyttet analsex. I en studie av franske menn som har sex med menn, finner de at det å fantasere og chatte om ubeskyttet analsex på internett er assosiert med å leve ut disse fantasiene offline. De hevder dette ikke reflekterer intensjoner om å ha ubeskyttet analsex fordi sammenhengen er signifikant også når de kontrollerer for ens intensjoner om å bruke kondom, holdninger knyttet til hvor viktig man synes kondombruk er, risikoatferd generelt og biografiske egenskaper som er assosiert med risikoatferd, som alder, utdanning og hivstatus. Selv om ikke alle menn som har sex med menn bruker nettsidene for å finne noen å ha ubeskyttet sex med, tyder funnene deres på at noen av dem likevel fantaserer om det på nettet og at dette altså er assosiert med mulig seksuell risikoatferd. Adam m.fl. (2011) antar følgelig at det å dele seksuelle fantasier om ubeskyttet analsex online innebærer at man sammen konstruerer mulige seksuelle script, som siden kan legge føringer og forventninger på seksuelle møter ansikt til ansikt.

Uavhengig av om internett forårsaker risikosex eller om det er et verktøy for å finne sexpartnere blant menn som allerede praktiserer risikofylt sex, viser flere av studiene ovenfor at nettsidene for menn som har sex med menn har implikasjoner for overføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner. Sammenhengen mellom internett og risikosex må imidlertid sees i sammenheng med at internett som sexarena etablerer seg samtidig som en annen "teknologi" bringes frem; HIV-medisiner og den påfølgende behandlingsoptimismen, som er beskrevet ovenfor. Likevel, kommenterer Jonathan Elford m.fl. (2004), er det usannsynlig at optimisme i lys av den nye behandlingen kan forklare økningen i seksuell risikoatferd på populasjonsnivå. De lister følgelig opp økt mulighet til å møte sexpartnere på saunaer og gjennom internett som andre medvirkende faktorer. Når nettsidene for menn som har sex med menn utvider tilgangen til sexpartnere, øker det potensielt prevalensen av seksuell aktivitet og antallet sexpartnere blant de som bruker nettet til å søke sextreff (Liau m.fl. 2006). En økning

i antall sexpartnere øker sannsynligheten for at usikker sex forekommer. Følgelig kan usikker sex som forhandles over internett potensielt medføre en effektivisert smitteoverføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner (Bull & McFarlane 2000). Med andre ord er det sannsynlig at økningen i tilfeller av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner på begynnelsen av 2000-tallet *delvis* skyldes at det i denne perioden ble mer utbredt å finne sexpartnere på nettet blant menn som har sex med menn (Lewnard og Berrang-Ford 2014).

2.4 Oppsummering

De siste tiårene har det blant menn som har sex med menn blitt mer utbredt å finne sexpartnere på internett. Betydningen internett har for seksuelle møter mellom menn kan forstås i forlengelsen av ulike dimensjoner i den historiske tradisjonen menn som har sex med menn har for å finne sine sexpartnere og for å ha sex i det offentlige rom. En slik dimensjon er betydningen av anonymitet og diskresjon, å kunne skjule aktiviteten for utenforstående og muligheter til å avgrense den seksuelle aktiviteten fra ens øvrige liv. Med hensyn til seksuell selvforståelse har det å oppsøke cruisingsteder delvis blitt lest som en strategi noen menn som har sex med menn har brukt for å opprettholde en heterofil identitet i det daglige sosiale liv, uten at det går på bekostning av seksuell aktivitet med andre menn. For menn som er i slike situasjoner kan også internett tenkes å være et attraktivt medium for å finne mannlige sexpartnere. En annen dimensjon er sammenhengen mellom seksuell arena og hvilke seksuelle handlinger som forekommer. Stedspesifikke begrensninger og muligheter har blitt forstått som å forme den seksuelle kulturen på de ulike cruisingstedene og derav hvilke seksuelle handlinger som finner sted. Med hensyn til slike begrensninger og muligheter kan internett sies å utgjøre en ny samhandlingsvirkelighet, som sammenlignet med de tradisjonelle cruisingarenaene innebærer en overgang fra kommunikasjon som er nonverbal og taktil til verbal i tekstlig form. Til tross for likheter hva angår informasjonen som utveksles, synes dette aspektet ved internett å etablere noen nye vilkår for seksuelle møter mellom menn: det skaper et friere forhandlingsrom med hensyn til hva man forventer av et seksuelt møte og gjør det potensielt enklere å finne noen man kan ha ubeskyttet sex med.

I forlengelsen av det som er skrevet i dette kapittelet, vil jeg i neste kapittel presentere teoretiske perspektiver som sier noe mer generelt om hvordan nettmediert samhandling skiller seg fra samhandling i fysiske møter. I denne sammenheng vil betydningen av anonymitet ha for samhandling vektlegges. Hva angår anonymitet presenteres også teorier om forståelse og

regulering av seksualitet, som peker i retning av hvorfor noen menn kan ha behov for å skjule sin seksuelle aktivitet med andre menn.

3 Teoretiske perspektiver

For å drøfte hvordan internett etablerer nye vilkår for seksuelle møter mellom menn, trekker jeg på teoretiske perspektiver som omhandler seksualitet og sosial interaksjon. Disse perspektivene representeres her av henholdsvis Anthony Giddens og Erving Goffman. Deler av deres teorier er valgt fordi de sier noe om normers utvikling eller snarere oppløsning. I Giddens' tilfelle handler det om oppløsning av normer som regulerer mulighetene for identitetskonstruksjon og seksualitet i det senmoderne. Goffmans teorier handler i og for seg ikke om oppløsning av normer. Jeg tar imidlertid utgangspunkt i hans forståelse av sosialt liv som å være en slags interaksjonsritualer, for å drøfte hvorvidt det forekommer en oppløsning av normer i samhandling på internett sammenlignet med hvordan den forekommer ansikt til ansikt.

3.1 Interaksjon og anonymitet

I del 2.3 ble den tidligere forskningen på internett som en seksuell arena blant menn som har sex med menn presentert. Flere av disse studiene vektla betydningen av å kunne være mer direkte og åpen i samhandling på internett sammenlignet med hvordan man opplevde det å møte noen ansikt til ansikt. Således kan internett forstås som å ha skapt en ny virkelighet for samhandling. For å undersøke denne samhandlingsvirkeligheten nærmere, trekker jeg på noen sentrale ideer fra Goffmans teori om sosial samhandling. I lys av hans begreper om sosialt liv og samhandling kan man bedre forstå forskjellene mellom nettmediert interaksjon og interaksjon slik den forekommer ansikt til ansikt. Etter en redegjørelse for noen av Goffmans ideer, følger en presentasjon av ulike tilnærminger som søker å forklare hvordan internett endrer sosial interaksjon. I lys av disse og Goffmans begreper, presenterer jeg tidligere forskning hvor Goffman anvendes på nettmediert samhandling og som følgelig argumenterer for at ideene hans er overførbare til den virtuelle verden. Med hensyn til de endringer nettmediert samhandling innebærer, vil jeg avslutningsvis drøfte hvorvidt man kan snakke om en form for oppløsning av normer på internett, som en overgang til Anthony Giddens' teori om selvidentitet og seksualitet.

3.1.1 Erving Goffman: Fysisk nærvær

Goffmans (1983) arbeider handler om hva som foregår når mennesker møtes ansikt til ansikt i sosiale situasjoner, slik disse befinner seg i virkelighetsområdet mellom individer på den ene siden og mer omfattende sosiale strukturer på den andre. Som mennesker tilbringer vi mesteparten av våre liv i hverandres fysiske nærvær, hvor vi er nødt til å forholde oss til hverandre på ulike måter. Hver gang slike fysiske møter mellom mennesker oppstår dannes det Goffman (1983: 2) omtaler som "the interaction order", eller samhandlingsordenen. Avgjørende for at slike sosiale møter skal fremstå nettopp som ordnede og meningsfulle, er at deltakerne sammen forhandler frem en felles definisjon av situasjonen (Goffman 1959). En slik definisjon av situasjonen, også kalt "ramme", utgjør deltakernes felles forståelse av hva som i ethvert samvær foregår (Album 2007). Rammen for møtet gir altså svar på problemstillinger som hva slags type situasjon det er og dermed hva slags roller deltakerne møter hverandre som og videre hva slags forventninger de kan ha til hverandre (Goffman 1959). Man kan dermed si at en felles situasjonsdefinisjon er limet som binder en samhandlingsorden sammen (Aakvaag 2008).

En utfordring i sosiale situasjoner ligger imidlertid i det faktum at individene som møtes er fysisk nær hverandre. "By definition, we can participate in social situations only if we bring our bodies and their accoutrements along with us" (Goffman 1983: 4). Som et slags utgangspunkt er Goffman opptatt av hvordan dette gjør oss sårbare i møte med andre mennesker. Idet vi er i hverandres fysiske nærvær, er vi for det første sårbare i fysisk forstand, ved at vi kan bli angrepet, antastet eller for eksempel spyttet på. For det andre er vi symbolsk eller psykisk sårbare fordi andre kan krenke, støte eller ydmyke oss gjennom nedsettende ytringer, ved å posisjonere kroppen på måter som stenger oss ute eller gjennom ulike nonverbale signaler.

På tross av den risiko som ligger i fysisk å møte andre mennesker, tør vi å inngå i samhandling med hverandre. Goffman (1956a) viser hvordan og hvorfor mennesker overkommer denne risikoen ved å se moderne samfunnsliv som en form for interaksjonsritualer. Den daglige samhandling forstås i dette perspektivet som ritualer til ære for deltakernes selv (Album 2007). Til grunn for denne forståelsen av sosialt liv, ligger en forestilling om det menneskelige selvets ukrenkelighet. Inspirert av Emile Durkheims religionssosiologi, hevder Goffman (1956a, 1959) at selvet, personen eller individet, i den sekulære moderniteten har erstattet guder og andre overnaturlige størrelser som hellig objekt for rituell tilbedelse. Vårt moderne hverdagsliv består således av symbolske handlinger –

seremonielle regler eller ritualer for atferd – utført i interaksjon med andre, hvor vi dyrker våre egne og andres selv.

Sosialt liv handler i denne forstand mye om å unngå at situasjoner skal bli pinlige. I samhandling med andre mennesker forsøker vi derfor gjennom taktfullhetsstrategier å fremstå som personer med ukrenkelige selv og som personer som fortjener respekt (Goffman 1956b: 268). Samtidig anstrenger vi oss for å respektere samhandlingspartneren(e)s like ukrenkelige selv. Altså er respektabilitet noe som både gis og mottas. Som Gunnar C. Aakvaag (2008) skriver, uttrykker Goffman (1956a) denne dobbeltheten i menneskers samhandling gjennom begrepsparet "deference" og "demeanor", hensynsfullhet og fremtreden. Begrepet "demeanour" viser til hvordan vi anstrenger oss for å fremstå som pålitelige, kompetente og respektable aktører, "deference" til hvordan vi på samme tid hjelper andre i også å fremstå som respektable mennesker. Goffman (1967) er i denne sammenheng ikke hovedsakelig opptatt av hva det talte ord uttrykker, men i stedet hvordan vi bruker tegn og symboler i samhandling. Individuer uttrykker informasjon og mening gjennom blikk, gester og kroppsholdning. Eksempelvis unngår man ofte å le av noen som gjør noe upassende fordi dette symbolsk kan ydmyke vedkommende og gjøre situasjonen pinlig for ham eller henne. I stedet iverksettes strategier for å hente vedkommende inn igjen. Begrepsparet "deference" og "demeanor" understreker at andres innsats er av like stor betydning som vår egen (Album 2007: 129). Sosialt liv, i form av interaksjonsritualer, forstås altså som å være et samarbeid som handler om å beskytte og opprettholde hverandres respektabilitet og verdighet.

De fysiske møter kan sies å være symbolsk rike i den forstand at de omfatter mer enn det som uttrykkes verbalt. Knyttet til det som er skrevet ovenfor, peker denne interaksjonens nonverbale dimensjon i retning av en annen utfordring som oppstår i sosiale situasjoner. Når individer er i hverandres fysiske nærhet, begynner de umiddelbart å observere hverandre. Goffman (1959: 2) skiller i denne sammenheng mellom uttrykk vi gir og uttrykk vi avgir. De førstnevnte dreier seg om verbale symboler eller deres (symbolske) stedfortredere slik den enkelte bruker dem til å formidle informasjon man vanligvis assosierer med disse symbolene. Uttrykkene vi *avgir* er imidlertid nonverbale og angivelig uaktsomt formidlet, og kan for eksempel indikere at vi ikke egentlig mener det vi sier. Signalene vi både gir og avgir blir oppfattet av andre, som på sin side bruker signalene til å danne seg en mening om, eller et bilde av hvem vi er. I *The Presentation of Self in Everyday Life* etablerer Goffman (1959) de dramaturgiske begreper for å analysere hvordan vi er oppmerksomme på signalene vi gir til andre. Med teatermetaforen forstås samhandling som at individer "spiller roller" for hverandre

på ulike "scener" (Aakvaag 2008). Her skiller Goffman (1959) også mellom "frontstage" og "backstage". Enhver "opptreden" spilles ut på scenen, eller frontstage. Goffman (1959) bruker begrepet "inntrykksregulering"¹⁰ for å vise til hvordan man i denne sammenheng forsøker å gi et bestemt inntrykk til omgivelsene, eller "publikum". Man fremstiller seg selv på bestemte måter ikke bare gjennom verbale ytringer, men også ved bruk av blikk, kroppsholdning, ansiktsuttrykk, toneleie, gestikuleringer, klær og andre typer kroppsutsmykking. Forestillingen forberedes og planlegges backstage, hvor "... illusions and impressions are openly constructed" (Goffman 1959: 112). Backstage og frontstage må følgelig være adskilt i tid og rom, slik at forestillingen ikke mister sin troverdighet.

Av det som er presentert av Goffmans teoretiske arbeider, er det tydelig at det er de fysiske, sosiale situasjoner som opptar ham. Selv begrenser han samhandlingsordenen til kun å omfatte møter slik de forekommer ansikt til ansikt (Goffman 1983). Han avviser "mediert kontakt" som å være "... marginal and derived forms of social contact..." (Goffman 2010 [1971]: 70-71) og reduserte versjoner av "... the primordial real thing" (Goffman 1983: 2). Avvisningen av mediert kommunikasjons synes å hvile på en underliggende oppfatning av at teknologisk mediert samhandling er utilstrekkelig rik på visuelle og nonverbale symboler, slik de er avgjørende i samhandling ansikt til ansikt (Bullingham & Vasconcelos 2013). Her bør man imidlertid bemerke seg den historiske konteksten Goffman skriver i. Kanskje ville han vurdert mediert interaksjon annerledes dersom han undersøkte sosial samhandling i dag, gitt den raske utviklingen innenfor kommunikasjonsteknologien og på grunn av betydningen denne typen teknologi har som en integrert del av menneskers hverdagsliv. Det er derfor ikke overraskende at det også har pågått en debatt om hvorvidt hans teorier lar seg overføre til interaksjon slik det forekommer på nettet (Bullingham & Vasconcelos 2013). På den ene siden hevdes det at Goffmans arbeider er utdaterte og burde omformuleres og modelleres slik at de omfatter den teknologiske utviklingen (Arundale 2010), på den andre siden hevdes det at samhandling på internett er en naturlig utvidelse av hva Goffman selv postulerte (Miller 1995).

I det følgende redegjøres det først for ulike tilnærminger som søker å forklare hvordan internett endrer mellommenneskelig samhandling. I lys av disse tilnærmingene, presenteres tidligere forskning hvor Goffmans ideer og begreper er overført på den digitale verden.

¹⁰ Aakvaags (2008) oversettelse av Goffmans (1959) begrep "impression management".

3.1.2 Nettmediert samhandling

I forskning på nettmediert samhandling har spesielt to forskjeller mellom internett og tidligere kommunikasjonsmedier blitt vektlagt (Bargh & McKenna 2004). For det første gjør internett det mulig å være relativt anonym. For det andre foregår ikke nettmediert kommunikasjon ansikt til ansikt med andre mennesker, men i fraværet av de nonverbale aspektene i samhandling, for eksempel i form av ansiktsuttrykk og toneleie¹¹. Store deler av forskningen har følgelig fokusert på hvordan disse elementenes fravær har innvirkning på den nettmedierte kommunikasjonens prosess og utfall.

En av tilnærmingene til nettmediert samhandling er den såkalte "filtermodellen", hvor det fokuseres på de teknologiske egenskapene ved e-mail og andre former for kommunikasjon på internett (Bargh & McKenna 2004). Ifølge "filtermodell"-perspektivet begrenses "båndbredden" i sosial samhandling, om den nettmedierte sammenlignes med interaksjon ansikt til ansikt. Lee Sproull & Sara Kiesler (1986), som representerer denne tilnærmingen, hevder at reduksjonen av sosiale "cues" resulterer i en følelse av anonymitet og en fattig kommunikasjons erfaring. Følelsen av å tro at man er anonym, blir hevdet å ha en "deindividuerende" effekt på de involverte individene. Begrepet deindividuering viser til en psykologisk tilstand, hvor man mister sine indre hemninger som følge av at individer ikke behandles nettopp som individer (Festinger m.fl. 1952: 382). Mangel på slike indre begrensninger tenkes å produsere atferd som er mer egoistisk og mindre sosialt regulert enn vanlig. At mennesker har en tendens til å være mer utagerende og selvutleverende på nett enn ellers, har som fenomen også blitt kalt "the online disinhibition effect" (Suler 2004).

Termen "the online disinhibition effect" viser til hvordan mennesker mister sine hemninger på nett (Suler 2004). Man føler seg mindre begrenset og uttrykker seg friere. Der de som skriver om deindividuering i stor grad er opptatt av de negative effektene av interaksjon på nettet, at kommunikasjonen er fattigere, peker John Suler (2004) på at det å miste hemninger kan virke i to retninger. Disse retningene kaller han "benign disinhibition" og "toxic disinhibition", hvor førstnevnte innebærer hvordan mennesker på nettet synes å ha en lavere terskel for å åpne seg om personlige forhold og sistnevnte omfatter det man på internett kan oppleve av frekt språk, kritikk, sinne, hat og trusler. Suler (2004) peker på ulike faktorer som skaper denne effekten, uavhengig om den virker i en god eller dårlig retning. I det følgende kommenterer jeg to av disse faktorene – anonymitet og usynlighet.

¹¹ Skype og annen webkamera-basert interaksjon avviker delvis fra denne karakteristikken.

En faktor som skaper "the online disinhibition effect" er, i tråd med det som er skrevet ovenfor, "adskillende anonymitet". På internett trenger man ikke å avsløre så mye om seg selv og andre vet som oftest ikke mer enn det man selv forteller. Har man behov for det, kan man derfor helt eller delvis skjule sin identitet. Suler (2004) fremhever anonymiteten som den mest avgjørende faktoren fordi den gjør det mulig for individer å skille handlingene de utfører online fra deres liv og identitet offline. Dette gjør at de føler seg mindre sårbare, gitt at det som sies og gjøres på nett ikke kan knyttes til deres øvrige liv. Et viktig poeng i diskusjonene om anonymitet og konsekvenser for atferd, er at det er selve opplevelsen av å være anonym og ikke tilstanden i seg selv, som påvirker atferden (West & Burkell, upublisert manuskript). Mange vet at tilstanden i seg selv er en myte, all den tid man etterlater elektroniske spor som lar deg søkes opp. Likevel handler man *som om* andre ikke kan finne ut hvem man er i det "virkelige" eller "fysiske" liv, og beskytter således sin "real life" identitet. Anonymitet på internett kan dermed sammenlignes med anonymitet i storbyen, i "forsvinne i mengden"-betydningen av begrepet. Det er denne *følelsen* av å være anonym som tenkes å drive atferd i ulike retninger på internett.

En annen faktor er at er usynlige for hverandre i tekstdrevne miljøer på internett. Denne usynligheten kan gi individer mot til å oppsøke steder de ellers ikke ville oppsøkt og gjøre ting de ellers ikke ville gjort. Dette overlapper med anonymitet, men samtidig som man etter hvert kan vite en god del om hverandres identiteter, er det fortsatt ikke mulig å se eller høre hverandre. "The online disinhibition effect" forsterkes av fysisk usynlighet, all den tid man ikke trenger å tenke på hvordan man ser eller høres ut. Man trenger heller ikke bekymre seg over hvordan den man kommuniserer med ser eller høres ut i sin respons. En israelsk studie undersøker også effekten av manglende øyekontakt i nettmediert kommunikasjon, og fant at det å ikke se den man samhandler med i øynene hadde en større effekt på "disinhibition" enn både anonymitet og usynlighet (Lapidot-Lefler & Barak 2012). Slik det vektlegges i Goffmans teorier, legger forventninger om nonverbale reaksjoner på hva man sier eller gjør og hvordan man gjør det, begrensninger på hvordan man velger å uttrykke seg. Når man på nettet er anonym, usynlig eller ikke ser den man snakker med i øynene, trenger man altså ikke å la seg begrense av mulige (nonverbale) reaksjoner hos den man samhandler med.

Suler (2004) hevder "the online disinhibition effect" ikke er den eneste faktoren som bestemmer hvorvidt man er selvutleverende eller utagerende på internett, men at individuelle forskjeller i følelser og behov så vel som variasjoner i personlighetstype også er av betydning. Dette står i motsetning til "filtermodell"-tilnærmingen, hvor den deindividuerende effekten,

ifølge John A. Bargh & Katelyn Y. A. McKenna (2004), hevdes å være lik for alle på tvers av ulike kontekster. De kritiserer denne generaliseringen og hevder at mennesker ikke passivt påvirkes av teknologi, men at de har en mer aktiv rolle i å forme den og dens innflytelse. Imidlertid er de enige, slik forskningen har vist, i at anonymitet på nettet har en sammenheng med en lavere terskel for å uttrykke seg selv, ta kontakt med fremmede, og at et fravær av fysiske og nonverbale signaler har en effekt på interaksjon slik den forekommer online. Samtidig kommenterer de at andre undersøkelser har vist at ens eget begjær og mål i forhold til menneskene man snakker med på nettet, også påvirker samhandlingen i et digitalt rom. De viser i denne sammenhengen til Russell Spears m.fl. (2002) som kontrasterer "filtermodellen" med det de kaller samfunnsvitenskapsperspektivet på internett. Denne tilnærmingen antar i motsetning til "filtermodellen" at individers personlige behov og mål er den avgjørende faktoren i nettmediert kommunikasjon (Bargh & McKenna 2004). Med andre ord forstås individets bestemte formål innen en kommunikasjonssetting som å være determinerende for interaksjonens utfall, uavhengig av interaksjonskanalens spesifikke kjennetegn.

Den tredje og siste tilnærmingen Bargh & McKenna (2004) presenterer, fokuserer også på målene og behovene hos de som interagerer, men ser dette i forhold til den spesifikke nettmedierte interaksjonssettingen, så vel som hvilken sosial kontekst samhandlingen er nedfelt i. Til felles med "filtermodellen", forstås de særegne kvalitetene i nettmediert samhandling som å ha en effekt på selve interaksjonen og dens utfall, men effekten forstås altså i denne tilnærmingen som å være avhengig av hvilken sosial kontekst interaksjonen foregår i.

Disse ulike tilnærmingene adresserer ikke Goffmans perspektiver på sosial samhandling, men peker i retning av hvordan begrepsapparatet hans kan leses i forbindelse med endringer samhandling på nettet innebærer. Som nevnt ovenfor, har det blitt debattert hvorvidt Goffmans teorier lar seg overføre til dette nye digitale samhandlingslandskapet. Hans egen avvisning av mediert kommunikasjon som reduserte versjoner av møter slik de forekommer ansikt til ansikt, resonnerer med "filtermodellen" hva angår beskrivelser av vilkårene for samhandling. Studier som likevel overfører Goffman til en digital kontekst, er imidlertid nettopp opptatte av det faktum at store deler av det nonverbale aspektet ved sosial interaksjon forblir usynlig på nettet. Dette fraværet av nonverbale signaler uttrykkes blant annet gjennom at tekst som formidles teknologisk ofte akkompagneres av tegn som symboliserer ulike ansiktsuttrykk, såkalte "smileys" – ":-)"). Bruken av slike tegn i teknologisk mediert samhandling understreker betydningen Goffman tilskrev disse nonverbale signalene.

Samtidig som de er enklere å kontrollere enn ens eget ansikt i fysiske møter, blir disse tegnene en slags stedfortredere for de fysiske, nonverbale uttrykk som sier noe om hvilken mening noe sies i. Det kan derfor hevdes at avgrunnen mellom samhandling ansikt til ansikt og den teknologisk medierte kommunikasjonen, har blitt tettet igjen (Jenkins 2010). Dette som følge av nye muligheter for selvpresentasjon og interaksjon på nettet.

Bullingham & Vasconcelos (2013) undersøker for eksempel hvordan blant annet bloggere konstruerer identiteter online og hvordan de interagerer med andre på nettet. De peker på at bruk av elementer som bilder, videoer, biografisk informasjon og muligheter for å designe personlige nettstedet slik man selv ønsker, gjør mulighetene for selvpresentasjon store og at det introduserer en form for symbolsk rikhet i samhandlingen på internett. Brukere av ulike nettsteder forstås derfor som å ha muligheter til å utnytte de teknologiske forutsetningene som er tilgjengelig for å presentere ulike selv eller identiteter. I tråd med hva som sies om anonymitet og usynlighet på internett, blir avstanden mellom den som opptrer og publikum, slik den i et digitalt rom er opprettholdt av et rent fysisk eller teknologisk skille, oppfattet som å gjøre det enklere å skjule deler av seg selv slik man er offline og at man også forskjønner selvet som presenteres online.

Sett i lys av Goffmans begreper om signaler vi avgir til andre, finner de altså at bloggere er opptatte av å presentere sine selv på bestemte måter online (Bullingham og Vasconcelos 2013). Til tross for at de intervjuede generelt forstod seg selv som å reproducere sine selv slik de var offline, ville de ikke alltid replisere *hele* denne identiteten. Snarere ble visse aspekter av personligheten vektlagt. At noen personlighetstrekk skjules i selvpresentasjonen er et uttrykk for det Goffman omtaler som inntrykksregulering. Aktører har under enhver forestilling interesse av å kontrollere disse selvets aspekter overfor publikumet som observerer ham eller henne. Bullingham & Vasconcelos (2013) kommenterer at dette også kan forstås som en refleksjon av Goffmans (2010[1971]: 117) begrep om "... the 'splitting' of character during interaction...", hvor selvet er delt, som enten kan skje innenfor en samhandlingsorden eller mellom ulike samhandlingssfærer. Dette sammenfaller for øvrig også med hva som tidligere er skrevet om at storbyene ga menn som har sex med menn muligheter til å ha ulike identiteter i byens ulike sfærer, og dermed leve "dobbeltiliv". Det er derfor nærliggende å hevde at selvpresentasjon på nettet ikke skiller seg betraktelig fra hverdagens ansikt til ansikt-samhandling i seg selv, men mulighetene – teknikkene og ressursene man har tilgjengelig – for å presentere seg selv, er ulike. Som en kontrast til oppfattelsen av at "nye" selv produseres på internett (Vaast 2007), forstås selvet slik det

presenteres online i denne sammenhengen som ikke å være annet enn et aspekt av en bredere identitet, slik den eksisterer offline (Bullingham & Vasconcelos 2013).

H. Miller & J. Arnold (2009) argumenterer for at Goffmans distinksjon mellom frontstage og backstage også er nyttig for å analysere interaksjon på internett. Således forstås det å være offline som backstage, hvor man kan forberede selvpresentasjon i samhandling online. De hevder også at studier av elektroniske selv viser at regler og normer som regulerer tilstedeværelsen i virtuelle omgivelser, er av like stor betydning som de i det "kroppslige" livet. Med andre ord mener de at man ikke handler helt ubegrenset på nettet, men at slik man konstruerer og rekonstruerer sine selv digitalt er underlagt kulturelle begrensninger som råder i samfunnet for øvrig *i tillegg til* at man påvirkes av potensialet som ligger i nye kommunikasjonsmedier. Slik er sosiale plattformer på nettet preget av lokale konvensjoner, ofte omtalt som "nettikette" (Hardey 2004, Jenkins 2010).

Michael Hardey (2002, 2004) forfekter også at uskrevede normer og regler for atferd må følges på nettet. For eksempel viser han til at man venter med å sende en melding til man har fått svar, at det er en gjensidighet i å være åpen om personlige detaljer og at man respekterer hverandres selvpresentasjoner. Slike normer speiler karakteristikken Goffman gir av dagliglivets møter, slik de forekommer ansikt til ansikt. Hardeys (2002, 2004) studier er kanskje mer aktuelle innenfor konteksten av denne oppgaven, da han undersøker relasjoner som formes og forhandles på nettet, men som i sin tur leder til relasjoner i det "kroppslige" livet. Formålet er å undersøke hvilken mening livet på nett har for livet offline, og han trekker i dette henseende på analyser av erfaringene til brukere av nettsider for dating.

Selvpresentasjon i en datingsammenheng på internett synes alltid å være understøttet av bevisstheten om at et møte offline vil involvere en fysisk manifestasjon av det virtuelle selvet (Hardey 2002). I tråd med tilnærmingene som er presentert ovenfor, kan målet til de interagerende i denne sammenheng sies å påvirke interaksjonens utfall. Hvis målet de har med kommunikasjonen er at de ønsker å treffes, forutsetter dette at det ikke er en for stor uoverensstemmelse mellom selvet slik det presenteres online og slik det presenteres offline. Slik er det digitale rom forankret i brukernes sosiale, kroppslige og kulturelle forventninger. Samtidig argumenterer også Hardey (2002) for at individer, som følge av at samhandling skjer gjennom utveksling av tekst, har muligheter til å presentere seg selv uhindret av de visuelle og nonverbale aspektene Goffman anså for å være avgjørende i sosial samhandling. Nicole B. Ellison m.fl. (2011) viser for eksempel til at brukere av slike "reduced-cue environment[s]" følte de var nødt til å fortelle det som i fysisk kommunikasjon kommer til

syne av seg selv, som for eksempel hva slags kroppstype man har. "Nearly all elements of selfhood in text-based communication must be 'given'; 'one must literally write oneself into existence'" (Jones 2005: 79).

Blant brukerne av datingsider finner imidlertid Hardey (2002) at denne formen for usynlighet oppfattes som frigjørende, slik de unnslipper besværet assosiert med møter i andres fysiske nærvær. På den andre siden fjerner de også mange visuelle uttrykk som avgis de andre som er i ens fysiske nærhet. I den forstand hevder han at dating på internett har visse fordeler sammenlignet med innsatsen og risikoen, det noe ubehagelige og potensielt pinlige som ofte hefter ved dating i "den virkelige verden" (Hardey 2002). I motsetning til "filtermodell"-tilnærmingen, som ser nettmediert kommunikasjon som begrenset, kan mangelen på den fysiske og nonverbale dimensjonen derfor forstås som en fordel ved denne typen interaksjon. Knyttet til dette ligger også brukernes følelse av kontroll gjennom valget om å svare eller ikke når noen tar kontakt på datingsidene (Hardey 2002). Man kan velge å ignorere invitasjonen, noe som ikke er like enkelt i de noen ganger pinlige situasjonene som kan oppstå i livet offline.

Hardey (2002) hevder det er interessant å se erfaringene til brukerne av datingsidene som et uttrykk for at samhandling på nettet i større grad nærmer seg Goffmans forståelse av samhandlingsordenen som en form for ritualer til ære for og beskyttelse av selvet, snarere enn å se på internett som et revolusjonært rom. Som Hardey (2002) videre uttrykker, ser også mange av hans informantere erfaringer av interaksjon på nettet ut til å speile mye av Goffmans forståelse av sosialt liv. I det følgende vil jeg imidlertid problematisere denne oppfatningen av nettmediert interaksjon.

3.1.3 Digital normløshet

I den tidligere forskningen hvor Goffmans begreper overføres til en digital samhandlingskontekst, legges det vekt på at hans teori om sosialt liv er relevant og stadig aktuell også i en slik kontekst. Dette er delvis begrunnet med at sosiale normer også synes å regulere atferd og interaksjon på nettet, slik de gjør det i samhandling ansikt til ansikt. Til tross for at disse studiene tyder på det motsatte, kan det likevel være interessant å diskutere hvorvidt det foregår en form for oppløsning av normer på internett, kanskje spesielt på nettsider hvor fremmede kommer i kontakt med hverandre. "Filtermodellen" for nettmediert samhandling og "the online disinhibition effect" peker i denne retningen. Her hevdes det, som nevnt ovenfor, at man gjennom opplevd anonymitet, at man er usynlig og at man ikke trenger

å se den andre i øynene, handler mer ubegrenset av normer enn hva man ellers gjør i fysiske møter. Man slipper å forholde seg til den andres fysiske reaksjon.

Å være direkte i interaksjon med fremmede, å være fordomsfull eller det å bryte normer generelt er ikke forbeholdt nettsider og applikasjoner hvor man kan samhandle anonymt med andre. Tidligere forskning indikerer imidlertid at det er *enklere* å ikke forholde seg til normer for atferd på nett sammenlignet med møter ansikt til ansikt. Goffman forstod de sosiale situasjoner som potensielt truende for individene som fysisk møtes. Man er sårbar i både fysisk og psykisk forstand. På internett er man mindre sårbar fordi relasjoner og interaksjonen er autonom(e) fra de kroppslige, fysiske møter. Dette er også tydelig i studiene som overfører Goffman til det digitale samhandlingsrommet. Man opplever en større grad av kontroll, hvor for eksempel terskelen for å avvise noen er lavere enn når man møter noen ansikt til ansikt. Denne muligheten til å unngå potensielle pinligheter oppleves ikke bare som uproblematisk, men beskrives som frigjørende.

Michael Heim (1993) beskriver hvordan selvet på internett mangler den sårbarheten og skjørheten som hefter ved vår primære, i betydningen "offline", identitet. Han problematiserer konsekvensene av at det fysiske ansiktet fjernes fra kommunikasjonen i digitale rom. Dette kan sees i sammenheng med tilnærmingene som legger vekt på at det å være anonym, usynlig og ikke å se den man snakker med i øynene har betydning for hvordan man forholder seg til hverandre. "The living, nonrepresentable face is the primal source of responsibility, the direct, warm link between private bodies" (Heim 1993:102). Heim (1993) uttrykker altså en bekymring for at internett skaper en form for moralsk likegyldighet fordi det setter mennesker i kontakt med, men i en distanse fra den andres sårbarhet og bekymringer. Denne forståelsen av distanse til andre mennesker har likheter med den tradisjonelle forståelsen av urbant liv, slik den tidligere er beskrevet. Som David A. Karp (1973: 431) oppsummerer det: "The result of man's anonymity vis-à-vis his fellow urbanities is a slackening of social control... and an increased indifference to the personal needs of others". I motsetning til i storbyene, blir imidlertid relasjoner og interaksjon på internett også autonom(e) fra de fysiske møter, slik at samhandlingens nonverbale dimensjon forsvinner. Hardey (2002) kommenterer også at Heims bekymringer resonnerer med Zygmunt Baumanns (1993) idé om "postmoderne turister" – individer som utnytter teknologiske muligheter for å øke sin egen nytelse og erfaring, gjennom samtidig å beskytte seg selv fra følelser av moralsk ansvar for den andre. Denne ideen reflekteres i erfaringene til de som bruker nettsidene for menn som har sex med menn, hvor imperativet for individuell nytelse synes å virke førende

på ens atferd: "... every man was out for the most pleasure HE could get – why should I not have the same rule ?" (Davis m.fl. 2006b: 167). Med henvisning til Goffman er det derfor mulig å spørre seg om ikke individer i deres reduserte sårbarhet i digitale rom er mer styrt av egeninteresse og mindre opptatt av å beskytte den andres selv. Dette betyr imidlertid ikke at Goffmans begreper ikke er relevante og aktuelle for analyser av nettmediert selvpresentasjon og interaksjon, men at den ordnede karakteren ved samhandling som observeres på nettet kanskje har et annet grunnlag enn den man finner i samhandling ansikt til ansikt forstått som interaksjonsritualer.

Også i studiene hvor Goffmans perspektiver overføres til det digitale rom, viser de til at brukerne av ulike nettsider erfarer at de kan handle mer ubegrenset enn de kan i fysiske møter med andre. Det som begrenser dem i møter ansikt til ansikt er delvis sosiale normer. All den tid individer kan skjule seg bak datamaskinens eller smarttelefonens anonymitet, som igjen befri dem fra de begrensninger sosiale normer legger på ens handlingsmuligheter, kan man snakke om en normenes oppløsning på nett. Denne normoppløsningen legger grunnlaget for å gjøre og si ting på nett som man ellers ikke våger å gjøre eller si i møter ansikt til ansikt. En slik normativitetens oppløsning på internett peker mot Giddens som hevder at tradisjonene og normene som har regulert selvet og seksualiteten i samfunnet generelt er i oppløsning.

3.2 Seksualitet og identitet

Giddens er en av flere som hevder at det har skjedd endringer i det seksuelle landskapet de siste tiårene. Ifølge Giddens innebærer disse endringene en oppløsning av normer og tradisjoner som resulterer i en større seksuell frihet i valg av nytelse og nærhet. Det er imidlertid fellestrekk mellom Giddens' teori om seksualitet i det senmoderne og deler av den sammensatte teoretiske tradisjonen kjent som queer eller skeiv teori (Pedersen 2005). Skeiv teori utgjør i større grad en kritikk av kategoriene som betegner dem som har sex med personer av samme kjønn og et av kjernepunktene innenfor tradisjonen er å problematisere homoseksualitet som en avgrensbar og entydig kategori (Jagose 1996, Kristiansen og Pedersen 2003). En inngående drøfting av kategorier for seksuell orientering faller utenfor denne oppgaven, og jeg forholder meg derfor hovedsakelig til Giddens, slik han kan leses som en representant for en normoppløsning på seksualitetens område.

I det følgende blir det gjort rede for Giddens' teori om det refleksive selvet generelt og den plastiske seksualiteten spesielt, slik den inngår i hans teori om selvidentitet i

senmoderniteten. Deretter presenteres tidligere forskning som enten direkte eller indirekte kan leses som en kritikk av denne forståelsen av moderne seksualiteter. De empiriske undersøkelsene som presenteres belyser begrensninger som fortsatt eksisterer i det moderne seksuelle landskapet, og kan således være fruktbare for å forstå hvorfor seksuell selvforståelse eller identitet kan være av betydning for ens atferd med hensyn til hvilke arenaer man bruker for å finne sexpartnere av samme kjønn.

3.2.1 Anthony Giddens: Refleksiv identitet og plastisk seksualitet

Giddens representerer en retning innen nyere sosiologisk teori som argumenterer for at samfunnets strukturerende kjennetegn erstattes av noe mer åpent og flytende (Pedersen 2005). Slik førmoderne samfunn primært var regulert av tradisjoner, var også industrisamfunnet et tradisjonsstyrt samfunn - de gamle tradisjonene ble erstattet med nye tradisjoner (Aakvaag 2008: 274). I den nye moderniteten, tidfestet til omkring 1970 og utover, blir imidlertid tradisjonenes evne til å regulere sosialt liv utfordret. Som et resultat av at tradisjoner eksamineres, problematiseres, kritiseres, revideres og forkastes, oppstår en tilstand av avtradisjonisering. Avtradisjoniseringen innebærer at tradisjonen mister sin uproblematisk, gitte karakter og sin naturlige autoritet.

For Giddens (1991) er overgangen til en posttradisjonell orden av avgjørende betydning for individet. Med avtradisjonisering, økt individualisering og økt refleksivitet, innebærer denne "refleksive" eller sene moderniteten at konstruksjon av identitet blir mer komplisert. Der individet i førmoderne så vel som i industrielle samfunn ble "tilskrevet" en tradisjonell og kollektiv identitet, arves ikke lenger identiteter som med bakgrunn i forhold som kjønn og sosial status på forhånd er fastlagt og gitt (Giddens 1991). Slike faste og gitte identiteter motvirkes av en pluralisering av sosiale forhold, kontekster og handlingsrom, hvor individer kan skifte mellom ulike subjektposisjoner i de ulike kontekstene de inngår i. Ifølge Giddens (1991) har tradisjonen og overføringen av faste identiteter fra generasjon til generasjon blitt erstattet med valg og refleksivitet. Refleksiviteten strekker seg inn i selvet, som heretter utgjør et refleksivt prosjekt. Ifølge Aakvaag (2008) er selve kjernen i Giddens' teori om det refleksive selvet at ansvaret for å vedlikeholde en helhetlig identitet, som innebærer å svare på spørsmålet "hvem er jeg?", hviler på den enkeltes skuldre. Spørsmålet om hvordan man skal leve må kontinuerlig besvares gjennom hverdagslige avgjørelser om hvordan man skal oppføre seg, kle seg og hva man skal spise (Giddens 1991). Å handle i en verden som består av mange valg innebærer at individer fritt velger mellom slike alternativer,

når tradisjonene som tidligere viste vei ikke lenger er virksomme. Velger man likevel å følge tradisjoner, er dette også et resultat av valg. I moderniteten er identiteten således et resultat av refleksive og aktive beslutninger, og altså ikke lenger av sosiale forventninger og tradisjon. Selvidentitet defineres følgelig som "... the self as reflexively understood by the person in terms of her or his biography" (Giddens 1991: 53)¹². Et individs identitet er derfor ikke å finne i dets atferd, like lite som den er å finne i andre individers reaksjoner (Giddens 1991).

Giddens (1994) hevder i *Intimitetens forandring* at også seksualiteten omfattes av "de dagligdagse sosiale eksperimenter" som springer ut av selvets refleksive identitetsprosjekt. I dagens samfunn "har" mennesker en seksualitet som kan gripes, diskuteres og utvikles nettopp gjennom slike refleksive prosesser (Giddens 1994). Seksualiteten blir frittflytende; "... samtidig med at 'bøsse' og 'lesbisk' er noget man kan 'være' og 'opdage at man er', åpner seksualiteten sig for mange ting" (Giddens 1994: 22). Denne åpenheten innebærer at seksualiteten, som med identiteten generelt, ikke lenger er en naturlig tilstand som aksepteres som på forhånd gitt. Snarere fungerer også seksualiteten som et trekk ved selvet som må bearbeides. Giddens (1994: 23-24) underbygger denne forståelsen av seksualitet med et tilfelle hvor kona til en 65 år gammel mann dør etter et 45-årig lykkelig ekteskap. I underkant av et år etter konas død, forelsker imidlertid mannen seg i en annen mann. Ifølge mannen selv hadde han aldri vært seksuelt tiltrukket av andre menn og han hadde heller ikke hatt seksuelle fantasier om andre menn tidligere. Eksempelen trekkes frem fordi mannen, ifølge Giddens (1994), er et menneske som nå følger sin endrede seksuelle retning i åpenhet. Det tolkes også som et uttrykk for at vi befinner oss i en ny historisk epoke, hvor det er mulig å endre sin seksualitet på denne måten. Seksualiteten forstås ikke lenger som å være fastlagt en gang for alle hos det enkelte individ, men som å være mer flytende enn hva man tidligere har antatt.

Denne formen for seksualitet omtaler Giddens (1994: 34-35) som "plastisk seksualitet". En slik fleksibel seksualitet står i kontrast til modernitetens seksualitet, slik den ble forstått som fastsatt enten av normer eller biologi. Plastisitet refererer altså her til det formbare i erotiske uttrykk, hva angår både individuelle valg og rammeverket av sosiale normer. Den plastiske seksualiteten har sin opprinnelse i adskillelsen av sex fra kravet om forplantning (Giddens 1994). Følgelig dateres den plastiske seksualitetens første konturer til slutten av 1700-tallet, da tiltak ble iverksatt for å begrense familienes størrelse. Siden ble den plastiske seksualiteten videreutviklet gjennom utbredelsen av de moderne

¹² Identitetsdannelse innebærer ifølge Giddens (1991) at den enkelte evner å opprettholde en konsistent selvbiografisk fortelling om selvet på tvers av ulike kontekster. Et slikt narrativ knytter ulike sosiale delroller, fortid, nåtid og fremtid sammen og danner enhet og sammenheng i den enkeltes liv og selvforståelse.

svangerskapsforebyggende midler samt den nye forplantningsteknologien. Med den ytterligere utbygging av forplantningsteknologien, hevder Giddens (1994) at seksualitetens løsrivelse fra forplantningen i dag er fullstendig. Seksualiteten er blitt autonom, i og med at befruktning ikke bare kan forhindres kunstig, men at man også kan kunstig befruktes. At forplantning kan skje uten seksuell aktivitet, innebærer altså seksualitetens endelige frigjørelse.

Frikoplingen fra reproduktive funksjoner har ført til at også seksualiteten i større grad knyttes opp mot spørsmål om "hvem man er" (Aakvaag 2008). Den seksuelle frigjøringen innebærer ifølge Giddens (1994) at seksualiteten har blitt et karaktertrekk eller en egenskap ved individet og dets samspill med andre. Når seksualiteten er noe den enkelte "besitter", noe individet kan forme på ulike måter, er den altså i sitt innerste vesen intimt forbundet med selvet. Slik er seksualitet også underlagt selvets refleksive prosjekt. Dermed kan nye former for selvutfoldelse og identitetstilknytninger prøves ut gjennom seksualiteten. Mulighetene for utforskning av seksuelle grenser åpnes, og inngår i rekken av valg som det enkelte individ stilles overfor. Den senmoderne fases nye valg og refleksivitet innebærer derfor også at vi kontinuerlig velger, former og "konstruerer" vår seksualitet som ledd i at vi velger hvem vi er. Slik kan seksualiteten brukes i utviklingen av vår selvidentitetsprosess.

3.2.2 Atferd, tiltrekning og identitet

En av kritikkene som rettes mot Giddens' teori om mer flyt i det seksuelle landskapet, er at den empirisk sett ikke er tilstrekkelig underbygget (Kristiansen og Pedersen 2003). I artikkelen *Å gjøre det, å føle det og å være det* undersøker imidlertid Kristiansen og Pedersen (2003) om det er slik at nye mønstre på seksualitetens område avtegner seg, om seksualiteten er blitt mer flytende eller plastisk. Deres overordnede spørsmål i studien er om de rådende seksuelle kategoriene flyter mer enn antatt, og om det finnes nye konstellasjoner av identiteter, begjær og handlinger. Med utgangspunkt i representative data fra *Ung i Norge*-studien undersøker de blant annet sammenhenger mellom seksuell atferd (det man gjør), seksuell tiltrekning (det man føler) og seksuell identitet (det man er) og i hvilken grad det er samsvar mellom disse dimensjonene. De trekker også på intervjuer for å illustrere, utdype og kontekstualisere resultatene fra analyser av surveydataene.

Kristiansen og Pedersen (2003: 18-19) finner blant annet et manglende samsvar mellom identitet, atferd og tiltrekning. Et slikt manglende samsvar tolkes som en indikasjon på mer flyt i seksuelle identiteter og en større variasjon i seksuelle praksisformer.

Hovedkonklusjonen i studien er at slike uoverensstemmelser, sammen med andre funn, kanskje kan forstås som tegn på fremveksten av en ny seksualitet, slik den både er omtalt som "queer" og av Giddens sett på som et resultat av senmodernitetens frikopling fra reproduksjon, tradisjoner og normer. Dette synes delvis å styrke det teoretiske perspektivet om seksuell frihet, hvor valg av sexpartner i større grad forekommer uavhengig av kjønn. Imidlertid er det to forhold som kan sies å svekke denne støtten. For det første understreker de at slike endringer i seksualitet hovedsakelig synes å være gjeldende for unge kvinner og ikke for unge menn (Kristiansen & Pedersen 2003: 30). I de statistiske analysene og i intervjuene fremstår kvinnene som både mer erfarne og åpne for seksuell aktivitet med personer av samme kjønn. For det andre påpeker de at man må være oppmerksom på at de unge kvinnene det gjelder utgjør en relativt begrenset gruppe: De fleste har verken hatt kontakt med eller følt seg tiltrukket av andre jenter og de identifiserer seg heller ikke som (i noen grad) lesbiske eller bifile.

I konteksten av denne oppgaven er det særlig interessant å undersøke hva som gjør at slike mønstre ikke avtegner seg blant gutter. Hos guttene fikk de nesten ingen fortellinger om seksuelle handlinger med personer av samme kjønn (Kristiansen og Pedersen 2003). Og blant de av guttene som forteller om slik eksperimentering, finnes ingen tilsvarende fravær av frykt. Guttene som hadde hatt seksuell erfaring med samme kjønn, hadde i større grad også gjort slike erfaringer tidligere enn jentene, og de holdt seg ofte utelukkende til partnere av samme kjønn senere (Kristiansen og Pedersen 2003: 23). De viser til at fraværet av homoseksuell eksperimentering blant menn delvis kan skyldes at slik eksperimentering ikke oppfattes som å være forenlig med en maskulin kjønnsrolle.

Før jeg går videre inn i spørsmålet om forholdet mellom homoseksuelle handlinger og maskulinitet, vil jeg i det følgende kort redegjøre for Prieurs (2002a, 2002b) kritikk av Giddens' teori om moderne identitetskonstruksjon. Denne kritikken danner et bakteppe for å forstå hvordan forestillinger om hva det vil si å være mann i en bestemt kulturell kontekst fortsetter å legge begrensninger på seksuelle valg, kanskje spesielt med hensyn til sexpartnerens kjønn.

3.2.3 Kategoriers lukkethet: kjønnsidentitet og maskulinitet

I Giddens' teori om moderne identiteter hevdes det at individene i større grad er frigjort fra tradisjoner og sosiale forventninger i utformingen av hvem de vil være. Seksualiteten er som vi har sett underlagt dette refleksive prosjektet, slik den kan formes og utvikles over tid.

Dersom det er slik at sosiale forventninger og tradisjoner ikke lenger er av betydning på seksualitetens område, er det vanskelig å forestille seg hvorfor unge gutter skulle oppleve det som problematisk å eksperimentere seksuelt med andre gutter, gitt at det i utgangspunktet eksisterer en lyst der.

I artiklene *Frihet til å forme seg selv?* og *Fargens betydning* diskuterer Prieur (2002a, 2002b) teorier om moderne identiteter og synet på identitet som en sosial konstruksjon. Innenfor retningene som i deres forståelse av identitet betegnes som konstruktivistiske, skiller hun mellom teoriene avhengig av hvor styrende det samfunnsmessige anses å være i forhold til det individuelle – "... hvor stort spillerom individet anses for å ha for sine identitetsprosjekter" (Prieur 2002a: 4). Det konstruksjonistiske perspektivet på identitet innebærer et brudd med oppfatningen av identitet som å ha et essensielt innhold eller et essensielt grunnlag, en kjerne som på bestemte måter kommer til uttrykk. Å forstå identiteter som å ha en slik essens, fører til generaliseringer, hvor alle med en bestemt essens eller kjerne også har samme kjennetegn. Det konstruktivistiske perspektivet ser snarere identiteter som konstruert på ulike måter gjennom kulturelt bestemte forestillinger. For eksempel er det å være mann, eller en mann som har sex med menn, noe som gis en bestemt mening i en bestemt kulturell eller sosial kontekst.

Den konstruktivistiske forståelsen kan således sies å være grunnleggende relativistisk: I en annen kontekst kunne det hele vært annerledes. Prieurs (2002a) innvending er imidlertid at man ikke kan slutte fra kulturell relativisme til individuelle valg, da vi har begrensede valgmuligheter med hensyn til hvilken kultur vi faktisk tilhører. Innvendingen er delvis en kritikk av det Prieur (2002a, 2002b) leser som svakheter i blant annet Giddens' teori om identitetskonstruksjon i det senmoderne: Til tross for avtradisjonisering og kulturell frisetelse som stiller nye krav til refleksivitet, og dannelsen av nye identitetsformer som ikke er arvet eller tilskrevet utenfra, hevder Prieur (2002a) det er åpenbart at et kroppslig og sosialt utgangspunkt fremdeles setter grenser for den enkeltes muligheter. I artiklene drøfter hun hvilke begrensninger av livsutforming en etnisk bakgrunn kan gi, samtidig som hun peker videre mot at det ikke er vanskelig å se at også kjønn, alder og klasse stadig har begrensende virkning på menneskers identitetsutforming. Hun ser med andre ord fremdeles mange tegn på lukkethet i de sosiale kategorier, at individer ikke alltid har den store valgfriheten med hensyn til utforming av identitet som forespeiles av Giddens (1991, 1994). Giddens (1991) skriver for eksempel at individers identitet ikke er å finne i andre menneskers reaksjoner. Men når individer konstruerer sin identitet i interaksjon med andre, er det utfordrende ikke å forholde

seg til andres lesninger og fortolkninger av en selv (Prieur 2002a). Individene begrenses i denne sammenheng av at tegn har sosialt etablerte betydninger, hvorav mange av dem ikke lar seg manipulere fritt med. Derfor vil individet hele tiden stå overfor trusselen om disintegrasjon eller utstøtelse om det posisjonerer seg på måter som ikke kan forstås eller aksepteres.

Prieur (2002a) understreker at slike begrensninger særlig er avgjørende for identiteter som enten har et kroppslig utgangspunkt eller som har bestemte kroppslige uttrykk, slik som kjønn, alder eller etnisitet. Å tilskrive individet for stort spillerom med hensyn til identitetsprosjekter vil være galt all den tid individet er en del av et samfunn, hvor det hele tiden opererer innenfor kulturens grenser og dermed ikke kan velge fullstendig fritt. Prieur (2002b: 85) kommenterer imidlertid at Giddens garderer seg mot kritikk, ved å understreke både at ulikheter består og at valgmulighetene for mange fortsatt kan være begrensede. Poenget hans er imidlertid at bevisstheten om andre måter å leve på, såkalte livsstiler, skaper en refleksiv avstand til eget liv også når man ikke har særlig stort handlingsrom. Dette følges opp med at forskjeller som varierer med klasse, kjønn og etnisitet delvis kan defineres ut fra at man har ulike muligheter til selvrealisering, altså ut fra en begrensning av valgmuligheter. Til tross for slike forbehold, ser Prieur det som at "... de tradisjonelle, strukturerende dimensjoner fremdeles [er] av så stor betydning at de trekk [Giddens] fremhever i beste fall kun gjelder et lite sjikt av velutdannede mennesker" (Prieur 2002a: 10).

Kritikken av Giddens' teori om moderne identiteter, favner i minst én forstand også om hans teori om seksualiteten. Det kan virke som om han tilskriver individet et for stort spillerom også med hensyn til seksuell utfoldelse. I motsetning til hva som i Giddens' teori om plastisk seksualitet hevdes å være i emning, finner Kristiansen og Pedersen (2003) at grensene mellom hetero- og homoerotikk blant gutter fortsatt ikke ser ut til å være særlig flytende. Funnene deres tyder på at guttenes seksualitet i høy grad fanges opp av konvensjonelle kategorier. De hevder som nevnt at dette antakelig har en sammenheng med hvordan mannsidentitet konstrueres og oppfattes i vårt samfunn. Flere studier underbygger en slik antakelse, hvor det understrekes at menns seksualitet fremdeles har ganske rigide grenser (Bird 1996, Eliason 1995, McCormack & Anderson 2010, Sánchez m.fl. 2010). Disse studiene viser hvordan maskulinitet blant annet virker å innebære en fremheving av heteroseksualitet og en avvisning av homoseksualitet, uten at dette nødvendigvis trenger å omfatte homofobi. På samme måte viser andre studier at homoseksualitet og biseksualitet er kategorier noen menn assosierer med femininitet (Schrimshaw m.fl. 2013).

Hvis det er slik at identitet som mann konstitueres gjennom en kontrastering og avstandtaken fra femininitet og homoseksualitet (Bech 1997, Kristiansen og Pedersen 2003), er det nærliggende å tenke at menns kjønnsidentitet trues av deltakelse i homoseksuell aktivitet (Prieur 1994: 207). I den forstand vil selv sporadisk erotisk kontakt med og ikke minst det å forelske seg i personer av samme kjønn oppleves som å være uforenlig med en "normal" mannsrolle blant de fleste gutter og menn (Kristiansen & Pedersen 2003). I tråd med Prieurs argumenter, synes altså kjønnsbaserte forventninger til atferd fortsatt å virke begrensende på spillerommet individer har til sine identitetsutforminger og at kjønn stadig legger begrensninger på hva du for eksempel kan gjøre seksuelt som mann. Eksklusiv heteroseksualitet ser ut til å være et ufravikelig kriterium for en fullverdig maskulin identitet blant menn (Kristiansen og Pedersen 2003: 31). For mennene det angår spiller det derfor liten rolle at det finnes en historisk og kulturell variasjon i utformingen og forståelsen av seksuelle relasjoner mellom menn (Jagose 1996), ettersom det forholder seg slik Prieur (2002a) påpeker – de har begrensede muligheter til å velge hvilken kultur de tilhører. Innenfor kulturen mennene opererer i, vil de antakelig kategoriseres som homofile av menneskene rundt, dersom det blir kjent at de har seksuelle relasjoner med andre menn. Dette henger sammen med vår kulturelle forståelse av homoseksualitet, hvor tiltrekning til ens eget kjønn ikke forstås som noe trivielt, men som å speile en dypere rotfestet identitet (Prieur 1994).

Avslutningsvis i deres artikkel skriver Kristiansen og Pedersen (2003) at heteroseksuell praksis og identitet blant menn ser ut til å utelukke homoseksuell praksis og identitet. Dette innebærer imidlertid ikke at menn som forstår seg selv som heteroseksuelle ikke kan ha seksuelle relasjoner til andre menn, slik litteraturen om mennene som finner sine mannlige sexpartnere på internett og mer tradisjonelle cruisingområder viser. Snarere kan man se disse kulturelle forestillingene om maskulinitet og seksualitet i sammenheng med strategiene som tas i bruk av menn som forsøker å skjule deres homoseksuelle atferd slik at de samtidig vedlikeholder sin heteroseksuelle identitet og dermed sin maskulinitet (Reback & Larkins 2010). En slik strategi er valg av seksuell arena, altså hvor man velger å finne sine sexpartnere.

Kristiansen og Pedersen (2003) undersøkte i sin studie ulike konstellasjoner av de nevnte dimensjonene; identitet, tiltrekning og atferd. Et manglende samsvar mellom disse dimensjonene ble tolket som en mulig indikasjon på mer flytende seksualitet. Selv om det er interessant å undersøke ulike konstellasjoner mellom disse dimensjonene i seg selv, kan man argumentere for betydningen av å undersøke sammenhenger mellom de ulike typene

konstellasjoner og annen atferd, som for eksempel hvor man velger å finne sine sexpartnere. Dette kan bedre illustrere hvorvidt et manglende samsvar mellom dimensjonene identitet, atferd og tiltrekning er en indikasjon på at samfunnet preges av mer flyt i det seksuelle landskapet, det Giddens omtaler som plastisk seksualitet, eller om det er slik at bestemte strukturer på sitt solide vis fortsatt gjør det nødvendig for noen å skjule sine lyster og begjær.

3.3 Oppsummering og forventninger

I lys av den tidligere forskningen som er presentert, peker de teoretiske perspektivene i retning av hvordan ens seksuelle selvforståelse kan ha betydning for hvor man velger å finne sine mannlige sexpartnere og hvordan det å finne sexpartnere på internett kan være assosiert med å praktisere risikofylt sex. Gjennom en oppsummering av hovedtrekkene i de teoretiske perspektivene, formulerer jeg i det følgende noen antakelser om sammenhengene som undersøkes i analysene.

Mulighetene for utforskning av seksuelle grenser ser ifølge Giddens ut til å ha blitt åpnet. Dette forutsetter imidlertid en normendring på samfunnsnivå – at normene som regulerer seksualitet er i oppløsning. En implikasjon kan være at det sosialt sett ikke skulle være mer problematisk for en mann å ha sex med en annen mann enn om han hadde sex med en kvinne. Altså at valg av seksuell nytelse og sexpartner med hensyn til kjønn gjøres uavhengig av sosiale forventninger, som nå er satt ut av spill. Når det gjelder seksuell selvforståelse kunne man med utgangspunkt i Giddens' teori om plastisk seksualitet derav forvente at menn som har sex med menn generelt ikke skulle ha behov for å skjule sin homoseksuelle aktivitet. Imidlertid viser tidligere forskning og Prieurs teoretiske bidrag om kategoriers lukkethet at normer fortsatt har stor betydning for hva man kan og ikke kan gjøre seksuelt som mann. Derfor kan det tenkes at ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn, kanskje spesielt de som forstår seg selv som heterofile, og de som ellers ikke er åpne om at de har sex med andre menn, har større behov for å skjule sin seksuelle aktivitet eller kontakt med andre menn. Nettsidene for menn som har sex med menn tilfredsstiller et slikt behov for anonymitet. Til tross for at også åpne, selvidentifiserende homofile menn bruker nettsidene til å finne sexpartnere, antas det at det for heterofilt identifiserende menn som har sex med menn vil være enklere å finne mannlige sexpartnere online enn offline. Det samme antas å gjelde for dem som ikke er åpne om at de har sex med andre menn, uavhengig av deres seksuelle selvforståelse. *Følgelig forventes heterofilt identifiserende menn som har*

sex med menn, og menn som ellers ikke er åpne om deres homoseksualitet, å være mer tilbøyelige til å bruke internett til å finne mannlige sexpartnere.

I del 3.1 ble Goffmans teori om sosialt liv og samhandling drøftet i forhold til perspektiver på hvordan internett endrer muligheter for kommunikasjon og samhandling. Det at man på internett kan være anonym, usynlig for den andre og at man ikke ser den man snakker med i øynene hevdes å senke terskelen for å snakke om temaer som ellers er vanskelig i fysiske møter. I lys av studiene av hvordan menn som har sex med menn bruker internett til cruising, ser det ut til at det foregår en rasjonalisering av samtalen som følge av at samhandlingen blir autonom fra de kroppslige møter. Dette legger grunnlaget for å avtale seksuelle treff og diskutere hvilke seksuelle preferanser man har på en mer direkte og dermed mer effektiv måte enn i fysisk samhandling. Som tidligere nevnt kan dette gjøre det enklere å forhandle sikrere sex. Tidligere forskning viser imidlertid at personer som i utgangspunktet ønsker sex uten kondom bruker nettet til å finne likesinnede, altså at nettsidene også gjør det enklere å forhandle *usikker* sex. Samtidig viser andre studier at sammenhengen mellom det å bruke internett som seksuell arena og risikosex fortsatt er signifikant også når man kontrollerer for andre faktorer som kan forklare seksuell risikoatferd. *Når jeg så skal undersøke dette empirisk, forventes det at de som finner sine sexpartnere på internett vil være mer tilbøyelige til å praktisere risikofylt sex sammenlignet med dem som ikke bruker internett til å finne sexpartnere.*

4 Data og metode

I dette kapittelet beskrives datamaterialet og metoden som brukes i analysene. I analyse 1 undersøkes sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere, i analyse 2 undersøkes sammenhengen mellom det å bruke internett til å finne sexpartnere og risikosex. Innledningsvis presenteres dataene som brukes i oppgaven samt en drøfting av styrker og svakheter ved bruk av ikke-sannsynlighetsutvalg generelt og i forskning på menn som har sex med menn spesielt. Deretter følger en gjennomgang av variablene som brukes i analysen og hvordan disse er operasjonalisert. Avslutningsvis redegjør jeg for logistisk regresjonsanalyse, som er den statistiske metoden som benyttes i analysene.

4.1 Datamateriale og utvalg

Til grunn for analysen ligger datasettet fra internett-surveyen *Chatting on the internet, e-dating and sexual risk behavior among Norwegian men who have sex with men (MSM)*, som er den første internettstudien av seksuell risikoatferd blant menn som har sex med menn i Norge. Tverrsnittsundersøkelsen ble utarbeidet og samlet inn i samarbeid mellom Folkehelseinstituttet og Helseutvalget, gjennom en chat- og datingside for menn som har sex med menn. Surveyen ble gjennomført på www.gaysir.no, som er det største nettsamfunnet for homoseksuelle i Norge, med over 30 000 brukerprofiler. Nettsiden inneholder nyhetsartikler, brukerprofiler, diskusjonsforum, kalender over arrangementer og annen informasjon. Mellom 1. og 19. oktober 2007 ble innloggede medlemmer tilbudt deltakelse i undersøkelsen. En forutsetning for deltakelse var altså at man hadde en brukerprofil på nettstedet. Undersøkelsen ble utført anonymt, slik at svarene ikke kan knyttes til identifiserende opplysninger (for eksempel e-post/IP-adresse, informasjonkapsler eller nettleserinformasjon) om respondenten.

Spørreskjemaet hadde totalt 117 spørsmål, som det tok omtrent 45 minutter å fullføre. Spørsmålene kan deles inn i 7 undergrupper: 1) Demografi og personlig informasjon, 2) seksuell atferd, 3) helse og bruk av helsetilbud, 4) dating og internett-dating, 5) siste internett-date med sex, 6) rus- og alkoholbruk og 7) kondombruk og kunnskap om seksuelt overførbare infeksjoner. Hovedformålet med tverrsnittsundersøkelsen var å studere prosesser knyttet til chatting på nettet og påfølgende dating og seksuell (risiko-)atferd blant norske menn som har sex med menn.

Responsen på undersøkelsen er selvselektert og det var bare innloggede medlemmer av nettsiden i den ovenfor nevnte perioden som ble tilbudt deltakelse. Utvalget er følgelig et ikke-sannsynlighetsutvalg, eller et bekvemmelighetsutvalg. I et ikke-sannsynlighetsutvalg oppfylles blant annet ikke betingelsen om sjanselighet, som innebærer at alle medlemmer av populasjonen har lik sannsynlighet for å komme med i utvalget (Skog 2010). I det følgende drøftes styrker og svakheter knyttet til dette, spesielt med hva angår forskning på menn som har sex med menn.

4.1.1 Styrker og svakheter ved datamaterialet

Sannsynlighetsutvalg åpner for at funn kan generaliseres fra utvalget til populasjonen. Slike representative utvalg er imidlertid dyre og kompliserte å implementere på populasjonen av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (Institute of Medicine [IOM] 2011: 89-132), samt populasjonen av menn som har sex med menn. En av flere grunner til dette er at det å oppnå et sannsynlighetsutvalg av en relativt liten populasjon, som slike seksuelle minoriteter utgjør, krever ytterligere ressurser enn hva som er nødvendig for den generelle populasjonen. Enda flere ressurser kreves dersom man skal oppnå et utvalg av små populasjoner som er stort nok til å tillate studier av underpopulasjoner innenfor disse gruppene. I forskning på menn som har sex med menn er det derfor mer vanlig å bruke ikke-sannsynlighetsutvalg. En svakhet ved denne typen utvalg er at det er ukjent i hvilken grad funn karakteriserer populasjonen som studeres og at funnene følgelig ikke kan generaliseres fra utvalget til populasjonen. Dette er en konsekvens av at medlemmene av populasjonen som studeres ikke har lik sannsynlighet for å komme med i utvalget og at dette øker sannsynligheten for skjevheter i utvalget.

Med hensyn til datamaterialet som legges til grunn for analysene i denne oppgaven kan skjevheter i utvalget skyldes at bare de med tilgang til internett har hatt muligheten til å delta¹³. Videre kan skjevheter ha oppstått som følge av at man måtte ha en brukerprofil på Gaysir i tillegg til å ha vært innlogget i perioden undersøkelsen ble gjennomført. Knyttet til dette er også at mennene som bruker denne typen nettsider samtidig kan sies å være en undergruppe av populasjonen menn som har sex med menn, noe som i utgangspunktet utelukker at resultater fra analysene kan generaliseres til den totale populasjonen av menn som har sex med menn. Det er imidlertid heller ikke grunnlag for å si at respondentene utgjør et representativt utvalg av "populasjonen av chattere", noe som også følger av at

¹³ 78 prosent av alle husholdninger i Norge hadde i 2007 tilgang til internett (Statistisk sentralbyrå). 88% av menn mellom 16-74 år hadde brukt nettet nylig.

respondentene bare er rekruttert fra *en* nettside¹⁴. At responsen er selvselektert gjør det heller ikke mulig å undersøke forskjeller mellom de som har respondert og de som ikke har respondert. Det er derfor ikke mulig si noe bestemt om hvorvidt og eventuelt hvilke skjevheter som måtte finnes i utvalget. Med utgangspunkt i to metaanalyser som sammenligner studier av menn som har sex med menn basert på utvalg rekruttert online versus offline, kan vi imidlertid anta at de som praktiserer risikosex har større sannsynlighet for å bli rekruttert online enn offline (Liau m.fl. 2006, Yang m.fl. 2014). En annen studie sammenligner egenskapene til menn som har sex med menn i henholdsvis et selvselektert internettutvalg og et nasjonalt sannsynlighetsutvalg i Storbritannia (Evans m.fl. 2007). På flere sosiodemografiske variabler og atferdsvariabler fant de ingen signifikante forskjeller mellom utvalgene, med unntak av at mennene i internettutvalget var yngre, hadde større sannsynlighet for å være studenter, lavere sannsynlighet for å bo i London og å rapportere god helse. Mennene i internettutvalget hadde større sannsynlighet for å rapportere at de hadde hatt en seksuelt overførbar infeksjon det foregående året, og i tråd med funnene i metaanalysene (Liau m.fl. 2006, Yang m.fl. 2014) hadde de følgelig større sannsynlighet for å ha hatt ubeskyttet analsex de siste tre månedene. Det er sannsynlig at slike skjevheter i seksuell risikoatferd også finnes i utvalget som ligger til grunn for analysene i denne oppgaven.

En svakhet ved datasettet som ligger til grunn for analysene er altså at funn ikke lar seg generalisere til en populasjon. Datasettet egner seg følgelig heller ikke til beregninger av forekomsten av ulike fenomener, som for eksempel *hvor utbredt* det å søke sex på nettet er. Dette utelukker imidlertid ikke undersøkelser av sammenhenger mellom ulike forhold, som hvilke faktorer som kan være assosiert med det å finne sexpartnere på nettet og hvorvidt det er en korrelasjon mellom bruk av internett som sexarena og risikosex. Studier som er basert på ikke-sannsynlighetsutvalg har gitt verdifull informasjon om menn som har sex med menn-populasjonens liv og helse og dermed utvidet feltet for forskningen på denne seksuelle minoriteten (IOM 2011). Ikke-sannsynlighetsutvalg har vært godt egnet til å antyde potensielt viktige sammenhenger mellom variabler, til å avdekke bestemte fenomeners eksistens, til å identifisere mulige forskjeller mellom grupper og til å generere hypoteser samt formulering av ideer som kan utvikles for fremtidige systematiske studier.

Blant ikke-sannsynlighetsutvalg rekruttert på ulike måter, peker flere studier i retning av at internettundersøkelser er bedre egnet for rekruttering av "skjulte populasjoner" av menn

¹⁴ I motsetning til andre land, hvor det finnes flere ulike store nettsider for menn som har sex med menn, finnes det i Norge kun *en* stor nettside for menn som har sex med menn – gaysir.no. Til tross for at utvalget ikke er representativt, dekker muligens undersøkelsen en større del av "populasjonen av chattere" i Norge.

som har sex med menn som ellers er vanskelige å nå gjennom arenabaserte strategier for rekruttering (Grov m.fl. 2014, Sanchez m.fl. 2012). Slike undergrupper i populasjonen av menn som har sex med menn kan for eksempel være de som definerer seg som bifile og heterofile, de som er hivpositive, rusbrukende og de som har en svak tilknytning til det homofile miljøet. Ettersom mange studier av denne populasjonen også omfatter sensitive spørsmål, for eksempel vedrørende seksuell atferd, kan det oppstå problemer med frafall på viktige variabler eller underrapportering og at svarfordelingen vil trekkes i den retning som er sosialt ønskelig. Det å gjennomføre spørreundersøkelser på internett er imidlertid assosiert med reduksjon av skjevhet i retning av "sosial ønskerverdighet" i selvrapporterte data, spesielt med hensyn til sensitive spørsmål (Joinson 2007). En annen svakhet med selvrapporterte data kan oppstå som følge av glemsel og feilerindring, når man stiller spørsmål om atferd som ligger langt tilbake i tid (Ringdal 2007).

Til tross for begrensningene som hefter ved bruk av ikke-sannsynlighetsutvalg, antydes det altså at internettundersøkelser i større grad evner å rekruttere skjulte populasjoner som for eksempel ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn. I tillegg hevdes det at internettundersøkelser er et spesielt godt medium for å utføre studier av seksuell atferd blant disse ellers underrepresenterte populasjonene. Ettersom disse to faktorene omfatter sentrale dimensjoner som skal undersøkes i denne oppgavens analyser, ser jeg det både som fruktbart og relevant å bruke datasettet som er presentert ovenfor.

4.1.2 Restriksjoner

Jeg opererer med to analyseutvalg, et for hver av analysene. Ettersom flere enheter har frafall på viktige bakgrunnsvariabler, er det nødvendig å gjøre noen restriksjoner. De som har frafall på variablene for inntekt, utdanning og alder filtreres ut av utvalget. Kvinner (N=19) er også ekskludert fra utvalget, da menn som har sex med menn er gruppen som undersøkes. Disse restriksjonene gjelder for begge analyseutvalg.

I analyse 1 undersøkes sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. I denne analysen er åpenhet om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn en viktig variabel. De som har verdien missing (N=90) på denne variabelen ekskluderes fra analyseutvalg 1. Av det totale utvalget på 2598 respondenter, består analyseutvalg 1 av 2470 respondenter etter disse restriksjonene.

I analyse 2 undersøkes sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex. Jeg har valgt å begrense analyseutvalg 2 til kun å inkludere

de av respondentene som har vært seksuelt aktive de siste seks månedene. Respondenter som rapporterer å ikke ha hatt noen mannlige sexpartnere de siste seks månedene (N=180) ekskluderes fra analysene. Også de som har verdien missing (N=116) på denne variabelen er ekskludert. Etter restriksjoner består analyseutvalg 2 av 2292 respondenter.

4.2 Operasjonalisering av variabler

I det følgende beskriver jeg operasjonaliseringen av variablene som benyttes i analysene. Bruk av internett til å finne sexpartnere er en viktig variabel både i analyse 1 og analyse 2. Ifølge Winston Abara m.fl. (2014) har den tidligere forskningen på det å søke sex på nettet blant menn som har sex med menn vært begrenset av at målene som brukes ikke nødvendigvis har vært ekvivalente. De viser til at fenomenet har blitt operasjonalisert som både det å søke sex på nettet, som å ha hatt sex med menn man har møtt på internett og som at den siste mannlige sexpartneren ble møtt på internett. Innvendingen deres er at disse operasjonelle definisjonene vurderer to ulike forhold: Den første måler hvordan man søker sexpartnere som en handling i seg selv og de to siste måler seksuell atferd. Med utgangspunkt i denne innvendingen bruker jeg to ulike mål på bruk av internett til å finne sexpartnere i henholdsvis analyse 1 og analyse 2. I analyse 1 undersøker jeg hvilken betydning seksuell selvforståelse har for hvorvidt man bruker internett til å finne sexpartnere eller ikke. Her har jeg valgt en variabel som måler det å søke sex på internett som en handling i seg selv, uavhengig av om det har ført til et seksuelt møte eller ikke. I analyse 2 undersøker jeg om de som bruker internett til å finne sexpartnere har større sannsynlighet for å ha praktisert risikofylt sex. Her har jeg valgt en variabel som måler hvorvidt respondenten de siste seks månedene har hatt en sexpartner møtt på internett, altså et mål på selvrapportert seksuell atferd. I det følgende beskrives disse og de øvrige variablene mer inngående.

4.2.1 *Analyse 1: Avhengig variabel*

Den avhengige variabelen i den første logistiske regresjonsanalysen er en dikotom variabel som måler hvorvidt den enkelte bruker nettsidene for menn som har sex med menn til å finne sexpartnere eller ikke. Variabelen måler hva respondenten har svart på spørsmålet med følgende påstand: "Hva bruker du chatting og dating via Internett til: Hovedsakelig ønsker sextreff". Svaralternativene var organisert på en skala fra helt uenig til helt enig, som illustrert i tabell 4.1.

Tabell 4.1. Fordeling på avhengig variabel i analyse 1.

	%	N
Helt uenig	36,8	906
Litt uenig	17,0	420
Ikke enig/ikke uenig	14,1	347
Litt enig	18,3	452
Helt enig	11,7	288
Missing	2,3	57
Total	100,0	2470

Variabelen *Sextreff* er kodet slik at de som svarer at de er helt eller litt enig i at de bruker chatting og dating på internett til å søke sextreff er gitt verdien 1, ellers 0. Det kan ikke utelukkes at de som ikke er gitt verdien 1 på den avhengige variabelen også finner sexpartnere på internett. I valget av variabel og operasjonaliseringen av den har jeg imidlertid lagt vekt på respondentens uttrykte intensjon om å bruke internett til å finne sexpartnere. Følgelig måler utfallsvariabelen i analyse 1 det å søke sex på internett som en handling i seg selv, og ikke respondentens seksuelle atferd.

4.2.2 Analyse 1: Forklaringsvariabler

Seksuell selvforståelse. For å undersøke sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere, brukes et mål på seksuell orientering som den første analysens primære forklaringsvariabel. Med utgangspunkt i en variabel som måler hva respondenten regner som sin seksuelle orientering er det konstruert et sett med fire dummyvariabler: 1) *Heterofil*, 2) *Homofil*, 3) *Bifil* og 4) *Usikker*. Enhetene gis verdien 1 dersom de har egenskapen, ellers 0.

Den opprinnelige variabelen hadde seks gjensidig utelukkende kategorier, hvor to av dem var "heterofil med visse homofile innslag" og "homofil med visse heterofile innslag". Med hensyn til dummyvariabelen *Heterofil* er både de som rapporterer at de er "heterofil(e)" og "heterofil(e) med visse homofile innslag" gitt verdien 1. Dummyvariabelen *Homofil* er kodet tilsvarende, slik at både de som rapporterer at de er "homofil(e)" og "homofil(e) med visse heterofile innslag" er gitt verdien 1. Valget om å kode de som rapporterer "visse innslag" av homo- eller heterofili slik det er beskrevet ovenfor er gjort med utgangspunkt i at de selv forstår seg selv som å være henholdsvis homofile eller heterofile. I analysen utelates dummyvariabelen *Homofil*, slik at respondentene som forstår seg selv som homofile utgjør referansegruppen de øvrige sammenlignes med.

Ikke åpen. Når det å benytte internett for å rekruttere sexpartnere forventes å variere med ens seksuelle selvforståelse, henger dette sammen med en antakelse om at man har ulikt behov for anonymitet og diskresjon avhengig av hvordan man definerer seg selv seksuelt. Mer konkret antas det at de som ikke er selverklærte og åpne homofile har større behov for anonymitet og at internett kan være et attraktivt medium for dem som er i denne situasjonen. Som Andersen (1987) skriver er det sannsynlig at behovet for diskresjon og anonymitet varierer avhengig av om man er åpen eller skjult for familie, venner og omgivelsene ellers. Derfor kan åpenhet om at man er homofil, eller for mennene som ikke definerer seg som homofile, at man har sex med andre menn tenkes å være en mellomliggende variabel i sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og det å søke sextreff på nett.

I analyse 1 inkluderes en variabel som måler hvorvidt man *ikke* er åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn. Det er to variabler i datasettet som måler denne typen åpenhet – en måler åpenhet overfor fastlege, den andre om man er åpen overfor sin nærmeste familie. Hvorvidt man er åpen for sin nærmeste familie eller ikke tenkes å være av større betydning for ens sosiale liv enn om man er åpen for sin fastlege. Derfor brukes denne variabelen som mål på åpenhet i analyse 1. En innvending kan imidlertid være at variabelen måler åpenhet om forskjellige forhold for personer med ulik seksuell selvforståelse. Variabelen måler hva respondenten svarer på spørsmålet "Vet din nærmeste familie at du er homofil/bifil eller har sex med andre menn?". Altså spør den om åpenhet knyttet til henholdsvis seksuell identitet og/eller seksuell atferd. For mennene som ikke definerer seg som homofile eller bifile, gir det ikke mening å svare at de er åpne eller ikke om at de er "homofile/bifile" – kun andre del i spørsmålet er relevant for denne gruppen av respondenter: "har sex med andre menn". Det kan tenkes at dette har påvirket svarene som er avgitt og at det dermed er kilde til målefeil. Med forbehold om at dette kan ha vært tilfelle og i mangel på alternative variabler på åpenhet, blir variabelen inkludert i analysene. Dummyvariabelen *Ikke åpen* er kodet slik at de som svarer "Noen få vet det" eller at "Ingen vet det" er gitt verdien 1, ellers 0. Også de som rapporterer at de ikke har nær familie eller at de ikke har kontakt med sin nære familie (N=16) er gitt verdien 1 på denne variabelen¹⁵. De som rapporterer "Vet ikke" (N=71) er også gitt verdien 1.

¹⁵ At de som ikke har/ikke har kontakt med nær familie også gis verdien 1 er ikke optimalt. Samtidig er det vanskelig å gjøre noen antakelser om denne gruppen ettersom den potensielt består både av de som ikke har kontakt med sin familie og de som ikke har nær familie i det hele tatt. Jeg har imidlertid valgt å inkludere dem i analysene for ikke å miste respondenter.

Fast partner. Flere av mennene på de tradisjonelle cruisingområdene var i faste forhold med kvinner. Med forventningen om å finne et lignende mønster mellom mennene som oppsøkte tradisjonelle cruisingområder og de som bruker internett til å finne sexpartnere, inkluderes en variabel for hvorvidt man er i et fast forhold til en kvinne eller ikke. Variabelen *Fast kvinnelig partner* måler om respondenten er i et fast forhold til en kvinne, og er gitt verdien 1 dersom det er tilfelle, ellers 0.

Samtidig kan det tenkes at menn som er i et fast forhold med en annen mann har mindre behov for å finne tilfeldige sexpartnere på internett, med mindre de er ikke er monogame eller at de er utro. Det inkluderes derfor også en variabel som måler hvorvidt respondenten er i et fast forhold til en mann eller ikke. *Fast mannlig partner* er kodet på tilsvarende måte som *Fast kvinnelig partner*. Altså er de som har en fast mannlig partner gitt verdien 1, ellers 0.

4.2.3 Analyse 2: Avhengig variabel

Den avhengige variabelen i analyse 2 er et mål på risikosex. En grunnleggende risikofaktor med hensyn til overføring av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner er, som nevnt tidligere, å ha ubeskyttet analsex med en tilfeldig sexpartner.

Utfallsvariabelen i analyse 2 er konstruert med utgangspunkt i to variabler. Den første måler hva respondenten har svart på spørsmålet: "Har du hatt tilfeldig partner de siste 6 måneder?". Den andre variabelen måler hva respondenten har svart på spørsmålet: "Har du hatt aktiv/passiv analsex med tilfeldig partner UTEN kondom de siste 6 måneder?". Det siste spørsmålet er bare stilt til respondenter som svarte bekreftende på det første spørsmålet (N=1563). Spørsmålene skiller for øvrig ikke mellom tilfeldige partnere man har møtt på internett og dem man har møtt andre steder. Som illustrert i tabell 4.2, varierte svaralternativene på sistnevnte spørsmål fra "Ja, jeg var aktiv (å ta bak)" til at man ikke hadde hatt analsex med tilfeldig partner siste seks måneder. Her har jeg også inkludert de som har vært seksuelt aktive, men som ikke har hatt tilfeldig sexpartner de siste seks månedene.

Tabell 4.2. Fordeling på avhengig variabel i analyse 2.

	%	N
Ja, jeg var aktiv (å ta bak)	9,5	217
Ja, jeg var passiv (bli tatt bak)	8,3	191
Ja, begge deler (aktiv og passiv)	6,4	147
Nei	37	849
Ikke aktuelt, har ikke hatt analsex de siste 6 måneder	6,8	155
Har ikke hatt tilfeldig partner de siste 6 måneder	31,7	726
Missing	0,3	7
Total	100,0	2292

Variabelen *Risikosex* er kodet slik at de som svarer bekreftende på at de har hatt ubeskyttet analsex med tilfeldig partner og at de har vært aktive, passive eller begge deler er gitt verdien 1, ellers 0.

4.2.4 Analyse 2: Forklaringsvariabler

Antall internettpartnere. Den primære forklaringsvariabelen i analyse 2 er et mål på hvor mange sexpartnere respondenten har møtt gjennom internett de siste seks månedene. Respondentene ble stilt spørsmålet: "Hvor mange menn har du hatt en date/treff med de siste 6 månedene etter at dere chattet på internett?", med oppfølgingsspørsmålet: "Hvor mange av disse har du også hatt sex med i løpet av den samme perioden?". De som tidligere rapporterte aldri å ha hatt en date/treff gjennom internett (N=155) har imidlertid ikke svart på disse spørsmålene. De inkluderes likevel i analysen ved å kodes sammen med de som ikke har hatt en date/treff de siste seks månedene og de som har hatt en date/treff de siste seks månedene, men som ikke har hatt sex med noen av mennene de har møtt. Ettersom analyseutvalg 2 er begrenset til kun å bestå av de som har hatt en mannlig sexpartner de siste seks måneder, består denne gruppen altså av menn som har hatt sexpartnere uten at disse er møtt gjennom internett i perioden avhengig variabel måler.

Tabell 4.3 illustrerer hvordan respondentene i analyseutvalg 2 fordeler seg på variabelen som måler hvor mange sexpartnere man har møtt gjennom internett de siste seks månedene. Her er også respondentene som aldri har hatt en internettpartner inkludert.

Tabell 4.3. Fordeling på variabel som måler antall internettpartnere de siste seks måneder.

	%	N
1 internettpartner	23,5	538
2-5 internettpartnere	31,7	726
6-10 internettpartnere	5,8	132
11-15 internettpartnere	2,0	45
16-20 internettpartnere	1,4	33
20-30 internettpartnere	1,0	22
40-50 internettpartnere	0,2	5
>50 internettpartnere	0,2	5
Ingen internettpartnere de siste seks måneder	25,8	592
Har aldri hatt en date via internett	6,8	155
Missing	1,7	39
Total	100,0	2292

Med utgangspunkt i variabelen som måler antallet sexpartnere respondenten har møtt via internett de siste seks månedene, er det konstruert et sett med tre dummyvariabler: 1) *Mange internettpartnere*, 2) *Få internettpartnere* og 3) *Ingen internettpartnere*. De som rapporterer å ha hatt sex med seks eller flere menn møtt på internett er kodet som "mange" og de med mellom én og fem sexpartnere møtt på internett er kodet som "få".

Valget om å sette et skille mellom fem og seks internettpartnere er gjort med utgangspunkt i fordelingen på den opprinnelige variabelen, slik tabell 4.3 viser at flertallet av dem som har hatt internettpartner(e) de siste seks måneder har hatt mellom én og fem internettpartnere og at det dermed går et skille mellom det å ha mellom to og fem og det å ha over seks internettpartnere. Den øvrige begrunnelsen for ikke bare å skille mellom de som har møtt sexpartnere på internett og de som ikke har det, men også med hensyn til antallet sexpartnere møtt på internett, er at tidligere forskning viser at et høyt antall sexpartnere er assosiert med risikosex (Rosenberg m.fl. 2011). Følgelig viser studier at de som har flere sexpartnere har høyere risiko for å bli smittet med hiv og seksuelt overførbare infeksjoner (Koblin m.fl. 2006). Variabelen måler imidlertid ikke det totale antallet sexpartnere respondenten har hatt de siste seks måneder, kun hvor mange sexpartnere som er møtt gjennom internett. Samtidig er bruk av internett til å finne sexpartnere knyttet til det å ha et høyere antall sexpartnere, en sammenheng som gjerne forklares med at mediet gjør det enklere og mer effektivt å finne sexpartnere (Horvath m.fl. 2008). Det tas høyde for slike forskjeller delvis gjennom skillet mellom de som har mellom en og fem sexpartnere møtt gjennom internett og de som har møtt over seks på denne måten.

Med den primære forklaringsvariabelen er det altså mulig å undersøke forskjeller mellom de som bruker internett til å finne sexpartnere og de som ikke har brukt internett til å finne sexpartnere de siste seks månedene. Delvis tar settet av dummyvariabler høyde for forskjeller i risikosex som kan skyldes hvor mange sexpartnere man har. Dersom det er en sterk korrelasjon mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha mange sexpartnere, vil gruppen som har møtt færrest sexpartnere på internett være en viktig gruppe å fokusere på i analysene. De som ikke har møtt sexpartnere gjennom internett de siste seks måneder behandles som referansegruppe.

Behandlingsoptimisme. Økningen i risikosex fra og med begynnelsen av 2000-tallet blir forstått som delvis å være et resultat av utviklingen av to typer teknologi: internett og hivmedisiner. De nye hivmedisinene hevdes å ha skapt en behandlingsoptimisme som senker terskelen for å ha ubeskyttet sex blant menn som har sex med menn (Elford m.fl. 2004). For å undersøke om sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og risikosex kan skyldes forskjeller i behandlingsoptimisme, inkluderes variabelen *Behandlingsoptimisme* i analysen. Respondentene ble bedt om å vurdere følgende påstand: "Nå som det finnes bedre hivmedisiner behøver jeg ikke å være like bekymret over at jeg kan bli/er smittet med hiv". *Behandlingsoptimisme* er en dikotom variabel, kodet slik at de som har svart at de er helt eller litt enig i påstanden er gitt verdien 1, ellers 0.

Hivstatus. Hivstatus er organisert som et sett dummyvariabler, med utgangspunkt i hva respondenten har svart på spørsmålet "Hva var utfallet av den siste hiv-testen?". Spørsmålet ble bare stilt til de som tidligere hadde svart at de noen gang hadde tatt en hiv-test (N=1682). Jeg lar imidlertid det å aldri ha tatt en hivtest (N=602) være en gyldig verdi i analysen og de er kodet sammen med respondentene som ikke ønsker å svare på hva utfallet av den siste hivtesten var (N=27)¹⁶. De som svarer at utfallet fra siste hivtest var negativt (ikke smittet) kodes sammen med de som ikke vet fordi de venter på testresultatet og altså ikke er diagnostiserte (N=30). Dette gir følgende dummyvariabler: 1) *Hivpositiv*, 2) *Hivnegativ* og 3) *Aldri hivtestet*.

¹⁶ Å kode de som ikke ønsker å svare på hva utfallet av siste hivtest var sammen med de som aldri har tatt en hivtest er ikke en optimal løsning. Det er imidlertid få respondenter som rapporterer at de ikke ønsker å svare, og jeg har derfor valgt å kode dem på denne måten. Jeg har imidlertid også gjort analyser hvor jeg har benyttet en egen dummyvariabel for denne gruppen.

Ettersom den avhengige variabelen måler risikosex de siste seks månedene, kan det være at noen av respondentene har blitt diagnostiserte med hiv innenfor denne perioden. Det å bli diagnostisert med hiv er en indikasjon på at man har praktisert risikofylt sex. Samtidig antyder tidligere forskning at det med hensyn til seksuell risikoatferd ikke nødvendigvis forekommer atferdsendringer i retning av mindre risikosex etter at man har fått et positivt prøvesvar på en hivtest (Elford m.fl. 2007). Norske resultater fra *European MSM Internet Survey* (EMIS 2010) indikerer at hivpositive menn som har sex med menn er blant dem som praktiserer mest risikofylt sex, også med personer av ulik eller negativ hivstatus. Elford m.fl. (2007) viser tilsvarende mønster i en britisk studie av hivpositive menn og kvinner. Her finner de at andelen som har hatt usikker sex med en (vanligvis tilfeldig) partner med negativ eller ukjent hivstatus er større blant hivpositive homofile menn enn blant hivpositive heteroseksuelle menn og kvinner. I studien understrekes det også at de ikke finner noen sammenheng mellom risikosex og virusmengde eller bruk av hivmedisiner.

Alkohol og rus. Flere studier finner sammenhenger mellom bruk av alkohol, andre rusmidler og det å praktisere risikofylt sex (Buchacz m.fl. 2005, Mustanski m.fl. 2011, Smittskyddsinstituttet 2012). Generelt er det få respondenter som rapporterer noensinne å ha brukt andre rusmidler enn alkohol. Hva angår alkohol ble respondentene bedt om å forestille seg en vanlig måned i løpet av de siste 12 månedene, for deretter å besvare spørsmålet "Hvor mange ganger i løpet av en slik måned drakk du så mye at du følte deg beruset?". Variabelen *Alkohol* er kodet slik at de som rapporterer å ha drukket så mye at de følte seg beruset mellom 4-6 ganger eller mer i en slik måned er gitt verdien 1, ellers 0.

Med hensyn til illegale rusmidler anser jeg svarprosenten på variablene som måler bruk av kokain og amfetamin til å være høy nok til at det er hensiktsmessig å inkludere dem som kontrollvariabler i analysen. Svarprosenten vurderes imidlertid ikke å være høy nok til å differensiere med hensyn til omfanget av bruk. Dummyvariabelen *Kokainbruk* er derfor kodet slik at de som noensinne har brukt kokain gis verdien 1, ellers 0. Dummyvariabelen *Amfetaminbruk* er kodet på tilsvarende måte.

Fast partner, over 6 mnd. Hvorvidt man har en fast partner kan tenkes å legge føringer på hvorvidt man praktiserer risikofylt sex eller ikke. Da det er sannsynligheten for å ha praktisert risikosex de siste seks månedene som undersøkes, konstrueres variablene for om man har en fast mannlig eller kvinnelig partner slik at kun de som har hatt en fast partner i over seks

måneder får verdien 1. Slik tas det høyde for at de har vært i et fast forhold hele perioden den avhengige variabelen måler. Variabelen *Fast mannlig partner, over 6 mnd.* er altså kodet slik at de som har hatt en fast mannlig partner i over seks måneder gis verdien 1. Dersom de ikke har en fast mannlig partner, eller om de har hatt det i under 6 måneder, gis de verdien 0. Variabelen *Fast kvinnelig partner, over 6 mnd.* er kodet på tilsvarende måte.

Oslo/Akershus. Tidligere forskning har funnet indikasjoner på at åpenhet om hivstatus og preferanser for sikrere sex er høyst kontekstuelle (White m.fl. 2014). White m.fl. (2014) undersøkte hva menn rapporterer på nettprofilene sine, med utgangspunkt i en hypotese om at lokal forekomst av hiv kan forme hvilke forestillinger som råder om risiko for hivinfeksjon. I Norge omtales Oslo som et episenter i hivepidemien, og trykket i det hivforebyggende arbeidet er også størst i dette området. Slike forhold kan, i tråd med funnene til White m.fl. (2014), tenkes å påvirke lokale normer for risikoreduserende seksuelle praksiser blant menn som har sex med menn. Derfor inkluderes en variabel som måler hvorvidt respondenten bor i Oslo eller Akershus eller i Norge for øvrig. Variabelen *Oslo/Akershus* er kodet slik at de som bor i det nevnte området er gitt verdien 1, ellers 0.

4.2.5 Analyse 1 og 2: Kontrollvariabler

For å sammenligne enheter som er så like som mulig inkluderes inntekt, alder og utdanning som kontrollvariabler i både analyse 1 og analyse 2.

Inntekt. En amerikansk studie av menn som har sex med menn fant en sammenheng mellom inntekt og risikosex, hvor menn med høyere årsinntekt hadde større sannsynlighet for å praktisere risikofylt sex (Pines m.fl. 2014). I en annen studie finner Rosser m.fl. (2009) at økt risiko med sexpartnere *møtt på internett* var assosiert med lav inntekt.

Inntekt er organisert som et sett dummyvariabler på bakgrunn av respondentens bruttoinntekt i 2005¹⁷: 1) *Ingen inntekt til under 49 900 kr*, 2) *50 000 til 249 900 kr*, 3) *250 000 til 500 000 kr* og 4) *Over 500 000 kr*. De som har en inntekt mellom 250 000 til 500 000 kroner behandles som referansegruppe i analysene.

En bruttoinntekt som er lavere enn grunnbeløpet i folketrygden (omtrent 60 000 kroner i 2005) indikerer at man ikke er yrkesaktiv eller at man har en svak tilknytning til

¹⁷ Dummyvariabler benyttes fordi inntektsvariabelen i datasettet ikke er kontinuerlig, men kategorisk. Dette utelukket å inkludere inntekt som en kontinuerlig variabel med et eventuelt annengradsledd i analysene.

arbeidsmarkedet. Ettersom inntektsvariabelen i datasettet er kategorisk, er det ikke mulig å lage en inndeling som gjør at de som i 2005 hadde en bruttoinntekt på under 60 000 kroner kan representeres av en enkelt dummyvariabel. Dummyvariabelen for de som ikke har noen inntekt eller under 49 900 kroner i årsinntekt er derfor et mål på ikke å være yrkesaktiv eller en svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Utdanning. Utdanningsvariabelen er kodet med utgangspunkt i en kategorisk variabel som måler respondentens utdanningsnivå. *Høyere utdanning* er således en dummyvariabel hvor de som rapporterer å ha fullført høyere utdanning mellom 2 til 4 år eller universitetsutdanning av lavere eller høyere grad er gitt verdien 1, ellers 0.

Alder. Alder er organisert som et sett med tre dummyvariabler¹⁸: 1) *16 til 26 år*, 2) *27 til 39 år* og 3) *Over 40 år*. I analysene behandles de som er mellom 27 og 39 år som referansegruppe.

Jeg har valgt å benytte dummyvariabler for å få et mer nyansert bilde av de ulike aldersgruppene og deres fordeling på de avhengige variablene. Kanskje er dette spesielt interessant med henblikk på den yngste og den eldste aldersgruppen. Den yngste består gjerne av unge og utforskende individer som kan være sårbare i seksuelle relasjoner (Middelthon 2001). Med hensyn til risikosex, har tidligere studier vist at unge menn som har sex med menn er mer tilbøyelige til å praktisere ubeskyttet analsex med tilfeldige partnere (Mansergh & Marks 1998, Pines m.fl. 2014). En hypotese er at en slik usikker sexpraksis kan være livsfasebetinget, at de yngste for eksempel enda ikke har internalisert normen om sikrere sex. I andre enden av aldersskalaen kan det tenkes at den eldste gruppen delvis består av menn som "kommer ut" i voksen alder, som derav føler de har noe de må "ta igjen" og at de derfor aksepterer mer risiko. Med hensyn til bruk av internett til å finne sexpartnere, har Tikkanen & Ross (2003) funnet at nettsider for menn som har sex med menn gjerne tiltrekker seg yngre menn. I denne studien skilles det imidlertid bare mellom hyppighet i bruk av nettsidene og om man i det hele tatt bruker dem. Til tross for at Tikkanen & Ross (2003) tolker funnene sine i retning av at unge menn antakeligvis har lavere terskel for å bruke nettsidene til å etablere seksuell kontakt, har de altså ikke undersøkt forskjeller i hva mennene bruker nettsidene til.

¹⁸ Jeg har også brukt alder som en kontinuerlig variabel i analysene, og også analyser med kvadratledd for å undersøke om sammenhengen kunne være kurvelineær. Alder som kontinuerlig variabel var statistisk signifikant, det var ikke annengradsleddet. Jeg har også estimert modeller hvor alder ble organisert som et sett med fem dummyvariabler (16-24 år, 25-34 år, 35-49 år, 50-59 år og over 60 år). Dette bidrar ikke med noe mer enn om man organiserer alder som et sett med tre dummyvariabler.

4.3 Metode

4.3.1 Logistisk regresjonsanalyse

I analysene undersøkes to ulike utfall. I analyse 1 undersøker jeg hvorvidt internett brukes til å finne sexpartnere eller ikke. I analyse 2 undersøker jeg hvorvidt man har praktisert risikofyllt sex eller ikke. De avhengige variablene i denne studien er med andre ord dikotome da de bare har to mulige verdier. Jeg har derfor valgt å benytte logistisk regresjon som analysemetode fordi det er en metode som er godt egnet til å estimere regresjonskurver i tilfeller hvor den avhengige variabelen er dikotom (Skog 2010). Når den avhengige variabelen er dikotom og kodet 0 og 1, gir logistisk regresjon en matematisk beskrivelse av hvordan andelen (\tilde{Y}) som har verdien 1 endrer seg med de uavhengige variablene. Ettersom en andel ikke kan være større enn én eller mindre enn null, blir den logistiske regresjonskurven S-formet. For å håndtere denne kurveformen utføres en logaritmisk omkoding av andeler til såkalte *logits*, slik at sammenhengen mellom uavhengig og avhengig variabel kan uttrykkes som en rett linje på logitskalaen. Logit-omkodingen gjøres i to steg. Først beregnes forholdstallet mellom andelen som har egenskapen og andelen som ikke har den, kjent som *odds*:

$$Odds = \frac{\tilde{Y}}{1 - \tilde{Y}}$$

Deretter foretas en logaritmisk omkoding av oddsen. I sin helhet er logit-omkodingen definert som følger:

$$Logit(\tilde{Y}) = \log\left(\frac{\tilde{Y}}{1 - \tilde{Y}}\right)$$

Den logaritmiske omkodingen av odds innebærer en overgang fra absolutte til relative forskjeller og gjør at den avhengige variabelen kan ha verdier fra minus uendelig til pluss uendelig. Følgelig oppnår man en tilnærmet lineær sammenheng mellom den (omkodede) avhengige variabelen og den uavhengige variabelen, uttrykt i følgende ligning:

$$Logit(\tilde{Y}) = \ln\left(\frac{p}{1-p}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_K X_K$$

hvor konstantleddet β_0 i analyse 1 vil angi hva logit-verdien for å bruke internett til å finne sexpartnere er når de uavhengige variablene er lik null, β_1 angir hvor mye logiten øker eller synker ved en enhets økning i den uavhengige variabelen X_1 , for eksempel dersom man har verdien 1 på variabelen *Heterofil*. Koeffisientene i en slik modell estimeres ved hjelp av "maximum likelihood"-metoden, som velger settet av parametere som gir høyest sannsynlighet for at modellen genererer det observerte datasettet. Resultatene fra analysene oppgis i odds og oddsforhold (OR), ettersom disse kan være mer intuitive å tolke enn logit-verdier (Skog 2010)¹⁹. Ettersom logitparameteren er estimert med utgangspunkt i logaritmisk omkodede odds, får vi oddsforholdet ved å ta antilogaritmen av logiten. Jeg benytter statistikkprogramvaren STATA, som regner ut dette. Odds uttrykker hvor mye større eller mindre sannsynligheten er for at et bestemt utfall skal inntreffe, enn at det ikke skal inntreffe. I tilfellet analyse 1, hvor stor sannsynligheten er for å bruke internett til å finne sexpartnere, enn for ikke å bruke internett til å finne sexpartnere. Oddsforholdet uttrykker den relative økningen i odds og forteller hvor mange ganger større eller mindre oddsen blir med en enhets økning i den uavhengige variabelen. For eksempel hvor mange ganger oddsen øker eller minker dersom man har verdien 1 på variabelen *Heterofil*.

Logistisk regresjon bygger på noen forutsetninger, hvor en av dem er at det ikke skal finnes bakenforliggende faktorer som påvirker både avhengig og uavhengig variabel (Skog 2010). Sammenhengen mellom den avhengige og uavhengige variabelen skal med andre ord ikke være helt eller delvis spuriøs. I analysene håndteres dette gjennom kontrollvariabelmetoden, hvis overordnede mål er å sammenligne enheter (individer) som er så like som mulig med hensyn til teoretisk relevante variabler (Skog 2010, Firebaugh 2008). I hver analyse benytter jeg derfor tre modeller hvor det for hver nye modell inkluderes et nytt sett av potensielle konfunderende variabler. Denne strategien kan imidlertid kritiseres for å være begrenset av at det i mange tilfeller er mye som ikke enkelt lar seg måle (Firebaugh 2008). Videre er undersøkelse av spuriøsitet ved sammenligning av estimer på tvers av modeller heller ikke uproblematisk i logistisk regresjon. Carina Mood (2010) viser hvordan parameterestimatene i logistisk regresjon reflekterer størrelsen på variansen i uobserverte variabler som ikke er inkluderte i modellen. Ved å inkludere flere variabler i modell 2, vil den uforklarte variansen man hadde i modell 1 reduseres fordi kontrollvariablene i modell 2 øker den forklarte variansen i avhengig variabel. Dette fører til at estimatene øker fordi den forklarte variasjonen i den avhengige variabelen øker, uavhengig av korrelasjonsmønsteret

¹⁹ Jeg har også valgt å rapportere robuste standardfeil.

mellom de uavhengige variablene. Når estimatene i en logistisk regresjon øker fra modell 1 til modell 2, hvor man har lagt til flere uavhengige variabler, har man derfor ikke grunnlag for å si at sammenhengen kan ha vært spuriøs og undertrykt i modell 1. Dersom estimatene *reduseres* når nye variabler legges til i modellen, har man imidlertid grunnlag for å hevde at de nye variablene har fanget opp spuriøse eller indirekte komponenter (Mood 2010).

4.3.2 Statistiske tester

Vanligvis benyttes signifikanstester for å undersøke om sammenhenger som observeres i utvalget lar seg generalisere til populasjonen utvalget er trukket fra (Skog 2010). Ettersom utvalget som studeres i denne oppgaven ikke er representativt, benyttes signifikanstester for å undersøke om sammenhengene som observeres i analysene er statistisk signifikante i utvalget. STATA rapporterer z-tester for enkeltkoeffisienter med tilhørende beregnet sannsynlighet for å få den observerte verdien eller en enda større positiv eller negativ verdi gitt at nullhypotesen (at det sammenhengen mellom variablene er lik null) er korrekt (Skog 2010). Denne sannsynligheten kalles signifikanssannsynlighet og må være mindre enn valgt signifikansnivå for at nullhypotesen skal kunne forkastes. Fordi det i deler av utvalget er få observasjoner, skal det lite variasjon til for at resultater ikke blir signifikante ved et høyt signifikansnivå. Følgelig vil det også være risiko for å gjøre såkalte feil av type 2 – at man ikke forkaster en falsk nullhypotese. Jeg har derfor valgt også å markere 90% signifikansnivå i tabellene, såkalt "grensesignifikans". Usikkerheten vil imidlertid være større ved resultater som er grensesignifikante enn resultater som er signifikante på 99% og 95%-nivået.

For å teste hvorvidt det å inkludere nye variabler i en modell gir en signifikant bedre tilpasning til data, benyttes "likelihood ratio"-testen (LR). LR-testen bygger på størrelsen $-2 * \log \text{likelihood}(-2LL)$, som estimeres ved hjelp av "maximum likelihood"-metoden (Skog 2010). Testobservatoren LR uttrykker differansen mellom to modellens -2LL-verdier og omtales som "likelihood ratio". Om denne differansen overskrider den kritiske χ^2 -kvadrat-verdien med antall frihetsgrader lik differansen i antallet parametere mellom modellene for et valgt signifikansnivå (vanligvis 5%), kan man konkludere med en statistisk signifikant bedring i modellens tilpasning.

5 Analyse 1: Seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere

I dette kapittelet undersøkes sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Før resultatene fra de logistiske regresjonsanalysene presenteres i del 5.2, presenteres det i del 5.1 beskrivende statistikk over det første analyseutvalgets fordeling på de ulike variablene i analysen.

5.1 Analyseutvalg 1: Deskriptiv statistikk

Tabell 5.1 viser beskrivende statistikk for homofile, heterofile og bifile menn som har sex med menn, samt de som er usikre på sin seksuelle orientering. Hensikten med tabellen er å undersøke om menn med ulik seksuell selvforståelse skiller seg fra hverandre på den avhengige variabelen og de øvrige uavhengige variablene i analysen. Dette kan belyse eventuelle forskjeller mellom gruppene, som muligens kan skyldes seleksjon.

Tabell 5.1. Beskrivende statistikk for menn som forstår seg selv som å være homofile, heterofile, bifile eller som er usikre på sin seksuelle orientering. Analyseutvalg 1. Prosent.

	Homofil	Heterofil	Bifil	Usikker	Alle
<i>Sextreff</i>	27,1	60,5	47,4	27,5	30,0
<i>Ikke åpen</i>	21,4	96,1	83,3	82,5	30,4
<i>Fast partner</i>					
Fast kvinnelig partner	4,3	57,9	40,8	17,5	9,6
Fast mannlig partner	42,9	4,0	14,9	20,0	38,8
<i>Inntekt</i>					
<49 900 kr	13,5	4,0	18,9	32,5	14,0
50 000 til 249 000 kr	27,3	26,3	25,0	35,0	27,2
250 000 til 500 000 kr	46,6	44,7	38,6	27,5	45,5
>500 000 kr	12,6	25,0	17,5	5,0	13,3
<i>Høyere utdanning</i>	58,2	59,2	54,4	42,5	57,7
<i>Alder</i>					
16 til 26 år	34,2	27,6	37,3	55,0	34,6
27 til 39 år	39,3	48,7	28,5	30,0	38,5
>40 år	26,5	23,7	34,2	15,0	26,9
N	2126	76	228	40	2470

Sextreff er definert som det å bruke nettsider for menn som har sex med menn til å finne noen å ha sex med. I tråd med tidligere forskning, viser tabell 5.1 at flere heterofile (60,5%) og

bifile (47,5%) bruker nettsider for menn som har sex med menn til å søke sextreff sammenlignet med homofile (27,1%). Forskjellen mellom homofile og de som er usikre på sin seksuelle orientering (27,5%) er bare på 0,4 prosentpoeng. Det er også ganske få i analyseutvalg 1 som er usikre på sin seksuelle orientering (N=40).

Det er også en klar skjevfordeling i å ikke være åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn. Blant de heterofile (96,1%) og bifile (83,3%) mennene så vel som de som er usikre på sin seksuelle orientering (82,5%) er det nesten ingen som er åpne. De som forstår seg selv som heterofile er imidlertid minst åpne om at de har sex med andre menn sammenlignet med både bifile, homofile (21,4%) og de som er usikre på sin seksuelle orientering. Med hensyn til det å ha en fast kvinnelig partner, er også heterofile (57,9%) og bifile (40,8%) menn som har sex med menn klart overrepresentert. Sammenligner man bare disse to gruppene, er det mer vanlig blant heterofile å ha en fast kvinnelig partner enn det er blant bifile. Å være i et fast forhold med en annen mann er mest vanlig blant homofile (42,9%), etterfulgt av de som er usikre på sin seksuelle orientering (20%) og bifile (14,9%). Av de heterofile (4%) er det svært få som rapporterer å være i et fast forhold med en annen mann.

Med hensyn til de øvrige kontrollvariablene for inntekt, utdanning og alder, er det å ha en årsinntekt mellom 250 000 til 500 000 kroner mest vanlig totalt sett. De heterofile mennene skiller seg imidlertid ut ved at flere av dem har en inntekt som er høyere enn dette sammenlignet med de andre gruppene. De som er usikre på sin seksuelle orientering skiller seg ut fra de andre gruppene ved at flere av dem har en årsinntekt som er under 250 000 kroner. Denne gruppen skiller seg også ut med hensyn til utdanning ved at færre av dem har fullført høyere utdanning, sammenlignet med homofile (58,2%), heterofile (59,2%) og bifile (54,4%), hvor over halvparten har fullført høyere utdanning. Disse forskjellene kan se ut til å skyldes aldersforskjeller slik halvparten av de som er usikre på sin seksuelle orientering (55%) er mellom 16-26 år, sammenlignet med homofile, heterofile og bifile, hvor henholdsvis 34,2 prosent, 27,6% prosent og 37,3% er i samme aldersgruppe.

5.2 Logistiske regresjonsmodeller

I analyse 1 undersøkes sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Med utgangspunkt i de teoretiske perspektivene på seksualitet og identitet som ble presentert i del 3.2, antas det at heterofilt identifiserende menn som har sex med

menn vil ha større behov for å skjule sin seksuelle kontakt med andre menn sammenlignet med homofile. Den tidligere forskningen og de teoretiske perspektivene på nettmediert samhandling vektlegger mulighetene for og betydningen av å kunne være anonym på internett. Derfor kan det tenkes å være enklere for heterofile menn som har sex med menn å finne sine mannlige sexpartnere online enn offline. Følgelig forventes det å være en positiv sammenheng mellom det å være heterofil og det å bruke internett til å finne mannlige sexpartnere. Samtidig antas behovet for å skjule seksuell kontakt med andre menn å variere med hvorvidt man er åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn eller ikke. Følgelig forventes det også en positiv sammenheng mellom det å ikke være åpen og bruk av internett til å finne sexpartnere.

I modell 1 undersøkes sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Denne sammenhengen kan tenkes å være delvis konfundert av hvorvidt man er åpen om ens homoseksualitet og hvorvidt man har en fast partner eller ikke. I modell 2 inkluderes derfor kontrollvariabler for det å ikke være åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn og om man er i et fast forhold med en mann eller en kvinne. I modell 3 inkluderes kontrollvariabler for inntekt, utdanning og alder.

Tabell 5.2. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.²⁰

	Modell 1 OR	Modell 2 OR	Modell 3 OR
<i>Seksuell selvforståelse</i>			
Homofil	ref.	ref.	ref.
Heterofil	4.136 *** (0.992)	2.503 *** (0.665)	2.480 ** (0.695)
Bifil	2.428 *** (0.343)	1.673 ** (0.268)	1.718 ** (0.294)
Usikker	1.023 (0.366)	0.810 (0.305)	1.024 (0.387)
<i>Ikke åpen</i>		1.219 ^ (0.132)	1.342 * (0.153)
<i>Fast partner</i>			
Fast kvinnelig partner		1.854 *** (0.287)	1.473 * (0.245)
Fast mannlig partner		0.905 (0.088)	0.804 * (0.081)
<i>Inntekt</i>			
<49 900 kr			0.539 ** (0.108)
50 000 til 249 000 kr			0.795 ^ (0.101)
250 000 til 500 000 kr			ref.
>500 000 kr			1.125 (0.154)
<i>Høyere utdanning</i>			0.986 (0.097)
<i>Alder</i>			
16 til 26 år			0.637 ** (0.092)
27 til 39 år			ref.
>40 år			1.670 *** (0.183)
<i>Konstant</i>	0.371 *** (0.018)	0.359 *** (0.025)	0.413 *** (0.048)
N	2470	2470	2470
-2LL	2946.425	2925.687	2800.106

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

Den første modellen i tabell 5.2 undersøker sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Konstantleddet i modell 1 er estimert til en odds på 0.4. Dette er altså oddsen for at de som identifiserer seg som homofile bruker internett til å finne sexpartnere. En odds på under 1 svarer til en sannsynlighet på under 50 prosent. Videre viser modellen at oddsforholdet for heterofile er estimert til 4.1. Oddsen for at heterofile menn som har sex med menn bruker internett til å finne sexpartnere er med andre ord 4.1 ganger høyere enn for de som identifiserer seg som homofile. Denne forskjellen er statistisk

²⁰ I analyseutvalg 1 rapporterer 54 respondenter at de ikke bor i Norge. Jeg har gjort analyser hvor disse er ekskludert fra utvalget og det er ikke av betydning for resultatene (appendiks A).

signifikant. Modell 1 viser også at oddsen for at bifile menn som har sex med menn bruker internett til å finne sexpartnere er 2.4 ganger høyere enn for homofile. Denne forskjellen er også statistisk signifikant. Det kan imidlertid være interessant å undersøke om det er signifikante forskjeller mellom bifile og heterofile menn som har sex med menn med hensyn til bruk av internett til å finne sexpartnere. Jeg har undersøkt dette ved å estimere en modell hvor bifile er byttet ut med homofile som referansegruppe (appendiks B). Denne modellen viser at heterofile har 1.7 ganger høyere odds enn bifile for å bruke internett til å finne sexpartnere og at denne forskjellen er statistisk signifikant. Den første modellen i tabell 5.2 viser også at det ikke er noen signifikante forskjeller mellom de som er usikre på sin seksuelle identitet og de som forstår seg selv som homofile.

Den observerte sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere i modell 1 kan tenkes å skyldes forskjeller i hvorvidt man er åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn eller ikke og hvorvidt man har en fast kvinnelig eller mannlig partner eller ikke. Derfor inkluderes kontrollvariabler for åpenhet og fast kvinnelig eller mannlig partner i modell 2. Referansegruppen i denne modellen er de som forstår seg selv som homofile og som er åpne om dette, samt at de ikke har noen fast mannlig eller kvinnelig partner. Av konstantleddet ser vi at deres odds for å bruke internett til å finne sexpartnere er estimert til 0.4. Videre viser modell 2 at mønsteret mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere er det samme som i modell 1 også etter å ha kontrollert for åpenhet om seksuell selvforståelse eller at man har sex med andre menn og hvorvidt man har en fast kvinnelig eller mannlig partner eller ikke. Estimaten for heterofile og bifile er imidlertid blitt lavere i modell 2 enn de var i modell 1. Som nevnt i kapittel 4 er det problematisk å sammenligne på tvers av modeller når man bruker logistisk regresjon (jf. Mood 2010). Et unntak er når estimatene blir mindre i modellen hvor man har lagt til flere variabler. Når estimatene for heterofile og bifile er lavere i modell 2, kan det indikere at noe av korrelasjonen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere var overdrevet i modell 1. Ved å introdusere kontrollvariablene separat (appendiks C) er det spesielt variabelen for det å ikke være åpen og det å ha en fast kvinnelig partner som fører til en reduksjon i koeffisientene for seksuell selvforståelse. Den observerte forskjellen mellom heterofile og bifile er heller ikke statistisk signifikant når disse kontrollvariablene inkluderes (appendiks B). Følgelig er det sannsynlig at sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere delvis kan forklares

av forskjeller i åpenhet om at man er homofil/bifil eller om at man har sex med andre menn og hvorvidt man er i et fast forhold til en kvinne eller ikke.

Modell 2 viser videre at de som ikke er åpne om sin homoseksualitet har 1.2 ganger høyere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som er åpne, alt annet likt. Forskjellen er grensesignifikant. Med hensyn til koeffisientene for det å ha en fast kvinnelig partner og det å ha en fast mannlig partner, er det bare førstnevnte som er statistisk signifikant. Altså er det ingen signifikante forskjeller med hensyn bruk av internett til å finne sexpartnere mellom menn som henholdsvis har og ikke har en fast mannlig partner, alt annet likt. De som har en fast kvinnelig partner har imidlertid 1.9 ganger høyere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som ikke er i et fast forhold til en kvinne, alt annet likt. LR-testen på 20.74 viser at modell 2 gir en signifikant bedre tilpasning til data enn modell 1 på 5-prosentnivået²¹.

I modell 3 inkluderes kontrollvariabler for inntekt, utdanning og alder. Referansegruppen i denne modellen består av de som forstår seg selv som homofile, som er åpne om dette og de har ikke en fast mannlig eller kvinnelig partner. De har lavere utdanning, en årsinntekt mellom 250 000 til 500 000 kroner og er mellom 27 og 39 år. Oddsen for at denne gruppen bruker internett til å finne sexpartnere er i modell 3 estimert til 0.4. Videre viser modellen at når man også inkluderer inntekt, utdanning og alder som kontrollvariabler, er mønsteret mellom seksuell selvforståelse eller identitet og det å bruke internett til å finne sexpartnere det samme som i de foregående modellene. Dette indikerer at seksuell selvforståelse har betydning for hvorvidt man finner sine sexpartnere på internett eller ikke. Analysen gir således støtte til antakelsen om at blant menn som har sex med menn vil de som forstår seg selv som heterofile være mer tilbøyelige til å bruke internett til å finne mannlige sexpartnere.

I den tredje modellen har koeffisienten for det å ikke være åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn gått fra å være grensesignifikant til å være signifikant på 5-prosentnivået. Dette gir støtte til antakelsen om at de som ikke er åpne om sin homoseksualitet, uavhengig av deres seksuelle selvforståelse, vil være mer tilbøyelige til å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som er åpne om sin homoseksualitet.

Videre viser modell 3 at det å ha en fast kvinnelig partner fortsatt er positivt assosiert med å bruke internett til å finne sexpartnere, alt annet likt. I den tredje modellen er imidlertid

²¹ Kritisk kji-kvadrat-verdi med 3 frihetsgrader er 7.82.

koeffisienten for det å være i et fast forhold med en mann også statistisk signifikant. Sammenlignet med de som ikke har en fast mannlig partner, har menn som er i et fast forhold med en annen mann 0.8 ganger lavere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere, alt annet likt.

Koeffisientene for kontrollvariablene viser at det ikke er noen signifikante forskjeller i bruk av internett til å finne sexpartnere mellom personer med henholdsvis høy eller lav utdanning. Av inntektsvariablene er koeffisienten for de som har under 49 900 kroner i årsinntekt statistisk signifikant. De som har under 49 900 kroner i årsinntekt har 0.5 ganger lavere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som har mellom 250 000 til 500 000 kroner i årsinntekt, alt annet likt. Koeffisienten for de som har en årsinntekt mellom 50 000 til 249 900 kroner er grensesignifikant. De som har en inntekt mellom 50 000 til 249 900 kroner har 0.9 ganger lavere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som har en inntekt på mellom 250 000 til 500 kroner, alt annet holdt konstant. Koeffisientene for aldersvariablene er begge statistisk signifikante, og viser at det å bruke internett til å finne sexpartnere varierer med alder. Sammenlignet med menn mellom 27 og 39 år, har de som er mellom 16 og 26 år 0.6 ganger lavere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere, alt annet likt. De som er over 40 år har 1.7 ganger høyere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere sammenlignet med de som er mellom 27 og 39 år, alt annet likt. Testobservatoren LR er på 125.58 som indikerer at modell 3 gir en signifikant bedre tilpasning til data enn modell 2²².

Hovedfunnet i analyse 1 er at det er en sammenheng mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. De som forstår seg selv som henholdsvis heterofile og bifile har signifikant høyere odds for å bruke internett til å finne sexpartnere, sammenlignet med homofile. Betydningen av seksuell selvforståelse reduseres imidlertid etter kontroll for åpenhet og det å ha en fast kvinnelig partner. Det å ikke være åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn og det å ha en fast kvinnelig partner er positivt assosiert med å bruke internett til å finne sexpartnere.

²² Med 6 frihetsgrader er kritisk χ^2 -verdi 16.81 på 1-prosentnivået.

6 Analyse 2: Bruk av internett til å finne sexpartnere og risikosex

I dette kapitlet benyttes logistiske regresjonsanalyser for å studere sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex. Før resultatene fra analyse 2 presenteres i del 6.2 gis det i del 6.1 en oversikt over utvalgets fordeling på de ulike variablene.

6.1 Analyseutvalg 2: Deskriptiv statistikk

Tabell 6.1 viser beskrivende statistikk for menn som har sex med menn som ikke har hatt internettpartnere de siste seks månedene og de som enten har hatt få eller mange internettpartnere denne perioden. Hensikten med tabellen er å undersøke om disse gruppene skiller seg fra hverandre på den avhengige variabelen og de øvrige uavhengige variablene i analysen. Dette kan belyse eventuelle forskjeller mellom de ulike gruppene, som muligens kan skyldes seleksjon. Gruppene er definert som følger: 1) "Ingen internettpartnere" viser til menn som har vært seksuelt aktive de siste seks månedene, men som ikke har møtt noen av sine sexpartnere gjennom internett i denne perioden, 2) "Få internettpartnere" viser til menn som har møtt mellom en og fem sexpartnere gjennom internett i den nevnte perioden og 3) "Mange internettpartnere" viser til de av mennene som har møtt seks eller flere sexpartnere gjennom internett i samme periode.

Med hensyn til risikosex, er det relativt store forskjeller mellom de tre gruppene. Sammenlignet med menn som ikke har hatt internettpartnere de siste seks månedene (11,2%), har flere av mennene som har hatt internettpartnere i denne perioden praktisert risikofylt sex. Dette er i tråd med den foreliggende forskningen som finner en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha risikosex. Videre er det ganske store forskjeller i andelen som har praktisert risikofylt sex mellom de som har hatt henholdsvis få (26,6%) og de som har mange internettpartnere (54,1%). Dette er i tråd med forskningen som viser at antall sexpartnere er korrelert med risikosex. Samtidig nyanserer skillet mellom det å ha mange eller få internettpartnere resultatene fra studier som viser at det å bruke internett til å finne sexpartnere er assosiert med å ha flere sexpartnere. Dette understreker betydningen av å skille mellom de som har brukt internett til å finne sexpartnere avhengig av hvor mange de har møtt.

Tabell 6.1. Beskrivende statistikk for menn uten internettpartnere, med få internettpartnere og med mange internettpartnere de siste seks månedene. Prosent.

	Ingen internettpartnere	Få internettpartnere	Mange internettpartnere	Alle
<i>Risikosex</i>	11,2	26,6	54,1	24,2
<i>Behandlingsoptimisme</i>	5,2	6,9	14,5	7,1
<i>Hivstatus</i>				
Hivpositiv	2,2	2,6	6,6	2,9
Hivnegativ	69,1	69,2	71,5	69,4
Aldri hivtestet	28,8	28,2	21,9	27,8
<i>Alkohol og rus</i>				
Alkohol	36,8	37,8	48,8	38,6
Kokainbruk	5,6	8,3	16,5	8,3
Amfetaminbruk	3,8	6,2	13,6	6,2
<i>Fast partner, over 6 mnd.</i>				
Fast mannlig partner, over 6 mnd.	52,0	21,2	27,7	32,5
Fast kvinnelig partner, over 6 mnd.	4,3	8,3	8,3	6,9
<i>Oslo/Akershus</i>	48,4	49,8	62,4	50,6
<i>Inntekt</i>				
<49 900 kr	12,0	15,0	11,2	13,6
50 000 til 249 000 kr	28,8	27,6	18,2	27,0
250 000 til 500 000 kr	46,6	43,9	52,5	45,7
>500 000 kr	12,7	13,5	18,2	13,7
<i>Høyere utdanning</i>	57,6	58,1	62,0	58,3
<i>Alder</i>				
16 til 26 år	34,0	35,5	29,3	34,3
27 til 39 år	38,3	39,2	39,3	38,9
>40 år	27,7	25,2	31,4	26,8
N	786	1264	242	2292

De som har hatt mange internettpartnere skiller seg også ut på de øvrige variablene. Med hensyn til behandlingsoptimisme, er dette ikke særlig utbredt i analyseutvalg 2. Totalt rapporterer kun 7,1 prosent at de er mindre bekymret for å bli/være smittet med hiv i lys av nye hivmedisiner. Av de med mange internettpartnere, rapporterer imidlertid en andel på 14,5 prosent at de er enige i at de er mindre bekymret som følge av utviklingen av nye medisiner. Blant de uten (5,2%) og de med få internettpartnere (6,9%) er forskjellene marginale. Flere av de med mange internettpartnere (6,6%) rapporterer også at de er hivpositive, sammenlignet med de med få (2,6%) og de uten internettpartnere (2,2%). Andelen som rapporterer å være hivnegative er imidlertid omtrent lik på tvers av de ulike gruppene (mellom 69,1%-71,5%). En større andel av de som ikke har hatt internettpartnere (28,8%) og de som har hatt få

internettpartnere (28,2%) har imidlertid aldri testet seg for hiv, sammenlignet med de som har hatt mange internettpartnere (21,9%). Med hensyn til alkohol og rus, skiller også de som har hatt mange internettpartnere seg ut ved at de rapporterer høyere alkohol- og rusbruk enn de andre gruppene. Også her er det små forskjeller mellom de som ikke har hatt noen internettpartnere og de som har hatt få internettpartnere. I de logistiske regresjonsanalysene vil det derfor være spesielt interessant å fokusere på forskjeller i risikosex mellom disse sistnevnte gruppene.

Videre er det store forskjeller mellom de ulike gruppene når det gjelder det å ha vært i et fast forhold med en mann i over seks måneder. Om lag halvparten av de som ikke har hatt noen internettpartnere (52%) har vært i et fast forhold til en mann denne perioden. Til sammenligning rapporterer 21,2 prosent av de som har hatt få internettpartnere og 27,7 prosent av de som har hatt mange internettpartnere det samme. Dette illustrerer at det å ha en fast mannlig partner ikke utelukker at man møter andre mannlige sexpartnere gjennom internett. Det omvendte mønsteret avtegner seg når man ser på det å ha vært i et fast forhold med en kvinne de siste seks månedene. Selv om det er få som har vært i et forhold med en kvinne (6,9% totalt), har flere av de som har hatt internettpartnere (8,3% i begge grupper) vært i et forhold med en kvinne denne perioden, sammenlignet med de som ikke har hatt internettpartnere (4,3%). Dette er interessant i lys av analyse 1, hvor det å være i et fast forhold til en kvinne var positivt assosiert med å bruke internett til å finne sexpartnere, målt som en handling i seg selv.

Når det gjelder bosted, rapporterer 48,4 prosent av de som ikke har hatt internettpartnere at de bor i Oslo eller Akershus. Det samme gjør 49,8 prosent av de med få internettpartnere og 62,4 prosent av de med mange internettpartnere.

Også med hensyn til kontrollvariablene for inntekt, utdanning og alder skiller de med mange internettpartnere seg ut ved at flere av dem har høyere inntekt, høyere utdanning og at flere av dem er eldre sammenlignet med de to andre gruppene. Forskjellene mellom de som ikke har hatt noen internettpartnere og de som har hatt få internettpartnere er ikke nevneverdig store.

6.2 Logistiske regresjonsmodeller

I analyse 2 undersøkes sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikosex. I de teoretiske perspektivene på nettmediert samhandling, ble det

gjennomgående lagt vekt på betydningen anonymitet har for atferd. Uavhengig av om de ulike perspektivene la til grunn at man handlet mer uhemmet i positiv eller negativ forstand, er det enighet om at man enklere og raskere åpner seg i samhandling med andre på internett sammenlignet med et fysisk møte. Overført til menn som har sex med menns bruk av internett til å finne sexpartnere, antas det at terskelen for å være åpen om hva man forventer av et eventuelt seksuelt møte blir lavere og derav at det blir enklere å finne noen med like seksuelle preferanser som en selv. Tidligere forskning indikerer at dette ser ut til å legge grunnlaget for at man finner sexpartnere man kan ha ubeskyttet sex med, snarere enn å føre til at man forhandler sikrere sex. Følgelig forventes det at de som har hatt sex med menn de har møtt gjennom internett har større sannsynlighet for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med dem som ikke bruker internett til å finne sexpartnere.

I modell 1 undersøkes sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og risikosex. Denne sammenhengen kan tenkes å være konfundert av andre faktorer som er assosiert med å praktisere risikosex, som den deskriptive statistikken viste at var skjevt fordelt mellom de ulike gruppene som sammenlignes. I modell 2 inkluderes derfor kontrollvariabler for behandlingsoptimisme, bruk av alkohol og andre rusmidler, hivstatus, bosted og for å ha vært i et fast forhold til en mann eller en kvinne i over seks måneder. I modell 3 inkluderes kontrollvariabler for inntekt, utdanning og alder.

Tabell 6.2. Logistisk regresjon. Analyse 2: *Risikosex*. Oddsforhold.²³

	Modell 1 OR	Modell 2 OR	Modell 3 OR
<i>Antall internettpartnere</i>			
Ingen internettpartnere	ref.	ref.	ref.
Få internettpartnere	2.872 *** (0.373)	2.354 *** (0.327)	2.401 *** (0.335)
Mange internettpartnere	9.361 *** (1.606)	7.203 *** (1.303)	7.412 *** (1.352)
<i>Behandlingsoptimisme</i>		2.391 *** (0.457)	2.478 *** (0.480)
<i>Hivstatus</i>			
Hivnegativ		ref.	ref.
Hivpositiv		2.025 ** (0.547)	2.076 ** (0.567)
Aldri hivtestet		0.925 (0.113)	0.917 (0.121)
<i>Alkohol og rus</i>			
Alkohol		1.575 *** (0.174)	1.569 *** (0.176)
Kokainbruk		1.812 ** (0.395)	1.821 ** (0.396)
Amfetaminbruk		1.404 (0.332)	1.326 (0.314)
<i>Fast partner, over 6 mnd.</i>			
Fast mannlig partner, over 6 mnd.		0.505 *** (0.066)	0.508 *** (0.067)
Fast kvinnelig partner, over 6 mnd.		1.056 (0.214)	1.109 (0.232)
Oslo/Akershus		0.795 * (0.089)	0.825 ^ (0.095)
<i>Inntekt</i>			
<49 900 kr			0.730 (0.148)
50 000 til 249 900 kr			0.932 (0.134)
250 000 til 490 000			ref.
>500 000 kr			0.906 (0.154)
<i>Høyere utdanning</i>			0.745 * (0.086)
<i>Alder</i>			
16 til 26 år			1.021 (0.159)
27 til 39 år			ref.
>40 år			0.900 (0.126)
Konstant	0.126 *** (0.014)	0.139 *** (0.022)	0.175 *** (0.033)
N	2292	2292	2292
-2LL	2348.822	2236.278	2226.324

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

²³ I analyseutvalg 2 rapporterer 49 respondenter at de ikke bor i Norge. Jeg har gjort analyser hvor disse er ekskludert fra utvalget og det er ikke av betydning for resultatene (appendiks D).

I modell 1 i tabell 6.2 undersøkes sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikosex. Konstantleddet i modell 1 er estimert til en odds på 0.1. Dette er altså oddsene for at de som ikke har hatt noen internettpartnere de siste seks månedene har praktisert risikofylt sex i samme periode. Når oddsene er så lav som den er, kan den tolkes som en andel. I dette tilfellet svarer altså oddsene på 0.1 til en andel på omlag 10 prosent. Altså er det relativt få som har praktisert risikosex i denne gruppen. Modellen viser videre at oddsforholdet for de som har få internettpartnere er estimert til 2.9. Oddsene for at de med få internettpartnere har praktisert risikofylt sex er altså 2.9 ganger høyere enn for de som ikke har hatt sex med noen de har møtt gjennom internett. Forskjellen mellom disse gruppene er statistisk signifikant. Modell 1 viser også at oddsene for at de med mange internettpartnere har praktisert risikofylt sex er 9.4 ganger høyere enn for de som ikke har hatt noen internettpartnere. Denne forskjellen er også statistisk signifikant. Jeg har også estimert en modell hvor de med få internettpartnere ble behandlet som referansegruppe (appendiks E). Denne modellen viser at forskjellen mellom de med henholdsvis få og mange internettpartnere også er statistisk signifikant.

Sammenhengen som observeres mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex, kan tenkes å skyldes forskjeller i andre faktorer som er assosiert med både det å finne sexpartnere på internett og det å praktisere risikosex. I modell 2 er det derfor inkludert kontrollvariabler for behandlingsoptimisme, alkohol- og rusbruk, hivstatus, det å ha hatt en fast partner i over seks måneder og hvorvidt man bor i Oslo eller Akershus eller ikke. Referansegruppen i modell 2 er de som ikke har hatt internettpartnere og som ikke er enige i at utviklingen av hivmedisiner gjør dem mindre bekymret for å være/bli smittet med hiv. Videre drikker de seg beruset mindre enn 4-6 ganger i en typisk måned, de har aldri brukt kokain eller amfetamin og de testet negativt på siste hivtest. De har heller ikke hatt en fast partner i over seks måneder og bor ikke i Oslo eller Akershus. Av konstantleddet ser vi at deres odds for å ha praktisert risikofylt sex er estimert til 0.1. Videre viser modell 2 at mønsteret mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikosex er det samme som i modell 1 også etter å inkludert kontrollvariablene. Estimaten for de med henholdsvis mange og få sexpartnere er imidlertid blitt lavere fra modell 1 til modell 2. Spesielt gjelder dette koeffisienten for de med mange internettpartnere, som har gått fra 9.4 til 7.2. Dette kan tolkes som at korrelasjonen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex var overdrevet i modell 1 (jf. Mood 2010). Den deskriptive statistikken i tabell 6.1 viser hvordan en større andel av de med mange internettpartnere,

sammenlignet med de to andre gruppene, var behandlingsoptimistiske, drakk seg beruset over 4-6 ganger i en typisk måned og rapporterte at de noensinne hadde brukt kokain og amfetamin. Samtidig rapporterte flere i denne gruppen at de var hivpositive. Tidligere forskning viser hvordan disse faktorene er assosiert med det å praktisere risikofylt sex. Følgelig kan den observerte sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex delvis forklares av forskjeller med hensyn til de nevnte faktorene.

Modell 2 viser videre at alle de inkluderte kontrollvariablene er statistisk signifikante, med unntak av amfetaminbruk, det å aldri ha tatt en hivtest og det å ha hatt en fast kvinnelig partner i over seks måneder. De som er mindre bekymret for å være/bli hivpositiv etter utviklingen av nye hivmedisiner har 2.4 ganger høyere odds for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med de som ikke er mindre bekymret, alt annet likt. Hivpositive har 2 ganger høyere odds for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med hivnegative, alt annet likt. De som drikker seg beruset over 4-6 ganger i en typisk måned har 1.6 ganger høyere odds for å ha praktisert risikosex sammenlignet med de som ikke drikker seg beruset like ofte, alt annet likt. Oddsene for å ha praktisert risikofylt sex er 1.8 ganger høyere for de som noensinne har brukt kokain sammenlignet med de som aldri har brukt det, alt annet likt. Oddsene for at de som har hatt en fast mannlig partner i over seks måneder har praktisert risikofylt sex er 0.5 ganger lavere enn for de som ikke har hatt en fast mannlig partner i denne perioden, alt annet likt. Videre viser modell 2 at de som bor i Oslo eller Akershus har 0.8 ganger lavere odds for å praktisere risikofylt sex sammenlignet med de som bor i Norge for øvrig, alt annet holdt konstant. LR-testen på 112.55²⁴ viser også at modell 2 gir en signifikant bedre tilpasning til data enn modell 1.

I modell 3 er kontrollvariablene for inntekt, utdanning og alder inkludert. Referansegruppen i denne modellen er lik den i modell 2, men de har også en årsinntekt mellom 250 000 til 500 000 kroner, lavere utdanning og er mellom 27 og 39 år. Oddsene for at de i referansegruppen har praktisert risikofylt sex er i modell 3 estimert til 0.2. Når kontrollvariablene for inntekt, utdanning og alder inkluderes i modellen, er mønsteret mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikosex det samme som i de foregående modellene. Dette gir støtte til antakelsen om at de som bruker internett til å finne sexpartnere har større sannsynlighet for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med de som ikke bruker internett til å finne sexpartnere.

²⁴ Med antall frihetsgrader lik 9, er kritisk χ^2 -kvadrat-verdi 21.67 på 1-prosentnivået.

Etter å ha inkludert kontrollvariablene for inntekt, utdanning og alder har det ikke skjedd nevneverdige endringer i koeffisientene for kontrollvariablene som ble inkludert i modell 2. Koeffisienten for å bo i Oslo eller Akershus har imidlertid gått fra å være statistisk signifikant på 5-prosentnivået i modell 2 til å være grensesignifikant i modell 3. Ingen av koeffisientene for inntekt og alder er signifikante. Det er imidlertid koeffisienten for å ha høyere utdanning. Den viser at de med høy utdanning har 0.7 ganger lavere odds for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med de med lav utdanning, alt annet likt. Testobservatoren LR er på 9.95, som ikke overstiger den kritiske χ^2 -kvadrat-verdien 12.59 på 5-prosentnivået når antallet frihetsgrader er lik 6. Med andre ord gir ikke modell 3, hvor kontrollvariabler for inntekt, utdanning og alder er inkludert, en signifikant bedre tilpasning til data enn modell 2, hvor disse variablene ikke er inkludert.

Hovedfunnet i analyse 2 er at det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex. Både de som har hatt få internettpartnere og de som har hatt mange internettpartnere har signifikant høyere odds for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med de som ikke har hatt noen internettpartnere.

7 Diskusjon og konklusjon

I dette kapittelet vil oppgavens hovedfunn diskuteres i lys av tidligere forskning og teori. Målet med oppgaven har vært å undersøke hvordan internett etablerer nye vilkår for seksuelle møter mellom menn i en cruisingsammenheng. Dette har jeg gjort ved å undersøke sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere, og sammenhengen mellom bruken av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikosex.

I analyse 1 undersøkte jeg betydningen seksuell selvforståelse har for hvorvidt man bruker internett til å finne sexpartnere eller ikke. Til grunn for problemstillingen ligger en forestilling om at de som kan kategoriseres som "menn som har sex med menn" er en svært sammensatt gruppe hva angår forskjeller i seksuell selvforståelse. Med bakgrunn i litteraturen om de tradisjonelle cruisingområdene, om menn som har sex med menns bruk av internett til å finne sexpartnere og kritikken av Giddens' teori om identitetskonstruksjon i det senmoderne, forventet jeg at slike forskjeller i seksuell selvforståelse ville være av betydning for hvor man velger å finne sine sexpartnere. Slik internett gir muligheter til å være anonym, forventet jeg mer konkret at, sammenlignet med andre menn som har sex med menn, ville de som forstår seg selv som heterofile være mer tilbøyelige til å finne mannlige sexpartnere på internett. Videre postulerte jeg at denne sammenhengen delvis kunne skyldes ulikheter i behov for diskresjon og anonymitet. Følgelig forventet jeg også en positiv sammenheng mellom det å ikke være åpen om ens homoseksualitet og bruk av internett til å finne sexpartnere, uavhengig av ens seksuelle selvforståelse. Disse forventningene ble delvis bekreftet. Heterofilt identifiserende menn hadde høyere odds for å bruke internett til å finne mannlige sexpartnere sammenlignet med homofile, men ikke bifile når kontrollvariablene ble inkludert i analysen. Sammenhengen mellom ikke å være åpen om ens homoseksualitet og bruk av internett til å finne sexpartnere var signifikant og positiv.

I analyse 2 undersøkte jeg hvorvidt de som bruker internett til å finne sexpartnere har større sannsynlighet for å praktisere risikofylt sex sammenlignet med dem som ikke bruker internett til å finne sexpartnere. Med bakgrunn i tidligere forskning og drøftingen av nettmediert samhandling i lys av Goffmans perspektiver på sosial interaksjon, forventet jeg at det ville være enklere å forhandle usikker sex på nettet og at de som finner sine sexpartnere på internett følgelig ville være mer tilbøyelige til å praktisere risikofylt sex enn de som ikke finner sexpartnere på internett. Denne forventningen ble bekreftet ved at de som hadde hatt

sex med partnere møtt på internett, uavhengig av antallet internettpartnere, hadde større sannsynlighet for å ha praktisert risikofylt sex sammenlignet med de som ikke hadde hatt sex med noen de hadde møtt på internett.

I del 7.1 og 7.2 diskuterer jeg resultatene fra henholdsvis analyse 1 og analyse 2 i lys av teori og tidligere forskning, for å si noe om hva som potensielt genererer de observerte sammenhengene. Først diskuteres sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Deretter diskuteres bruk av internett til å finne sexpartnere og risikosex. I del 7.3 besvarer jeg den overordnede problemstillingen ved å vise hvordan de to analysene på hver sin måte sier noe om de nye vilkårene internett etablerer for seksuelle møter mellom menn. Avslutningsvis kommenterer jeg begrensninger ved dataene og eget forskningsdesign samt forslag til videre forskning.

7.1 Digitale erotiske oaser

Analyse 1 i del 5.2 bekrefter at det er en sammenheng mellom seksuell selvforståelse og hvorvidt man benytter internett til å finne sexpartnere eller ikke. Heterofile menn som har sex med menn har større sannsynlighet for å bruke internett til å finne sexpartnere enn homofile menn som har sex med menn. Det er imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom heterofile og bifile menn som har sex med menn etter å ha kontrollert for forskjeller i åpenhet og om man er i et fast forhold til en kvinne. Sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere kan derfor delvis forstås som et resultat av forskjeller i åpenhet om homoseksualitet og hvorvidt man er i et fast forhold til en kvinne eller ikke. Når disse faktorene holdes konstant, reduseres betydningen seksuell selvforståelse har for om man bruker internett til å finne sexpartnere, men sammenhengen er fortsatt signifikant.

Resultatene i analyse 1 er i tråd med studier som viser at ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn ofte foretrekker å bruke internett til å finne sexpartnere (Schrimshaw m.fl 2013, Ward 2008). Disse tidligere studiene har imidlertid ofte vært kvalitative, hvor mennene har blitt intervjuet om deres begrunnelser for valg av seksuell arena. Med datamaterialet som ligger til grunn for analysene i denne oppgaven, har det vært mulig å undersøke forskjeller i bruk av internett til å finne sexpartnere i et større utvalg av heterofile, bifile og homofile menn som har sex med menn. Mønsteret som avtegner seg i bruk av internett til å finne sexpartnere mellom menn med ulik seksuell selvforståelse bekrefter således funnene fra tidligere kvalitative studier – tilsynelatende er det bestemte

egenskaper ved internett som gjør det spesielt attraktivt for ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn.

I forklaringer på hvorfor bruk av internett til å finne mannlige sexpartnere varierer mellom menn med ulik seksuell selvforståelse, har behovet for og mulighetene til å skjule den seksuelle kontakten for utenforstående blitt vektlagt (Schrimshaw m.fl. 2013, Tikkanen & Ross 2003). Slik tradisjonelle cruisingområder blir beskrevet som å tilrettelegge for homoseksuelle møter uten at det blir kjent for utenforstående, beskrives også samhandling på internett som å tilfredsstille et tilsvarende behov for anonymitet. Blant menn som har sex med både kvinner og menn og som ikke er åpne om at de har sex med andre menn, er det å kunne finne mannlige sexpartnere på en anonym måte en av hovedgrunnene som oppgis for at de bruker internett til å finne sexpartnere fremfor å oppsøke fysiske steder (Schrimshaw m.fl. 2013). Således bør forskjeller i valg av seksuell arena forstås i lys av en bekymring som råder blant menn som ikke forstår seg selv som homofile og som ikke er åpne om at de har sex med andre menn: at deres seksuelle kontakt med andre menn skal avsløres (Lapinski m.fl. 2010, Reback & Larkins 2010). Denne bekymringen springer delvis ut av frykten for å bli tilskrevet en homofil identitet dersom det blir kjent at man har sex med personer av samme kjønn. Å oppsøke arenaer hvor åpne homofile møtes kan være mer truende for ens heterofile identitet, slik det er beskrevet tidligere. Resultatene fra analyse 1 indikerer at det for heterofilt identifiserende menn kan være enklere å finne mannlige sexpartnere online enn offline. Kanskje ville dette mønsteret mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere sett annerledes ut dersom utvalget var representativt eller ikke utelukkende rekruttert fra en nettside for menn som har sex med menn, men også fra offline arenaer. I lys av den tidligere forskningen kan man si at det er innlysende at de heterofile mennene bruker slike nettsider til å finne mannlige sexpartnere fremfor å bruke dem til å bli kjent med nye mennesker eller å lete etter en mannlig kjæreste, da dette i større grad vil utfordre deres heterofile selvforståelse fordi det innebærer at man viser mer av seg selv enn kun det seksuelle. Følgelig er det ikke spesielt merkelig at de også har høyest sannsynlighet for å bruke internett til å finne sexpartnere, når mennene som undersøkes utelukkende er rekruttert fra en slik nettside. Den deskriptive statistikken i tabell 5.1 viser imidlertid at ikke alle av de heterofilt identifiserende mennene i utvalget benytter internett til slike seksuelle formål, men at et klart flertall på 60,5 prosent av dem rapporterer at de gjør det.

Et annet interessant funn i analysen er at ikke bare heterofile, men også bifile menn som har sex med menn har større sannsynlighet for å bruke internett til å finne mannlige

sexpartnere sammenlignet med homofile. De som forstår seg selv som bifile tilhører også gruppen av ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn. I motsetning til de heterofile mennene er det likevel ikke sikkert at de som forstår seg selv som bifile har et tilsvarende behov for å skjule deres seksuelle relasjoner med andre menn ettersom det å være bifil indikerer at man tiltrekkes av både menn og kvinner seksuelt. Følger man resonnementet om at forskjellene i bruk av internett mellom menn med ulik seksuell selvforståelse skyldes ulike behov for diskresjon, anonymitet og for å skjule den seksuelle kontakten med andre menn for utenforstående, kunne man forvente at det ikke nødvendigvis skulle være signifikante forskjeller mellom homofile og bifile menn. Den deskriptive statistikken i tabell 5.1 viser imidlertid at det er store forskjeller mellom bifile og homofile menn hva angår åpenhet om at de er bifile eller homofile. Blant de bifile mennene er det langt færre som er åpne om deres seksuelle selvforståelse. Forskjellen i bruk av internett til å finne sexpartnere mellom bifile og homofile menn ble følgelig mindre når man kontrollerte for åpenhet, men den var fortsatt signifikant.

At det å kunne skjule aktiviteten for utenforstående er en viktig medierende faktor i sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere, støttes av at betydningen av seksuell selvforståelse reduseres når man kontrollerer for ikke å være åpen om at man er homofil/bifil eller at man har sex med andre menn. Uavhengig av seksuell selvforståelse er det en signifikant og positiv sammenheng mellom ikke å være åpen og det å bruke internett til å finne sexpartnere. Dette indikerer at betydningen av de digitale cruisingarenaenes muligheter for å kunne skjule seksuell kontakt med andre menn også kan være viktig for menn som forstår seg selv som å være homofile, men som ikke er åpne om dette. Det kan imidlertid innvendes at jeg her trekker slutninger om betydningen av å kunne skjule seksuell kontakt med andre menn uten at dette måles direkte i analysene. I mangelen på et mer direkte mål, har jeg snarere tolket det å ikke være åpen om å være homofil/bifil eller at man har sex med andre menn som en indikasjon på et slikt behov. Den tidligere forskningen både på tradisjonelle cruisingområder og bruk av internett til å søke sex viser imidlertid at åpenhet er en størrelse som svært ofte sammenfaller med hvilket behov man har for diskresjon og hvorvidt man derav finner sine sexpartnere i det skjulte (Humphreys 2008 [1970], Schrimshaw m.fl. 2013). Samtidig er det sannsynlig at valg av seksuell arena vil variere ikke bare med hvorvidt man er åpen overfor sin nærmeste familie eller ikke, slik åpenhetsvariabelen i denne studiens analyser måler, men også i hvilken grad man er åpen overfor sin omgangskrets i det daglige. Med datamaterialet som ligger til grunn for analysene

var det imidlertid ikke mulighet for å undersøke slike forskjeller. Funnene fra analyse 1 indikerer imidlertid at åpenhet overfor sin nærmeste familie er en viktig faktor for hvorvidt man bruker internett til å finne sexpartnere eller ikke. Ser man dette i sammenheng med at menn som har en fast kvinnelig partner også har større sannsynlighet for å benytte internett til å finne sexpartnere, styrker dette antakelsen om anonymitetens betydning for den observerte sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere. Blant menn som lever med en kvinnelig partner er det å finne diskrete alternativer avgjørende for hvor man velger å finne sine mannlige sexpartnere (Schrimshaw m.fl. 2013).

Med Goffmans (1959) dramaturgiske begreper kan man forstå det som at ikke-homofilt identifiserende menn som har sex med menn og menn som ikke er åpne om sin homoseksualitet lever et frontstage liv hvor de skjuler deler av seg selv for å fremstå på en bestemt måte – som heterofile – med et backstage homoseksuelt liv som ikke er tilgjengelig for andre enn mennene de har sex med. De tradisjonelle stedene for cruising har blitt beskrevet i tråd med mulighetene de gir for å gjøre slike avgrensninger mellom ulike sfærer i ens liv. Noen menn oppsøkte cruisingområdene fordi de gjorde det enklere å isolere den seksuelle atferden fra deres øvrige (heterofile) liv. Følgelig kan bruk av internett til å finne sexpartnere også forstås som et forsøk på å skjule ens seksuelle kontakt med andre menn overfor familie, venner og samfunnet for øvrig – en strategi for å opprettholde en heterofil identitet. Den observerte sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere illustrerer således hvordan fenomenet cruising på internett er nedfelt i en bredere historisk kontekst. Med hensyn til ulike behov for diskresjon, anonymitet og derav muligheter til å skjule homoseksuelle møter for utenforstående, eksisterer det en kontinuitet i hvordan den seksuelle minoriteten menn som har sex med menn har organisert sin seksualitet historisk og frem til i dag. Følgelig kan man lese dette som et uttrykk for kontinuitet også i større sosiale strukturer som regulerer seksualiteten og som gjør at noen menn fremdeles ikke ønsker at deres seksuelle møter med andre menn skal avsløres. En slik kontinuitet lar seg imidlertid vanskelig forene med Giddens' (1991, 1994) teori om selvidentitet og seksualitetens frigjøring, hvis underliggende premiss er at regulerende størrelser som tradisjoner og normer er i oppløsning.

Giddens (1991) hevder at man ikke lenger tilskrives identiteter som på forhånd er fastlagt med bakgrunn i forhold som sosial status og kjønn. Identitet i det senmoderne er følgelig ikke lenger et resultat av sosiale forventninger og tradisjoner, men av refleksive og aktive beslutninger tatt av den enkelte. Også seksualiteten omfattes av dette selvets refleksive

identitetsprosjekt (Giddens 1994). Den plastiske seksualiteten flyter fritt og som identiteten er den ikke lenger en tilstand som aksepteres som på forhånd gitt. I det senmoderne er seksualiteten fleksibel og kan formes på ulike måter da den ifølge Giddens (1994) ikke lenger er fastsatt av normer eller biologi. Dette åpner grensene for seksuell utforskning som ikke lenger er bundet av sosiale forventninger og dermed heller ikke av sexpartnerens kjønn. Kristiansen og Pedersen (2003) undersøkte ulike konstellasjoner av identitet, tiltrekning og atferd, hvor et manglende samsvar mellom disse dimensjonene ble tolket som en indikasjon på at seksualiteten er blitt mer flytende, og således som et uttrykk for Giddens' plastiske seksualitet. I kapittel 3 argumenterte jeg imidlertid for at slike ulike konstellasjoner eventuelt kan tolkes som en indikasjon på mer flyt i det seksuelle landskapet først når de undersøkes i sammenheng med andre former for atferd. Utvalget i denne studiens analyser består utelukkende av menn som har sex med menn. Flere av disse forstår ikke seg selv som å være homofile, men det er hovedsakelig de heterofile mennene man kan si at har sex på tvers av deres seksuelle selvforståelse. Slik representerer de det manglende samsvaret mellom i det minste identitet og atferd som beskrives av Kristiansen og Pedersen (2003). Er så dette manglende samsvaret mellom de heterofile mennenes seksuelle selvforståelse og hva de gjør seksuelt et uttrykk for at de velger seksuell nytelse og nærhet på en måte som er friere og mindre bundet av partnerens kjønn? Når heterofile menn som har sex med menn sammenlignet med homofile også har større sannsynlighet for å bruke internett til å finne sexpartnere, er det fordi det er på internett at den plastiske seksualiteten har funnet sitt spillerom? En slik tolkning av resultatene i den første analysen er i en viss forstand i overensstemmelse med påstanden om at samhandling i digitale rom innebærer en oppløsning av normer, slik en plastisk seksualitet forutsetter et fravær av de normer som tidligere har lagt begrensninger på seksuell utfoldelse. Problemet oppstår imidlertid når grunnlaget for denne normoppløsningen på nett – anonymiteten – trekkes inn i ligningen. Dersom anonymitet er en forutsetning for at seksualiteten kan flyte fritt, at man først er fri til å leve ut sine seksuelle fantasier og behov når man skjuler sin identitet, er dette snarere en indikasjon på at normer og tradisjoner som regulerer seksualiteten stadig virker begrensende på hvilket spillerom man har seksuelt. Slik kan sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere forstås som et uttrykk for at seksualiteten ikke er plastisk, noe som enkelt lar seg forme og utvikle over tid, men at den stadig er begrenset av kulturelle forestillinger om kjønn og kjønnsbaserte forventninger til atferd.

I sin kritikk av Giddens' teori om identitetsutforming i det senmoderne, poengterer Prieur (2002a) at et kroppslig og sosialt utgangspunkt fremdeles setter grenser for den enkeltes muligheter. Hun understreker at det er vanskelig ikke å forholde seg til andres lesninger og fortolkninger av en selv når identitet er noe som konstrueres i samhandling med andre. Som del av et samfunn må individet hele tiden operere innenfor de rammer som settes av kulturen. Slik begrenses den enkelte i utformingen av sin identitet ved at tegn har sosialt etablerte betydninger. Når menns seksualitet fremdeles blir hevdet å ha ganske rigide grenser (Bird 1996, McCormack & Anderson 2010, Sánchez m.fl. 2010), henger dette sammen med hvordan mannsidentitet konstrueres og oppfattes i vårt samfunn. Maskulinitet knyttes til heteroseksualitet og homo- og biseksualitet blir fremdeles assosiert med femininitet. Deltakelse i homoseksuell aktivitet vil derfor kunne være truende for menns kjønnsidentitet. Dette kommer til uttrykk gjennom hvordan noen menn som har sex med menn frykter å bli tilskrevet en homofil identitet dersom det skulle bli kjent at de har sex med andre menn. Det understreker at man ikke kan frigjøre seg fra det sosiale aspektet ved identitetskonstruksjon, at man konstruerer sin identitet i samhandling med andre og at dette foregår innenfor de grenser som settes av kulturen. Når homoseksualitet eller tiltrekning til eget kjønn snarere enn å forstås som å være noe som kan endres og utvikles gjennom livet, blir oppfattet som å speile en dypere rotfestet identitet, vil det for en mann være vanskelig å argumentere for at han *egentlig* er heterofil dersom det blir kjent at han har sex med andre menn. Dette illustreres ytterligere av dataene som ligger til grunn for analysene i denne studien, hvor åpenhet om at man har sex med andre menn er skjevt fordelt mellom menn med ulik seksuell selvforståelse. Kristiansen og Pedersens (2003) funn indikerer, som de avslutningsvis skriver i sin artikkel, at heteroseksuell praksis og identitet ser ut til å utelukke homoseksuell praksis og identitet. Resultatene fra denne oppgavens første analyse tyder snarere på at en heteroseksuell identitet utelukker *åpenhet* om homoseksuell praksis. Å være åpen om at man har sex med andre menn synes å være komplisert med mindre man identifiserer seg som homofil. Således kan sammenhengen mellom seksuell selvforståelse og bruk av internett til å finne sexpartnere tolkes som en indikasjon på at seksualiteten fremdeles begrenses av sosiale strukturer som gjør det nødvendig for noen menn som har sex med menn å legge skjul på sine seksuelle liv.

All variasjon i bruken av internett til å finne sexpartnere forklares imidlertid ikke gjennom forskjeller i behov for å skjule seksuell kontakt med andre menn mellom menn med ulik seksuell selvforståelse. Også selvidentifiserende og åpne homofile bruker internett til å finne sexpartnere, og forskjellene som observeres i analyse 1 er relative. Jeg har imidlertid

vært opptatt av å se likheter mellom tradisjonelle og nye, digitale cruisingformer spesielt med hensyn til muligheter for å være anonym og dermed hvem disse stedene kan tenkes å appellere til avhengig av seksuell selvforståelse. På samme måte som de tradisjonelle cruisingområdene, skal heller ikke nettsidene for menn som har sex med menn forstås utelukkende som steder hvor menn opererer i det skjulte, i frykt for at deres homoseksualitet skal bli avslørt. Samtidig som anonymiteten på de tradisjonelle cruisingstedene gjorde det mulig for mennene å skjule aktiviteten for utenforstående og således unnsnippe sosial kontroll, skapte anonymiteten – *mellom* mennene som var på stedet for å ha sex – en seksuell spenning i seg selv. Tausheten i de erotiske oaser skapte en gjensidig anonymitet mellom mennene, ved at den etablerte et skille mellom hele personen og hans seksualitet. Interaksjonen ble begrenset til kun å være av seksuell karakter. Slik kunne sexen i større grad oppleves gjennom egne fantasier heller enn i forholdet til den andre. Ved ikke å kjenne til annet enn den andres seksualitet, skapes spenningen i det seksuelle spillet ved at man kan tillegge den andre ens egne fantasier om hvem han er. Også nettsidene må forstås som å ha en slik positiv tiltrekningskraft, og ikke bare som en slags nødutgang. Anonymiteten på nettsidene skiller seg imidlertid fra den på cruisingområdene ved å være et resultat av at man ikke kan se hverandre. For å avtale et seksuelt møte er man derfor nødt til å bryte tausheten ved å kommunisere gjennom tekst, noe som medfører at man viser mer av seg selv. Likevel peker flere studier i retning av at disse nettmedierte samtalene er begrenset i sin form, og at det som her kommuniseres gjennom tekst tilsvarer informasjonen som i erotiske oaser kommuniseres via gester (Ross m.fl. 2000). Slik blir det også på nettsidene muligheter for å fantasere om den man snakker med (Jones 2005), og man kan avtale at et eventuelt sextreff skal innebære "lite prat", som den sexrelaterte gruppen med flest medlemmer på Gaysir understreker. I neste kapittel drøfter jeg dette videre i lys av resultatene fra oppgavens analyse 2.

7.2 Anonymitet og risikosex

Analyse 2 i del 6.2 bekrefter at det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikosex. Både de som har hatt mange og de som har hatt få internettpartnere har signifikant høyere odds for å ha praktisert risikofylt sex enn dem som ikke har hatt sex med noen de har møtt på internett. Denne sammenhengen kan delvis forstås som forskjeller i alkohol- og rusbruk, hivstatus, om man er i et fast forhold eller ikke og om man bor i Oslo eller Akershus eller ikke. Når man kontrollerer for disse faktorene, reduseres

betydningen det å finne sexpartnere på internett har for hvorvidt man har praktisert risikosex eller ikke, hovedsakelig for de som har hatt mange internettpartnere. Det er mulig at forskjeller i behandlingsoptimisme også kan forklare deler av sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikosex. Behandlingsoptimisme er imidlertid ikke særlig utbredt i analyseutvalget. Også etter å ha inkludert kontrollvariablene, er mønsteret det samme mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og å ha praktisert risikofylt sex. De som har hatt få internettpartnere har signifikant høyere odds for å ha praktisert risikosex sammenlignet med de som ikke har hatt noen internettpartnere. Videre har de som har hatt mange internettpartnere signifikant høyere odds for å ha praktisert risikosex sammenlignet med både de som har hatt få internettpartnere og de som ikke har hatt internettpartnere. At de som har hatt mange internettpartnere også har høyest odds for å ha praktisert risikofylt sex, kan antakelig delvis skyldes at de har mange sexpartnere. At de som har hatt få internettpartnere også har høyere odds enn dem som har vært seksuelt aktive, men som ikke har hatt noen internettpartnere, støtter imidlertid antakelsen om at det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex.

På tross av forskjeller noe ulikt forskningsdesign, er resultatene fra den andre analysen i tråd med store deler av den foreliggende forskningen som har funnet en sammenheng mellom internett og risikosex (Lewnard & Berrang-Ford 2014, Liao m.fl. 2006). Den tidligere forskningen er imidlertid preget av at funnene ikke er konsistente med hensyn til denne sammenhengen (Melendez-Torres m.fl. 2015). En rekke studier antyder at det eksisterer en slik sammenheng, samtidig som andre studier ikke finner noen sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex (Bolding m.fl. 2005) eller at bruk av internett til å finne sexpartnere snarere kan være korrelert med sikker sex (Mustanski 2007). Det er også uenighet knyttet til hvorvidt det er internett som sådan som forårsaker risikofylt sex (Adam m.fl. 2011) eller om nettsider for menn som har sex med menn snarere er et verktøy de som allerede praktiserer usikker sex benytter for å finne sexpartnere de kan ha usikker sex med (Bolding m.fl. 2005, Liao m.fl. 2006). Med utgangspunkt i datamaterialet som ligger til grunn for denne studien, er det ikke mulig å konkludere med hvorvidt et av disse forholdene, eller begge, er gjeldende. Delvis skyldes dette at det ikke har vært mulig å skille mellom mennenes seksuelle atferd med sexpartnere møtt offline og dem de har møtt online, slik at man for eksempel kunne undersøke om risikosex hovedsakelig forekom med partnerne møtt på internett. For å undersøke hvorvidt internett forårsaker risiko ville man antakelig vært avhengig av å analysere longitudinelle data, som kunne si noe om eventuelle

endringer i seksuell risikoatferd før og etter at man begynte å finne sexpartnere på internett. Det som imidlertid er mulig å si basert på resultatene fra den andre analysen i denne studien er at det også blant norske menn som har sex med menn synes å eksistere en positiv sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex. Uavhengig av om det er slik at internett forårsaker risikosex eller om det er et verktøy for de som allerede er tilbøyelige til å praktisere risikosex, har tidligere studier lagt vekt på betydningen av å kunne være anonym på nettet for å forstå hva som ligger til grunn for sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofylt sex (Lewnard & Berrang-Ford 2014).

Slik stedsspesifikke muligheter og begrensninger i litteraturen om de tradisjonelle cruisingområdene blir hevdet å sette grenser for hvilke seksuelle handlinger som finner sted, kan seksuelle handlinger med partnere møtt på internett forstås på samme måte. Med hensyn til slike muligheter og begrensninger kan internett sies å utgjøre en ny samhandlingsvirkelighet, som sammenlignet med de tradisjonelle cruisingarenaene innebærer en overgang fra kommunikasjon som er nonverbal og taktil til verbal i tekstlig form. På cruisingområdene er man synlige for hverandre, men man snakker ikke sammen. På nettsidene er man usynlige for hverandre, men kontakt forutsetter at man skriver til hverandre. Slik tausheten opprettholder anonymitet på cruisingområdene, opprettholdes anonymiteten på nettsidene av at man ikke kan se hverandre. Denne forutsetningen for anonymitet på nett innebærer nye måter å være skjult på samtidig som den legger et grunnlag for også å vise deler av seg selv som ellers kan være vanskelig å vise ikke bare på cruisingområder, men også steder hvor man møtes ansikt til ansikt generelt.

Med utgangspunkt i Goffmans teori om sosialt liv forstått som en slags interaksjonsritualer til ære for samhandlingsdeltakernes selv, drøftet jeg i kapittel 3 hvordan nettmediert samhandling skiller seg fra møter ansikt til ansikt. Fundamentalt for Goffmans teorier om sosial samhandling er at individer møtes ansikt til ansikt, og at vi i slike fysiske møter er sårbare. Sårbarheten begrenser våre handlingsmuligheter i den forstand at vi ønsker at andre skal møte oss med respekt, og at dette forutsetter at vi også behandler andre på en verdig måte. I samhandling på nettet, møter man ikke dem man snakker med fysisk. Når samhandlingen blir autonom fra de kroppslige møter, fjernes også delvis grunnlaget som gjør andre mennesker truende og oss sårbare. Slik etableres muligheten til å slippe fri fra begrensningene normer legger på vår atferd i fysiske møter. Når man ikke er fysisk nær hverandre, kan man i nettmediert samhandling velge om man vil skjule deler av eller hele sin

identitet, samtidig som man har større kontroll over om og eventuelt når man vil vise mer av seg selv. Denne opplevelsen av anonymitet blir hevdet å gjøre det mulig å skille handlinger på internett fra ens offline liv og identitet (Suler 2004). Man blir mindre sårbar fordi det man sier og gjør på internett ikke nødvendigvis kan knyttes til ens øvrige liv. Samtidig blir man mindre sårbar fordi man ikke ser eller hører den andres nonverbale og verbale reaksjoner. Slik kan det å være usynlige for hverandre i nettmediert samhandling senke terskelen for å være åpen og dermed vise mer av seg selv enn man evner i fysiske møter. Anonymitet og usynlighet på nettet gir dermed nye muligheter hva angår selvpresentasjon og interaksjon. Med hensyn til det å finne sexpartnere på internett blant menn som har sex med menn, innebærer dette at det blir enklere å finne noen som søker det samme som en selv. At de som har hatt sex med noen de har møtt på internett de siste seks månedene også har høyere sannsynlighet for å ha praktisert risikosex denne perioden, kan dermed tenkes å skyldes at nettsidene gjør det enklere å finne noen å ha usikker sex med.

Når man møter potensielle sexpartnere på offline arenaer, skjulte så vel som åpne, er det vanskelig å vite hvem som søker det samme som en selv, og det kan være komplisert å finne ut av den andres preferanser fordi det gjerne forutsetter at man snakker om det. I selvpresentasjon på nettsider for menn som har sex med menn kan man imidlertid bruke den egendefinerte profilteksten til å synliggjøre bestemte aspekter ved seg selv. Hva sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex angår, gjelder dette spesielt muligheten til å uttrykke hvilke seksuelle preferanser man har. Man kan utforme profilen slik at man blir kontaktet av andre hvis preferanser korresponderer med ens egne. En rekke studier viser følgende at bruk av internett til å finne sexpartnere er utbredt blant menn med bestemte seksuelle preferanser, spesielt med hensyn til preferanser for ubeskyttet sex (Balán m.fl. 2009, Carballo-Diéguéz m.fl. 2006, Halkitis & Parsons 2003, Klein 2012). Davis m.fl. (2006b) antyder i forlengelsen av dette at sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og å praktisere usikker sex kan skyldes at brukerne gjennom sofistikert konstruksjon og fortolkning av brukerprofiler forsøker å redusere risikoen for overføring av hiv ved et eventuelt seksuelt møte, uten at dette går på bekostning av å ha ubeskyttet analsex. Altså at man for eksempel forsøker å finne noen å ha ubeskyttet analsex med som på brukerprofilen direkte eller indirekte oppgir å ha samme hivstatus som en selv. Følgelig er det mulig at den observerte sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofylt sex i analyse 2 skyldes at de som bruker internett til å finne sexpartnere i større grad evner å komme i kontakt med

personer som har oppgitt å ha samme hivstatus som dem selv. Fordi slike risikoreduserende praksiser forutsetter at man er eksplisitt vedrørende informasjon som ellers kan være vanskelig å formidle i fysiske møter, illustrerer dette hvordan det er enklere å være mer direkte i samhandling på internett.

Foruten å kunne utforme egendefinerte profiltekster, er det på nettsidene også mulig å fylle ut forhåndsdefinerte kategorier for blant annet seksuelle preferanser. Dette innebærer på samme måte en eksplisering av informasjon som ellers må formidles mer diskret og indirekte i fysiske møter. Denne direkte måten å formidle seksuell informasjon på skiller seg også fra samhandling på cruisingstedene, som til tross for å være mer "rett på sak" hva angår sex, forutsetter en mer forsiktig fremgangsmåte for å etablere seksuell kontakt. Det å være eksplisitt om seksuelle preferanser i forhåndsdefinerte kategorier, legger grunnlaget for å "browse" i og filtrere ut de som ikke har huket av på de egenskapene og preferansene man søker. Slik gjør nettsidene det enklere å finne noen som søker det samme som en selv, ikke bare ved at man kan gå gjennom alle brukerprofilene, men ved at nettsidene også har funksjoner som gjør denne letingen mer effektiv. Filtreringspraksisen og det å forholde seg til brukerprofiler ligger imidlertid utenfor den direkte kontakten mellom mennene på nettsidene. Det som er skrevet om brukerprofiler og filtreringspraksis bør således forstås som måtene man velger ut hvem man vil kontakte. Flere studier har videre fokusert på selve samhandlingen, i form av samtalen, mellom mennene som en forklaring på hvorfor det er en sammenheng mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å praktisere risikofyllt sex (Adam m.fl. 2011, Ostergren m.fl. 2011). I forlengelsen av det som er skrevet om redusert sårbarhet og mer uhemmet atferd på internett, hevder Lewnard & Berrang-Ford (2014) at sannsynligheten er større for at menn som har sex med menn også diskuterer hivstatus og seksuelle preferanser når de møtes online enn offline. At man i større grad snakker om slike forhold på internett, representerer et brudd med hvordan man i fysiske møter er mer bundet av sosiale normer som gjør at man må prøve seg mer forsiktig frem, ta hensyn til og være mer oppmerksom på den andres signaler. Når man i samhandling på nett ikke kan oppfatte den andres signaler på samme måte, blir det enklere å være eksplisitt om hva man forventer av et seksuelt møte, slik dette også innebærer preferanser for kondombruk.

Uavhengig av om fokuset er på brukerprofiler, filtreringspraksis eller den direkte kontakten i en samtale, kan det innvendes at det indirekte forutsettes at mennene som bruker internett til å finne sexpartnere i utgangspunktet *ønsker* å finne noen å ha ubeskyttet analsex med. Således er forklaringene ovenfor i tråd med antakelsen om at internett er et verktøy som

gjør det enklere å finne sexpartnere for dem som i utgangspunktet ønsker å ha usikker sex. Funnene til Adam m.fl. (2011) peker imidlertid i retning av at internett potensielt også kan "forårsake" risikosex, i den forstand at man har ubeskyttet analsex med en man møtte på internett, uten at man i utgangspunktet hadde et ønske om eller en preferanse for å ha ubeskyttet sex. De viser til at det å fantasere om usikker sex på nettet er assosiert med seksuell risikoatferd, også når man kontrollerer for blant annet preferanser for kondombruk. Følgelig kan sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikofyllt sex skyldes at de som har hatt internettpartnere deler seksuelle fantasier om ubeskyttet analsex online, som innebærer at man sammen konstruerer seksuelle script som legger føringer og forventninger på de fysiske seksuelle møtene.

Resultatene i analyse 2, som viser at de som har hatt sex med noen de har møtt på internett også har større sannsynlighet for å praktisere usikker sex, kan altså tenkes å skyldes at det på internett er enklere å finne noen som har samme seksuelle preferanser som en selv. Således kan sammenhengen mellom bruk av internett til å finne sexpartnere og det å ha praktisert risikosex sies å være et uttrykk for en mer generell tendens som gjør seg gjeldende i samhandling på internett, og der fremmede kommer i kontakt med hverandre spesielt. Både selvpresentasjon og interaksjon virker å være mer ubegrenset av normer på internett enn det er i det vanlige liv, i fysiske møter. Som diskutert synes dette, med hensyn til bruk av internett til å finne sexpartnere blant menn som har sex med menn, å gjøre det enklere å være mer uttalt angående hva man forventer av et seksuelt møte. I dette ligger et potensial for å forhandle sikrere sex, men resultatene fra denne studien så vel som en stor del av den tidligere forskningen peker imidlertid i retning av at de som finner sine sexpartnere på internett snarere bruker denne anonyme samhandlingsvirkeligheten til å finne noen de kan ha ubeskyttet sex med.

7.3 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan internett i en cruisingsammenheng kan sies å representere noe nytt og således etablere nye vilkår for seksuelle møter mellom menn. Med utgangspunkt i den første analysen vil jeg imidlertid først si noe om hva nettsidene ikke endrer, men *viderefører*. Til tross for forskjellene mellom en nettside og en park, eller et offentlig toalett, eksisterer det en kontinuitet i måtene den seksuelle minoriteten menn som har sex med menn har organisert sin seksualitet historisk og frem til i dag. I sin studie av

menn på tradisjonelle cruisingområder, skrev Andersen (1987) at det var i det offentlige rom at de homoerotiske fantasier og behov fant en arena hvor de kunne leve ut uten at det gikk på bekostning av den "streite" hverdag. Foruten å være effektive kilder til å finne noen å ha sex med for menn som har sex med menn generelt, ser det ut til at nettsidene er spesielt appellerende for de av dem som ikke har en homofil selvforståelse og for dem som ellers ikke er åpne om at de har sex med andre menn. Med hensyn til menn som lever slike liv kan man spørre seg om ikke deres homoerotiske fantasier og behov har funnet et nytt rom hvor de kan leve ut uten at det går på bekostning av deres ellers "streite" hverdag. På samme måte som de tradisjonelle cruisingområdene, tilfredsstiller også internett et behov for å skjule seksuell kontakt med andre menn. Således kan nettsidene for menn som har sex med menn sies å være erotiske oaser i en digital storby kalt internett – steder man kan oppsøke for seksuell kontakt med andre menn uten at det går på den heterofile identiteten løs.

Internett representerer imidlertid en ny samhandlingsvirkelighet hvor anonymitetsforutsetninger er annerledes enn dem på de tradisjonelle cruisingområdene. Det er ved dette at internett representerer noe kvalitativt nytt, som endrer vilkårene for seksuelle møter mellom menn. I motsetning til anonymiteten på cruisingområdene som gjorde det mulig å skjule seg selv for menneskene rundt og de andre mennene på stedet, gjør anonymiteten på internett på internett det enklere også å vise større deler av seg selv. Når man ikke ser hverandre, blir det lettere å synliggjøre andre aspekter ved seg selv. Nettsidene gjør det derfor ikke bare enklere å navigere i et hav av potensielle sexpartnere, de gjør det også enklere å være åpen om ens seksuelle preferanser og dermed finne noen som søker det samme som en selv. Implikasjonen av dette synes i tidligere forskning, så vel som i denne studien, å føre til en økning i usikker sex blant menn som har sex med menn fordi det er lettere å finne noen å ha usikker sex med online enn offline. Følgelig støtter også denne studien tidligere forskning som påpeker at nettsidene for menn som har sex med menn potensielt kan øke forekomsten av risikosex hvilket kan ha konsekvenser for spredningen av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner i en allerede utsatt del av befolkningen.

En begrensning ved denne studien utover de som er nevnt i diskusjonen ovenfor, er at utvalget ikke er representativt for populasjonen menn som har sex med menn i Norge. Følgelig er det ikke grunnlag for å generalisere funnene fra analysene til noen større populasjon. Det er imidlertid interessant at sammenhengene som observeres i denne studien er i overensstemmelse med resultater fra en rekke utenlandske studier, hvor utvalgene også er trukket på andre måter enn det som er studert her.

En annen begrensning ved studien kan være at dataene som ligger til grunn for analysene er fra 2007. Det teknologiske landskapet endrer seg raskt, og ser allerede annerledes ut enn det gjorde for åtte år siden. Nye medier for å etablere seksuell kontakt mellom menn kan tenkes å innebære en potensiell effektivisering av det å finne sexpartnere ved hjelp av teknologiske verktøy. Et forslag til videre forskning vil være derfor være å gjøre en tilsvarende studie som den analysene i denne oppgaven er basert på. Til tross for at det ville være to tverrsnittundersøkelser, kunne dette belyse eventuelle endringer som har skjedd siden 2007. En slik ny studie burde følgelig benytte de samme spørsmålene, samtidig som man inkluderer nye som tar høyde for utviklingen i det teknologiske landskapet.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Abara, Winston, Annang, Lucy, Spencer, Melinda S., Fairchild, Amanda Jane & Debbie Billings (2014). "Understanding internet sex-seeking behaviour and sexual risk among young men who have sex with men: evidence from a cross-sectional study *Sexually Transmitted Infections*, 90: 8, pp. 596-601.
- Adam, Philippe C. G., Murphy, Dean A. & John B. F. de Wit (2011). "When do online sexual fantasies become reality? The contribution of erotic chatting via the Internet to sexual risk-taking in gay and other men who have sex with men". *Health Education Research*, 26: 3, pp. 506-515.
- Album, Dag (2007 [1996]). *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Otta: Tano.
- Andersen, Bjarne (1987). *Erotiske oaser i offentlige sfærer: Amor obscurus: en studie av anonym homoseksuell adferd i offentlige sfærer. strategier for å unngå stigmatisering*. Hovedoppgave, Institutt for sosialantropologi, Universitetet i Oslo.
- Arundale, Robert B. (2010) "Face as emergent in interpersonal communication: An alternative to Goffman", i Bargiela-chiappini, F. & M. Haugh (ed.) *Face, communication and social interaction*. London: Equinox, pp. 33-54.
- Balán, Iván C., Carballo-Diéguez, Alex, Ventuneac, Ana & Robert H. Remien (2009). "Intentional Condomless Anal Intercourse Among Latino MSM Who Meet Sexual Partners on the Internet". *AIDS Education and Prevention*, 21:1, pp. 14-24.
- Bargh, John A. & Katelyn Y. A. McKenna (2004). "The Internet and Social Life". *Annual Review of Psychology*, 55, pp. 573-590.
- Barraket, Jo & Millsom S. Henry-Waring (2008). "Getting it on(line): Sociological perspectives on e-dating". *Journal of Sociology*. 44: 149, pp. 149-165.
- Bauman, Zygmunt (1993). *Postmodern Ethics*. Blackwell: Oxford.
- Bech, Henning (1997) *When men meet. Homosexuality and modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Benjamin, Walter (2014 [1939]). "Om noen motiver hos Baudelaire", i Arild Linneberg (red.) *Walter Benjamin. Skrifter i utvalg [I]*. Vidarforlaget.
- Benotsch, Eric G., Kalichman, Seth & Maggi Cage (2002). "Men Who Have Met Sex Partners via the Internet: Prevalence, Predictors and Implications for HIV Prevention". *Archives of Sexual Behavior*, 31: 2, pp. 177-183.

- Berg, Rigmor C. (2009). "Barebacking: A Review of the Literature". *Archives of Sexual Behavior*, 38:5, pp. 754-764.
- Berg, Rigmor C. (2008). "Barebacking among MSM Internet Users". *AIDS and Behavior*, 12, pp. 822-833.
- Beymer, Matthew R., Weiss, Robert E., Bolan, Robert K., Rudy, Ellen T., Bourque, Linda B., Rodriguez, Jeffrey P. & Donald E. Morisky (2014). "Sex on demand: geosocial networking phone apps and risk of sexually transmitted infections among a cross-sectional sample of men who have sex with men in Los Angeles county". *Sexually Transmitted Diseases*, 90, pp. 567-572.
- Binson, Diane m.fl. (2001). "Differential HIV Risk in Bathhouses and Public Cruising Areas". *American Journal of Public Health*, 91:9, pp 1482-1486.
- Bird, Sharon R. (1996). "Welcome to the Men's Club. Homosociality and the Maintenance of Hegemonic Masculinity". *Gender & Society*, 10, pp. 120-132.
- Blystad, Hans, Kløvstad, Hilde, Kostova, Venelina, Nilsen, Øivind, Sandbu, Synne, Stene-Johansen, Kathrine, Steinbakk, Martin, Svendsen, Per Kristian og Inger Sofie Samdal Vik (2013). *Blod- og seksuelt overførbare sykdommer: Årsrapport 2012 for sykdomsprogrammet*. Oslo, Folkehelseinstituttet.
- Bolding, Graham, Davis, Mark, Hart, Graham, Sherr, Lorraine & Jonathan Elford (2007). "Where Young MSM Meet Their First Sexual Partner: the Role of the Internet". *AIDS and Behavior*, 11, pp. 522-526.
- Bolding, Graham, Davis, Mark, Hart, Graham, Sherr, Lorraine & Jonathan Elford (2005). "Gay men who look for sex on the Internet: is there more HIV/STI risk with online partners?". *AIDS*, 19, pp. 961-968.
- Buchacz, K., McFarland, W., Kellogg, T. A., Loeb, L., Holmberg, S. D., Dilley, J. & J. D. Klausner (2005). "Amphetamine use is associated with increased HIV incidence among men who have sex with men in San Francisco". *AIDS*, 19: 13, pp. 1423-4.
- Bull, S. & M. McFarlane (2000). "Soliciting sex on the Internet: what are the risks for sexually transmitted diseases and HIV?". *Sexually Transmitted Diseases*, 27: 9, pp. 545-50.
- Bullingham, Liam & Ana C. Vasconcelos (2013). "The presentation of self in the online world: Goffman and the study of online identities". *Journal of Information Science*, 39: 1, pp. 101-112.

- Brown, Graham, Maycock Bruce & Sharyn Burns (2005). "Your picture is your bait: use and meaning of cyberspace among gay men". *The Journal of Sex Research*, 42: 1, pp. 63-73.
- Carballo-Diéguez, Alex, Dowsett, Gary W., Ventuneac, Ana, Remien, Robert H., Balan, Ivan, Dlezal, Curtis, Luciano, Oswaldo & Peter Lin (2006). "Cybercartography of popular internet sites used by New York City men who have sex with men interested in bareback sex". *AIDS Education and Prevention*, 18: 6, pp. 475-489.
- Chandra, Anjani, Mosher, William D., Copen, Casey & Catlainn Sionean (2011). "Sexual Behavior, Sexual Attraction, and Sexual Identity in the United States: Data from the 2006-2008 National Survey of Family Growth". *National Health Statistics Reports*, 36, pp. 1-36.
- Chauncey, George (1994). *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World 1890-1940*. Basic Books.
- Cooper, Al (1998). "Sexuality and the Internet: Surfing into the New Millenium". *Cyberpsychology & Behavior*, 1: 2, pp. 187-193.
- Cooper, Dale (2012). "'No Fats or Fems'". *Huffington Post*, 10. desember.
http://www.huffingtonpost.com/dale-cooper/grindr-discrimination_b_1948766.html.
 (Lesedato: 16.05.2015)
- Davis, Mark, Hart, Graham, Bolding, Graham, Sherr, Lorraine & Jonathan Elford (2006a). "E-dating, identity and HIV prevention: theorizing sexualities, risk and network society". *Sociology of Health & Illness*, 28: 4, pp. 457-478.
- Davis, Mark, Hart, Graham, Bolding, Graham, Sherr, Lorraine & Jonathan Elford (2006b). "Sex and the Internet: Gay men, risk reduction and serostatus". *Culture, Health & Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*, 8: 2, pp. 161-174.
- Delpech, V. & J. Lundgren (2014). "Death from AIDS is preventable, so why are people still dying of AIDS in Europe?". *Eurosurveillance*, 19: 47.
- Delph, Edward William (1978). *The Silent Community: Public Homosexual Encounters*. London: SAGE Publications.
- Downing, Martin J. (2012). "Using the Internet in Pursuit of Public Sexual Encounters: Is Frequency of Use Associated With Risk Behavior Among MSM?". *American Journal of Men's Health*, 6: 1, pp. 18-27.

- Elford, J., Ibrahim, F., Bukutu, C. & J. Anderson (2007). "Sexual behaviour of people living with HIV in London: implications for HIV transmission". *AIDS*, 21, pp. 63-70.
- Elford, J., Bolding, G., Davis, M., Sherr L. & G. Hart (2004). "Trends in sexual behaviour among London homosexual men 1998-2003: implications for HIV prevention and sexual health promotion". *Sexually Transmitted Infections*, 80, pp. 451-454.
- Elford, Jonathan, Bolding, Graham & Lorraine Sherr (2001) "Seeking sex on the Internet and sexual risk behaviour among gay men using London gyms". *AIDS*, 15: 11, pp. 1409-1415.
- Eliason, Michele J. (1995). "Accounts of Sexual Identity Formation in Heterosexual Students". *Sex Roles*, 32: 11/12, pp. 821-834.
- Ellison, Nicole B., Hancock, Jeffrey T. & Catalina L. Toma (2011). "Profile as promise: A framework for conceptualizing veracity in online dating self-presentations". *New media & society*, 14: 1, pp. 45-62.
- Eman, Greger (1999). "Den homosexuella infrastrukturen i Stockholm 1880-1920", i Göran Söderström (red.) *Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960*. Borås: Stockholmia Förlag. pp. 104-127.
- EMIS (2010). *Europeiske men som har sex med men internettundersøkelse. Norske resultater. Rapport*. Oslo, Prosjektteamet EMIS Norge.
- Evans, Alison Ruth, Wiggins, Richard D., Mercer, Catherine H., Bolding, Graham J. & Jonathan Elford (2007). "Men who have sex with men in Great Britain: comparison of a self-selected internet sample with a national probability sample". *Sexually Transmitted Infections*, 83, pp. 200-205.
- Festinger, L., Pepitone, A & T. Newcomb (1952). "Some consequences of de-individuation in a group". *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 47: 2, pp. 382-289.
- Firebaugh, Glenn (2008). *Seven Rules for Social Research*. Princeton University Press: New Jersey.
- Frankis, Jamie S. & Paul Flowers (2009). "Public Sexual Cultures: A Systematic Review of Qualitative Research Investigating Men's Sexual Behaviors with Men in Public Spaces". *Journal of Homosexuality*, 56:7, pp. 861-893.
- Frankis, Jamie S. & Paul Flowers (2005). "Men who have sex with men (MSM) in public sex environments (PSEs): A systematic review of quantitative literature". *AIDS Care: Psychological and Socio-medical Aspects of AIDS/HIV*, 17:3, pp. 273-288.

- Garofalo, Robert, Herrick, Amy, Mustanski, Brian S. & Geri Rachel Donenberg (2007a). "Tip of the Iceberg: Young Men Who Have Sex With Men, the Internet, and HIV Risk". *American Journal of Public Health*, 97: 6, pp. 1113-1117.
- Garofalo, R., Mustanski, B. S., McKirnan, D. J., Herrick A. & G. R. Donenberg (2007b). "Metamphetamine and young men who have sex with men: understanding patterns and correlates of use and the association with HIV-related sexual risk". *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 161: 6, pp. 591-6.
- Giddens, Anthony (1994). *Intimitetens forandring. Seksualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund*. Hans Reitzels Forlag: København.
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press: California.
- Goffman, Erving (2010 [1971]). *Relations in Public. Microstudies of the Public Order*. New Jersey: Transactions Publishers.
- Goffman, Erving (1983). "The Interaction Order: Americal Sociological Association, 1982 Presidential Address". *American Sociological Review*, 48: 1, pp. 1-17.
- Goffman, Erving (1967). *Interaction Ritual*. New York: Doubleday.
- Goffman, Erving (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Goffman, Erving (1956a). "The Nature of Deference and Demeanor". *American Anthropologist*, 58: 3, pp. 473-502.
- Goffman, Erving (1956b). "Embarrassment and Social Organization". *American Journal of Sociology*, 62: 3, pp. 264-271.
- Grov, Christian, Breslow, Aaron S., Newcomb, Michael E., Rosenberger, Joshua G. & Jose A. Bauermeister (2014). "Gay and Bisexual men's use of the Internet: Research from the 1990s through 2013". *Journal of Sex Research*, 51: 4, pp. 390-409.
- Halkitis, P. N. & J. T. Parsons (2003). "Intentional unsafe sex (barebacking) among HIV-positive gay men who seek sexual partners on the Internet". *AIDS Care: Psychological and Sociomedical Aspects of AIDS/HIV*, 15: 3, pp. 367-378.
- Hardey, Michael (2004) "Mediated Relationships: Authenticity and the possibility of romance". *Information, Communication & Society*, 7: 2, pp. 207-222.
- Hardey, Michael (2002). "Life beyond the screen: embodiment and identity through the internet". *The Sociological Review*, 50: 4, pp. 570-585.

- Hegna, Kristinn, Kristiansen, Hans W. og Bera Ulstein Moseng (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Rapport 1/1999.
- Heim, Michael (1993). *The Metaphysics of Virtual Reality*. Oxford University Press: Oxford.
- Hillier, Lynne & Lyn Harrison (2007). "Building Realities Less Limited Than Their Own: Young People Practising Same-Sex Attraction on the Internet". *Sexualities*, 10: 82, pp. 82-100.
- Horvath, Keith J., Rosser, Simon & Gary Remafedi (2008). "Sexual Risk Taking Among Young Internet-Using Men Who Have Sex With Men". *American Journal of Public Health*, 98: 6, pp. 1059-1067.
- Humphreys, Laud (2008 [1970]). *Tearoom Trade: Impersonal sex in public place*. 3rd ed. New York: Aldine Transaction.
- Institute of Medicine (2011). *The Health of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People: Building a Foundation for Better Understanding*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Jagose, Annamarie (1996). *Queer theory: An Introduction*. New York: New York University Press.
- Jenkins, Richard (2010). "The 21st-Century Interaction Order", i Jacobsen, Michael Hviid (red.) *The Contemporary Goffman*. New York: Routledge, pp. 257-274.
- Joinson, Adam N. (2007) *Disinhibition and the Internet*, i Gackenbach, Jayne (ed.) *Psychology and the Internet. Intrapersonal, Interpersonal and Transpersonal Implications*, London: Academic Press, pp. 76-90
- Jones, Rodney H. (2005). "'You show me yours, I'll show you mine': the negotiation of shifts from textual to visual modes in computer-mediated interaction among gay men". *Visual communication*, 4: 1, pp 69-92.
- Karp, David A. (1973). "Hiding in Pornographic Bookstores: A Reconsideration of the Nature of Urban Anonymity". *Journal of Contemporary Ethnography*, 1: 4, pp, 427-451.
- Katz, Mitchell H., Schwarcz, Sandra K., Kellogg, Timothy A., Klausner, Jeffrey D., Dilley, James W., Gibson, Steven & William McFarland (2002). "Impact of Highly Active Antiretroviral Treatment on HIV Seroincidence Among Men Who Have Sex With Men: San Francisco". *American Journal of Public Health*, 92: 3, pp. 388-394.

- Kerr, Zachary Y., Pollack, Lance M., Woods, William J., Blair, Johnny & Diane Binson (2014). "Use of Multiple Sex Venues and Prevalence of HIV Risk Behavior: Identifying High-Risk Men Who Have Sex with Men". *Archives of Sexual Behavior*.
- Kim, Andrea A., Kent, Charlotte, McFarland, Willi & Jeffrey D. Klausner (2001). "Cruising on the Internet Highway". *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*, 28, pp. 89-93.
- Klausner, Jeffrey D., Wolf, Wendy, Fischer-Ponce, Lyn, Zolt, Ilene & Mitchell H. Katz (2000). "Tracing a Syphilis Outbreak Through Cyberspace". *JAMA*, 284: 4, pp. 447-449.
- Klein, H. (2012). "Anonymous sex and HIV risk practices among men using the Internet specifically to find male partners for unprotected sex". *Public Health*, 126: 6, pp. 471-481.
- Koblin, Beryl A., Husnik, Marla J., Colfax, Grant, Huang, Yijian, Madison, Maria, Mayer, Kenneth, Barresi, Patrick J., Coates, Thomas J., Chesney, Margaret A. & Susan Buchbinder (2006). "Risk factors for HIV infection among men who have sex with men". *AIDS*, 20, pp. 731-739.
- Kristiansen, Hans W. (2004). *Kjærlighetskarusellen. Eldre homoseksuelle menns livsfortellinger og livsløp i Norge*. Doktoravhandling, Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Kristiansen, Hans W. og Willy Pedersen (2003). "Å gjøre det, å føle det og å være det. Homoseksualitet i det seinmoderne". *Tidsskrift for samfunnsforskning*. pp. 3-34.
- Lapidot-Lefler, Noam & Azy Barak (2012). "Effects of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on toxic online disinhibition". *Computers in Human Behavior*, 28: 2, pp. 434-443.
- Lapinski, Maria Knight, Braz, Mary E. & Erin K. Maloney (2010). "The Down Low, Social Stigma, and Risky Sexual Behaviors: Insights from African-American Men Who Have Sex with Men". *Journal of Homosexuality*, 57: 5, pp. 610-633.
- Lewnard, Joseph A. & Lea Berrang-Ford (2014). "Internet-based partner selection and risk for unprotected anal intercourse in sexual encounters among men who have sex with men: a meta-analysis of observational studies". *Sexually Transmitted Infections*, 90, pp. 290-296.

- Liau, A., Milley, G. & G. Marks (2006). "Meta-analytic examination of online sex-seeking and sexual risk behavior among men who have sex with men". *Sexually Transmitted Diseases*, 33: 9, pp. 576-84.
- Lindholm, Margareta & Arne Nilsson (2002). *En annan stad. Kvinnligt og mannligt homoliv 1950-1980*. Göteborg: Alfabeta Bokförlag AB.
- Lynne, J. Robert, Cullen, Francis T. & Richard A. Ball (2011). *Criminological Theory: Context and Consequences*. 5th ed. California: Sage Publications.
- Malebranche, David J., Arriola, Kimberly Jacob, Jenkins, Tyrrell R., Dauria, Emily & Shilpa N. Patel (2010). "Exploring the "Bisexual Bridge": A Qualitative Study of Risk Behavior and Disclosure of Same-Sex Behavior Among Black Bisexual Men". *American Journal of Public Health*, 100: 1, pp. 159-164.
- Mansergh, G., Marks, G., Colfax, G. N., Guzman, R., Rader, M. & S. Buchbinder (2002). "'Barebacking' in a diverse sample of men who have sex with men". *AIDS*, 16: 4, pp. 653-9.
- Mansergh, Gordon & Gary Marks (1998). "Age and risk of HIV infection in men who have sex with men". *AIDS*, 12, pp. 1119-1128.
- McCormack, Mark & Erik Anderson (2010). "It's Just Not Acceptable Any More: The Erosion of Homophobia and the Softening of Masculinity at an English Sixth Form". *Sociology*, 44: 5, pp 843-859.
- Melendez-Torres, G. J., Nye, Elizabeth & Chris Bonell (2015). "Internet sex-seeking is inconsistently linked with sexual risk in men who have sex with men: systematic review of within-subject comparisons". *Sexual Health*.
- Mercer, Catherine H., Tanton, Clare, Prah, Philip, Erens, Bob, Sonnenberg, Pam, Clifton, Soazig, Macdowall, Wendy, Lewis, Ruth, Field, Nigel, Datta, Jessica, Copas, Andrew J., Phelps, Andrew, Wellings, Kaye & Anne M. Johnson (2013). "Changes in sexual attitudes and lifestyles in Britain through the life course over time: findings from the National Surveys of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal)". *The Lancet*, 382: 9907, pp. 1781-1794.
- Middelthon, Anne-Lise (2001). *Being young and Gay in the Context of HIV: A Qualitative Study among Young Norwegian Gay Men*. Doktoravhandling, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Miller, Hugh (1995). *The Presentation of Self in Electronic Life: Goffman on the Internet*. Paper presented at Embodied Knowledge and Virtual Space Conference Goldsmiths

- College, London. <http://www.dourish.com/classes/ics234cw04/miller2.pdf> (Lesedato: 16.03.2015).
- Miller, H. & J. Arnold (2009). "Identity in cyberspace", i Wheeler S. (ed.) *Connected minds, emerging cultures: Cybercultures in online learning*. Greenwich: IAP, pp. 53-64.
- Mood, Carina (2010). "Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It". *European Sociological Review*, 26: 1, pp. 67-82.
- Mustanski, Brian S., Newcomb, Michael E., Du Bois, Steve N., Garcia, Steve N. & Christian Grov (2011). "HIV in Young Men Who Have Sex with Men: A Review of Epidemiology, Risk and Protective Factors, and Interventions". *The Journal of Sex Research*, 48: 2, pp. 218-253.
- Mustanski, B. S. (2007). "Are sexual partners met online associated with HIV/STI risk behaviours? Retrospective and daily diary data in conflict". *AIDS Care*, 19: 6, pp. 822-827.
- Månsson, Sven-Axel (1998). *Sexuella förhållanden mellan människor av samma kön*, i Lewin, Bo (red) *Sex i Sverige. Om sexuallivet i Sverige 1996*, Folkhälsoinstitutet 1998: 11, pp. 167-181.
- Nardone, Anthony, Delpech, Valerie, Gill, O. Noel, Fenton, Kevin A. & Jane Anderson (2013). "HIV in the UK: test, test, and test again". *The Lancet*, 382: 9906, pp. 1687-8.
- Nilsson, Arne (1998) *Såna & riktiga karlar: Om manlig homosexualitet i Göteborgs decennier kring andra världskriget*. Göteborg: Anamma Böcker.
- Ostergren, Jenny E., Rosser, Simon B. R. & Keith Horvath (2011). "Reasons for non-use of condoms among men who have sex with men: a comparison of receptive and insertive role in sex and online and offline meeting venue". *Culture, Health & Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*, 13: 2, pp. 123-140.
- Pedersen, Willy (2005). *Nye seksualiteter*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Phillips, Andrew N., Cambiano, Valentina, Nakagawa, Fumiyo, Brown, Alison E., Lampe, Fiona, Rodger, Alison, Miners, Alex, Elford, Jonathan, Hart, Graham, Johnson, Anne M., Lundgren, Jens & Valerie C. Delpech (2013). "Increased HIV Incidence in Men Who Have Sex with Men Despite High Levels of ART-Induced Viral Suppression: Analysis of an Extensively Documented Epidemic". *PLoS ONE*, 8: 2, e55312.
- Pines, Heather A., Gorbach, Pamina M., Weiss, Robert E., Shoptaw, Steve, Landovitz, Raphael J., Javanbakht, Marjan, Ostrow, David G., Stall, Ron D. & Michael Plankey (2014). "Sexual risk trajectories among MSM in the United States: implications for

- pre-exposure prophylaxis delivery". *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*, 65: 5, pp. 579-586.
- Prieur, Annick (2002a). "Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn". *Kontur*, 6, pp. 4-12.
- Prieur, Annick (2002b). "Fargens betydning. Om rasisme og konstruksjon av etniske identiteter". *Sosiologi i dag*, 32, pp. 59-82.
- Prieur, Annick (1994). *Isenesettelser av kjønn. Transvestitter og machomenn i Mexico by*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Prieur, Annick (1988). *Kjærlighet mellom menn i aidsens tid*. Oslo: Pax Forlag A.s
- Race, Kane (2015). "Speculative pragmatism and intimate arrangements: online hook-up devices in gay life". *Culture Health and Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*. 17: 4, pp. 496-511.
- Race, Kane (2010). "Click here for HIV status: Shifting templates of sexual negotiation". *Emotion Space and Society*. 3, pp. 7-14.
- Reback C. J. & S. Larkins (2010). "Maintaining a heterosexual identity: sexual meanings among a sample of heterosexually identified men who have sex with men". *Archives of Sexual Behavior*, 39: 3, pp. 766-73.
- Ringdal, Kristen (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*, 2. utg.. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Rodriguez, Mathew (2014). "Is Discrimination on Grindr Killing Gay Sex?". *Huffington Post*, 1. oktober. http://www.huffingtonpost.com/mathew-rodriguez/is-discrimination-on-grindr-killing-gay-sex_b_4558989.html. (Lesedato: 16.05.2015)
- Rosenberg, Eli S., Sullivan, Patrick S., DiNenno, Elizabeth A., Salazar, Laura F. & Travis H. Sanchez (2011). "Number of casual male sexual partners and associated factors among men who have sex with men: Results from the National HIV Behavioral Surveillance system". *BMC Public Health*, 11: 189.
- Ross, Michael W., Tikkanen, Ronny & Sven-Axel Månsson. (2000). "Differences between Internet samples and conventional samples of men who have sex with men: implications for research and HIV interventions". *Social Science & Medicine*, 51, pp. 749-758.
- Robinson, Brandon Andrew & David A. Moskowitz (2013). "The eroticism of Internet cruising as a self-contained behavior: a multivariate analysis of men seeking men

- demographics and getting off online". *Culture, Health & Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*, 15: 5, pp. 555-569.
- Rosenfeld, Michael J. & Reuben Thomas (2012). "Searching for a Mate: The Rise of the Internet as a Social Intermediary". *American Sociological Review*, 77: 4, pp. 523-547.
- Sánchez, Francisco J., Westefeld, John S., Liu, William Ming & Eric Vilain (2010). "Masculine Gender Role Conflict and Negative Feelings about Being Gay". *Professional psychology, research and practice*, 41: 2, pp. 104-111.
- Sanchez, Travis, Smith, Amanda, Denson, Damian, DiNenno, Elizabeth & Amy Lansky (2012). "Internet-Based Methods May Reach Higher-Risk Men who have Sex with Men Not Reached Through Venue-Based Sampling". *The Open AIDS Journal*, 6, pp. 83-89.
- Schrimshaw, Eric W., Downing Jr., Martin J. & Karolynn Siegel (2013). "Sexual Venue Selection and Strategies for Concealment of Same-Sex Behavior Among Non-Disclosing Men Who Have Sex with Men and Women". *Journal of Homosexuality*, 60: 1, pp. 120-145.
- Simmel, Georg (1990 [1903]). *Storbyene og åndslivet*, i Østerberg, Dag (red.) *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. Oslo: Pax Forlag.
- Skog, Ole-Jørgen (2010). *Å forklare sosiale fenomener*. 2. utg. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Smittskyddsinstitutet (2012). *Alkohol och sexuellt risktagande. Teoretiske perspektiv och en kvalitativ studie om alkohol och sexuellt risktagande bland ungdomar och unga vuxna*. Solna, Smittskyddsinstitutet.
- Spears, Russel, Postmes, Tom, Lea, Martin & Anka Wolbert (2002). "When Are Net Effects Gross Products? The Power of Influence and the Influence of Power in Computer-Mediated Communication". *Journal of Social Issues*, 58: 1, pp. 91-107.
- Sproull, Lee & Sara Kiesler (1986). "Reducing social context cues: electronic mail in organizational communication". *Management Science*, 32: 11, pp. 1492-1512.
- Suler, John (2004). "The Online Disinhibition Effect". *CyberPsychology & Behavior*, 7: 3, pp. 321-326.
- Tewksbury, Richard (2008). "Finding Erotic Oases: Locationg the Sites of Men's Same-Sex Anonymous Sexual Encounters". *Journal of Homosexuality*, 55: 1 pp. 1-19.
- Tikkanen, Ronny & Michael W. Ross (2003). "Technological Tearoom Trade: Characteristics of Swedish Men Visiting Gay Internet Chat Rooms". *AIDS Education and Prevention*, 15: 2, pp. 122-132.

- Træen, Bente, Hein, Stigum og Per Magnus (2003). *Rapport fra seksualvane-undersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002*. Oslo, Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Vaast, Emmanuelle (2007). "Playing with masks". *Information Technology and People*, 20: 4, pp. 334-351.
- Ward, Jane (2008). "Dude-Sex: White Masculinities and 'Authentic' Heterosexuality Among Dudes Who Have Sex With Dudes". *Sexualities*, 11:4, pp. 414-434.
- West, Peter & Jacquelyn Burkell. *Names, Nyms, Addresses and Reputations: The Experience of Anonymity in the Wired World*, upublisert manuskript.
- White, Darcy, Finneran, Catherine, Sato, Kimi N. & Rob Stephenson (2014). "Sex, HIV, and the Internet: Exploring Variations in the Online Profiles of MSM in the United States". *American Journal of Men's Health*: 8: 4 pp. 289-299.
- Yang, Zhongrong, Zhang, Sichao, Dong, Zhengquan, Meihua, Jin & Han Jiankang (2014). "Prevalence of unprotected anal intercourse in men who have sex with men recruited online versus offline: a meta-analysis". *BMC Public Health*, 14: 508.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er: 39 491

Appendiks

Appendiks A

Tabell A.1. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.*

	Modell 1 OR	Modell 2 OR	Modell 3 OR
<i>Seksuell selvforståelse</i>			
Homofil	ref.	ref.	ref.
Heterofil	4.131 *** (0.991)	2.532 *** (0.674)	2.556 *** (0.719)
Bifil	2.464 *** (0.351)	1.705 ** (0.277)	1.776 *** (0.309)
Usikker	1.022 (0.365)	0.815 (0.307)	1.044 (0.395)
<i>Ikke åpen</i>			
		1.214 ^ (0.133)	1.334 * (0.155)
<i>Fast partner</i>			
Fast kvinnelig partner		1.840 *** (0.286)	1.451 * (0.244)
Fast mannlig partner		0.917 (0.090)	0.822 (0.084)
<i>Inntekt</i>			
<49 900 kr			0.543 ** (0.110)
50 000 til 249 000 kr			0.791 (0.102)
250 000 til 500 000 kr			ref.
>500 000 kr			1.092 (0.151)
<i>Høyere utdanning</i>			
			0.984 (0.098)
<i>Alder</i>			
16 til 26 år			0.616 *** (0.090)
27 til 39 år			ref.
>40 år			1.706 *** (0.189)
<i>Konstant</i>			
	0.371 *** (0.018)	0.358 *** (0.025)	0.412 *** (0.049)
N	2416	2416	2416
-2LL	2883.731	2864.017	2734.245

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*N=54 som rapporterer ikke å bo i Norge er ekskludert.

Appendiks B

Tabell B.1. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.*

	Modell 1	Modell 2
	OR	OR
<i>Seksuell selvforståelse</i>		
Homofil	0.412 *** (0.058)	0.598 ** (0.096)
Heterofil	1.704 * (0.459)	1.496 (0.409)
Bifil	ref.	ref.
Usikker	0.421 * (0.159)	0.484 (0.189)
<i>Ikke åpen</i>		1.219 ^ (0.132)
<i>Fast partner</i>		
Fast kvinnelig partner		1.854 *** (0.287)
Fast mannlig partner		0.905 (0.088)
<i>Konstant</i>	0.900 (0.119)	0.601 ** (0.100)
N	2470	2470
-2LL	2946.425	2925.687

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*Bifile som referansegruppe.

Appendiks C

Tabell C.1. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.*

	Modell 1
	OR
<i>Seksuell selyforståelse</i>	
Homofil	ref.
Heterofil	3.419 *** (0.960)
Bifil	2.177 *** (0.323)
Usikker	0.971 (0.327)
<i>Ikke åpen</i>	1.301 * (0.141)
<i>Konstant</i>	0.359 *** (0.029)
N	2470
-2LL	2940.678

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*Ikke åpen separat inkludert.

Tabell C.2. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.*

	Modell 1
	OR
<i>Seksuell selyforståelse</i>	
Homofil	ref.
Heterofil	2.984 *** (.860)
Bifil	1.930 *** (0.397)
Usikker	0.933 (0.347)
<i>Fast kvinnelig partner</i>	1.984 *** (0.398)
<i>Konstant</i>	0.469 *** (0.028)
N	2470
-2LL	2930.665

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*Fast kvinnelig partner separat inkludert.

Tabell C.3. Logistisk regresjon. Analyse 1: *Sextreff*. Oddsforhold.*

	Modell 1
	OR
<i>Seksuell selvforståelse</i>	
Homofil	ref.
Heterofil	3.981 *** (0.975)
Bifil	2.462 *** (0.349)
Usikker	1.000 (0.468)
<i>Fast mannlig partner</i>	0.906 (0.186)
<i>Konstant</i>	0.497 *** (0.024)
N	2470
-2LL	2945.332

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

**Fast mannlig partner* separat inkludert

Appendiks D

Tabell D.1. Logistisk regresjon. Analyse 2: *Risikosex*. Oddsforhold.*

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
	OR	OR	OR
<i>Antall internettpartnere</i>			
Ingen internettpartnere	ref.	ref.	ref.
Få internettpartnere	2.819 *** (0.369)	2.313 *** (0.322)	2.356 *** (0.330)
Mange internettpartnere	9.055 *** (1.565)	6.956 *** (1.268)	7.126 *** (1.310)
<i>Behandlingsoptimisme</i>			
		2.533 *** (0.490)	2.617 *** (0.513)
<i>Hivstatus</i>			
Hivnegativ		ref.	ref.
Hivpositiv		2.132 ** (0.591)	2.180 ** (0.611)
Aldri hivtestet		0.929 (0.115)	0.920 (0.122)
<i>Alkohol og rus</i>			
Alkohol		1.607 *** (0.180)	1.604 *** (0.182)
Kokainbruk		1.874 ** (0.415)	1.882 ** (0.416)
Amfetaminbruk		1.323 (0.322)	1.278 (0.307)
<i>Fast partner, over 6 mnd.</i>			
Fast mannlig partner, over 6 mnd.		0.502 *** (0.067)	0.504 *** (0.067)
Fast kvinnelig partner, over 6 mnd.		1.055 (0.214)	1.110 (0.232)
Oslo/Akershus		0.787 * (0.089)	0.816 ^ (0.095)
<i>Inntekt</i>			
<49 900 kr			0.755 (0.154)
50 000 til 249 900 kr			0.906 (0.132)
250 000 til 490 000			ref.
>500 000 kr			0.892 (0.153)
<i>Høyere utdanning</i>			
			0.761 * (0.089)
<i>Alder</i>			
16 til 26 år			1.010 (0.159)
27 til 39 år			ref.
>40 år			0.896 (0.126)
Konstant	0.129 *** (0.015)	0.141 *** (0.022)	0.176 *** (0.033)
N	2243	2243	2243
-2LL	2307.770	2190.932	2182.534

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*N=49 som rapporterer ikke å bo i Norge er ekskludert.

Appendiks E

Tabell E.1. Logistisk regresjon. Analyse 2: *Risikosex*. Oddsforhold.*

	Modell 1
	OR
<i>Antall internettpartnere</i>	
Ingen internettpartnere	0.348 *** (0.045)
Få internettpartnere	ref.
Mange internettpartnere	3.260 *** (0.469)
<i>Konstant</i>	0.362 *** (0.023)
N	2292
-2LL	2348.822

^ p<0.10, * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

Robuste standardfeil i parentes. ref. viser til referansekategori.

*Få internettpartnere som referansegruppe.